

UTVIKLINGEN I NORSK KOSTHOLD 2020

Matforsyningsstatistikk

Rapport
IS-2969

Publikasjonens tittel: UTVIKLINGEN I NORSK KOSTHOLD 2020
Matforsyningsstatistikk

Utgitt: 01/2021
Publikasjonsnummer: IS-2969

Utgitt av: Helsedirektoratet
Kontakt: Avdeling folkesykdommer
Postadresse: Pb. 220 Skøyen, 0213 Oslo
Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo

Tlf.: 47 47 20 20
helsedirektoratet.no

Forsidefoto:
Unsplash

INNHold

Forord	4
Sammendrag	5
1 Utvikling i norsk kosthold	6
1.1 Sammenligning av data fra engros- og forbruksnivå	6
1.2 Selvforsyningsgrad	7
1.3 Matvarepriser	7
1.4 Matvareforbruk – utviklingstendenser	8
1.5 Kostens næringsinnhold	11
1.6 Produksjon av morsmelk	12
2 Tilgang og forbruk av matvarer på engrosnivå	13
2.1 Innledning	13
2.2 Grunnlag og forutsetninger for beregningene	13
2.3 Utviklingen i råvareproduksjonen	15
2.4 Prisutviklingen for matvarer	21
2.5 Forbruk på engrosnivå av matvarer	25
2.5.1 Planteprodukter	25
2.5.2 Husdyrprodukter	38
2.5.3 Spisefett	47
2.5.4 Fisk og sjømat	49
2.5.5 Kaffe	50
2.5.6 Te	50
2.5.7 Krydder	51
2.5.8 Grensehandel	51
2.5.9 Uspesifisert handel	53
2.6 Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper	54
2.6.1 Innledning	54
2.6.2 Matvaregruppene	54
2.6.3 Energi og energigivende næringsstoffer	64
2.7 Norskprodusert andel av matvareforbruket, selvforsyning	68
3 Fisk og sjømat	74
3.1 Data om fisk og sjømat	74
3.2 Grossistomsatt fisk og sjømat (ny metode)	74
3.3 Samlet anskaffelse av fisk og sjømat i privathusholdninger og storhusholdninger (gammel metode)	76
4 Produksjon av morsmelk	78
Tillegg 1 Begreper i matforsyningsstatistikken	80

FORORD

Helsedirektoratet jobber for å fremme helse i hele befolkningen, og for å gjøre det enklere å velge sunt. Å følge med og vurdere utviklingen i befolkningens kosthold er en viktig del av dette ansvaret.

Et usunt kosthold er blant de viktigste risikofaktorene for sykdom og for tidlig død, både i Norge og i resten av verden. Norge følger opp Verdens helseorganisasjons (WHO) mål om å redusere forekomsten av for tidlig død av kreft, hjerte- og karsykdommer, diabetes type 2 og kols med 25 prosent innen 2025. Dette målet er forlenget til en tredjedels reduksjon innen 2030 i FNs bærekraftsmål. Fokuset på sammenhengen mellom kosthold og bærekraft har økt, og det er også en utfordring å sikre bærekraftig matforbruk og produksjon, som beskrevet i FNs bærekraftsmål nummer 12.

Helsedirektoratets anbefalinger om kosthold, ernæring og fysisk aktivitet gir et godt grunnlag for god helse og redusert risiko for ikke-smittsomme sykdommer. Disse anbefalingene er basert på de nordiske ernæringsanbefalingene (NNR), samt rapporten Kostråd for å fremme folkehelsen og forebygge kroniske sykdommer fra Nasjonalt råd for ernæring. I 2019 startet arbeidet med å oppdatere de nordiske ernæringsanbefalingene. Arbeidet ledes av Norge, ved Helsedirektoratet. De nye anbefalingene skal etter planen foreligge i 2022.

Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold som ble lansert i 2017, er nå forlenget til 2023. Tiltakene i planen skal bidra til sunt kosthold og måltidsglede. Det er satt kvantitative mål for endringer i kostholdet.

Denne rapporten bygger på data om forbruk på engrosnivå av matvarer sammenstilt av Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Tallmaterialet er bearbeidet for Helsedirektoratet av Mads Svennerud, Erik Bøe, Elena Kirsanova og Lars Johan Rustad, NIBIO og Anne Marte Wetting Johansen, Avdeling for ernæringsvitenskap, Institutt for medisinske basalfag, Universitetet i Oslo. Kapittel 2 og 3 er utarbeidet av Mads Svennerud, Erik Bøe, Elena Kirsanova og Lars Johan Rustad. Kapittel 4 er utarbeidet av Britt Lande, Helsedirektoratet og Anne Bærug, Nasjonal kompetansetjeneste for amming. Rapporten er sammenstilt av Britt Lande og Lars Johansson, Helsedirektoratet.

Oslo, januar 2021

Linda Granlund
Divisjonsdirektør

Henriette Øien
Avdelingsdirektør

SAMMENDRAG

Rapporten presenterer data for landets matforsyning til og med 2019. Kostholdet i Norge har over tid hatt en positiv utvikling. Sett i forhold til målsettinger for kostholdet, viser tallmaterialet både positive og negative trekk.

Forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid. De siste ti årene har forbruket av grønnsaker økt, mens forbruket av frukt og bær har gått ned. Fra 2018 til 2019 har forbruket av grønnsaker økt og forbruket av frukt og bær gått noe ned.

Engrosforbruket av sukker har gått ned fra 43 til 24 kilo per person per år i perioden 2000–2019. De siste ti årene er forbruket redusert med 25 prosent. Forbruket er ikke endret fra 2018 til 2019.

Det samlede forbruket av melk (helvegsmelk, lettmeil og skummet melk) har gått betydelig ned over tid, og gikk også noe ned i 2019. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene.

Forbruket av ost har økt betydelig over tid, men var noe lavere i 2019 enn i 2018. Forbruket av fløte, inkludert rømme, har gått noe ned de senere årene, og gikk også ned i 2019.

Forbruket av smør har økt i perioden 2009–2019. Smørforbruket er ikke endret fra 2018 til 2019. Det totale margarinforbruket har gått mye ned over tid, men har forandret seg lite i senere år. Margarinforbruket gikk noe ned fra 2018 til 2019.

Forbruket av kjøtt har økt betydelig over tid, særlig fram til 2008. I senere år har både forbruket av kjøtt totalt (inkludert kjøttbiprodukter) og rødt kjøtt gått noe ned. I 2019 gikk totalt kjøttforbruk noe opp, rødt kjøtt noe ned og hvitt kjøtt opp.

Forbruket av fisk og sjømat har gått ned over tid. Forbruket er nå lavere enn i 2015, men har forandret seg lite siste år.

Det er beregnet at kvinner i Norge totalt produserer ca. 10,1 millioner liter morsmelk per år.

I perioden 2010–2019 har fettinnholdet i kosten økt fra 35 til 38 prosent av energinnholdet (energiprosent). Siden 2015 har innholdet av mettede fettsyrer ligget mellom 14 og 15 energiprosent. I 2019 var innholdet av mettet fett 15 energiprosent. Dette er vesentlig høyere enn anbefalt.

Kostens innhold av tilsatt sukker har gått ned fra 17 til 11 energiprosent i perioden 2000–2019. Dette er fortsatt noe høyere enn anbefalt.

Vurdert opp mot Helsedirektoratets kostråd og anbefalinger inneholder norsk kosthold fortsatt for lite grønnsaker, frukt, bær, grove kornvarer og fisk, for mye mettet fett, sukker og salt og for lite kostfiber.

1 UTVIKLING I NORSK KOSTHOLD

Tilgangen på mat her i landet var rikelig og allsidig i 2019. Sett i forhold til målsettinger for kostholdet, mener Helsedirektoratet at tallmaterialet viser både positive og negative trekk. Helsedirektoratet ser det som en svært viktig oppgave å støtte den positive utviklingen i kostholdet. Samtidig er det nødvendig å fortsette arbeidet med å redusere de negative tendensene.

1.1 Sammenligning av data fra engros- og forbruksnivå

Verken matforsyningsstatistikken, tallene fra SSBs forbruksundersøkelser eller data om omsetning av fisk og sjømat beskriver det virkelige inntaket, dvs. det som blir spist. Det gjør imidlertid de nasjonale kostholdsundersøkelsene som er gjennomført i ulike aldersgrupper og som er omtalt i egne rapporter (se helsedirektoratet.no og fhi.no).

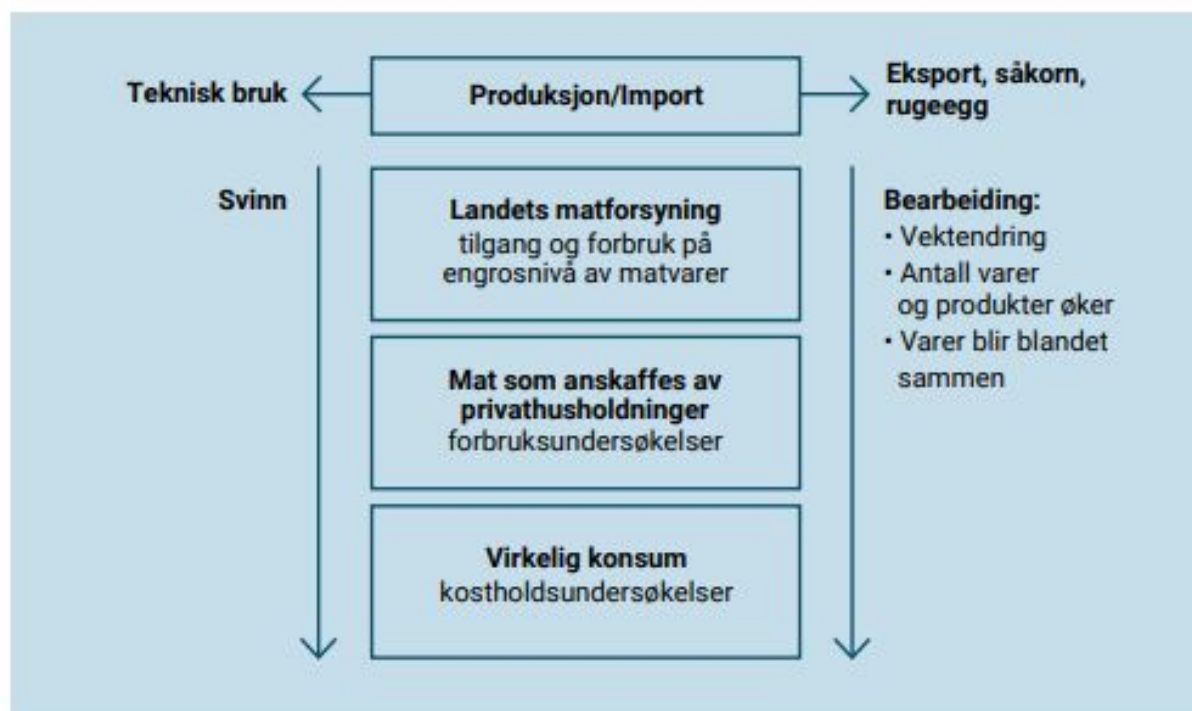
Matforsyningstallene er basert på statistikk over import, eksport, produksjon og omsetning av matvarer. Disse tallene gir informasjon om tilgang og forbruk på engrosnivå av matvarer. De viser matmengden som står til rådighet for hele befolkningen.

SSBs forbruksundersøkelser i privathusholdninger ble gjennomført årlig i perioden 1975–2009 og i 2012. Forbruksundersøkelsene viser hvor mye mat som ble anskaffet (dvs. kjøpt, tatt av egen produksjon, fått som gave o.l.) av et representativt utvalg av privathusholdninger i en 14 dagers periode. Maten som ble kjøpt og spist utenfor husholdningen, f. eks. på kafé, restaurant, bensinstasjoner, kantine, gatekjøkken o.l. er ikke med i registreringen i forbruksundersøkelsen. For data om matvareforbruk og energi- og næringsstoffinnhold fra SSBs forbruksundersøkelser 1975-2012, se detaljert utgave (fullversjon) av Utviklingen i norsk kosthold 2019 (helsedirektoratet.no).

Data om forbruket av fisk og sjømat er i årets rapport basert på tall for mengden fisk og sjømat omsatt fra grossist til dagligvarehandel og storhusholdninger. Dette er en ny datakilde sammenlignet med tidligere år (se utdypende beskrivelse av kildegrunnlaget i kapittel 3).

Matmengden (per person) som registreres i matforsyningsstatistikken vil som regel være høyere enn tilsvarende tall i forbruksundersøkelsene og kostholdsundersøkelsene, bl.a. på grunn av svinn i matvarekjeden og fjerning av uspiselige deler (Figur 1). Det har derfor ingen hensikt å sammenligne enkelttall fra de to datasettene, eller å sammenligne disse med data fra kostholdsundersøkelsene.

Figur 1. Matvarenes vei fra produksjon til konsum og hovedkilder til data om norsk kosthold.

1.2 Selvforsyningsgrad

Andelen norskproduserte matvarer på energibasis, selvforsyningsgraden, var 43 prosent i 2019. Den potensielle selvforsyningsgraden i Norge ved en eventuell krisesituasjon er langt større.

1.3 Matvarepriser

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregruppene. De tre matvaregruppene med størst økning i konsumprisindeksen fra 2015 til 2019 var fisk og sjømat, oljer og fett, samt mineralvann, leskedrikker og juice. Økningen var minst for kaffe, te og kakao samt kjøtt.

1.4 Matvareforbruk – utviklingstendenser

Tabell 1.1 Forbruk av utvalgte matvarer på engrosnivå, kg per innbygger per år.
Tallene er avrundet. Se tabell 2.48 for mer detaljerte tall.

	1953-55	1979	1989	1999	2009	2018	2019*
Korn, som mel (inkl. ris)	99	78	80	86	86	81	81
Matpoteter	93	63	50	32	21	21	16
Bearbeidede poteter	-	11	21	30	31	28	27
Grønnsaker	35	46	53	61	68	77	80
Frukt og bær	41	76	79	69	90	86	85
Kjøtt og kjøttbiprodukt	36	54	53	63	72	72	72
Fisk (hel urenset rund vekt)	-	-	-	-	34	33	33
Egg	7,4	11	12	11	12	13	14
Helmelk	195	160	64	32	20	15	15
Lettmelk	-	-	79	73	54	39	38
Skummet melk ¹	10	26	32	22	29	25	25
Yoghurt	-	-	-	6,7	9,2	10	10
Konserverte melkeprodukter	3,0	15	19	23	31	25	23
Fløte, rømme	5,0	6,6	6,9	6,7	6,8	7,1	6,9
Ost	8,0	12	13	15	17	18	18
Smør	3,8	5,4	3,4	3,3	2,9	3,7	3,7
Margarin	24	15	13	12	9,0	8,5	8,4
Sukker	40	45	41	44	32	24	24

* Foreløpige tall. Det er foretatt en del forandringer i datagrunnlaget siden 1953, se fotnoter tabell 2.48.

1. Omfatter også lettmelk med høyst 0,7 % fett.

1.4.1 Kornvarer

Kornforbruket økte betydelig fra 1979 og fram til midten av 2000-tallet, men har deretter gått ned.

Andelen sammalt mel fra norske møller har økt fra ca. 17 prosent i 1999 til ca. 27 prosent i 2018. I 2019 gikk andelen sammalt mel ned til ca. 25 prosent. Ettersom NIBIO ikke har opplysninger om andelen sammalt mel i importerte bearbeidede kornprodukter, er det vanskelig å anslå den samlede andelen sammalt mel av det totale kornforbruket.

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grove kornprodukter/fullkorn.

1.4.2 Poteter

Forbruket av matpoteter har gått mye ned siden 1970-årene, mens forbruket av poteter som går til produksjon av bearbeidede poteter har økt. Poteter som går til produksjon av pommes frites, chips, potetmos og øvrige potetprodukter har siden begynnelsen av 2000-tallet utgjort mer enn halvparten av den totale potetomsetningen på engrosnivå. Potet er en lagringsvare, noe som innebærer at det vil kunne oppstå en del svingninger i beregnet engrosforbruk fra år til år.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av matpoteter øker på bekostning av fete potetprodukter.

1.4.3 Grønnsaker, frukt og bær

Forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid. De siste ti årene har engrosforbruket av grønnsaker økt med 16 prosent, mens engrosforbruket av frukt og bær har gått ned med 6 prosent. For grønnsaker er tallene for 2018 og 2019 foreløpige. Fra 2017 til 2018 har forbruket av grønnsaker, frukt og bær gått noe ned, mens anslag for 2018 til 2019 indikerer en økning for grønnsaker og reduksjon for frukt og bær.

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grønnsaker, frukt og bær i befolkningen.

1.4.4 Kjøtt og kjøttvarer

Engrosforbruket av kjøtt totalt har økt betydelig over tid, særlig fram til 2008. I senere år har både forbruket av kjøtt totalt (inkludert kjøttbiprodukter) og rødt kjøtt (svin, storfe/kalv, sau/lam og geit/kje) gått noe ned. Fra 2018 til 2019 gikk totalt kjøttforbruk noe opp (under 1 prosent), rødt kjøtt gikk ned med 2 prosent og hvitt kjøtt (fjørfe) gikk opp med 7 prosent.

De kjøttslagene det er størst forbruk av, er kjøtt fra svin, fjørfe og storfe/kalv.

Helsedirektoratet arbeider for at man velger magert kjøtt og magre kjøttprodukter, og at forbruket av bearbeidet kjøtt og rødt kjøtt begrenses.

1.4.5 Fisk og sjømat

Data om forbruket av fisk og sjømat er i årets rapport basert på tall for mengden fisk og sjømat omsatt fra grossist til dagligvarehandel og storhusholdninger. Dette er en ny datakilde sammenlignet med tidligere år. Data var tidligere basert på tall for anskaffelse av fisk og sjømat i privathusholdninger, samt et tillegg for forbruk i storhusholdninger. Forbruket av fisk og sjømat måles i produktvekt, dvs. i den form de er anskaffet, men omregnes også til filetvekt og hel urenset fisk (rund vekt).

Regnet som hel urenset fisk (rund vekt) har forbruket variert fra 33–37 kilo per innbygger i årene 2003–2019, målt i produktvekt har forbruket ligget på 20 til 22 kilo, mens regnet som filetvekt har forbruket ligget på 13 til 15 kilo per innbygger per år. Forbruket av fisk og sjømat er nå lavere enn i 2015, men har forandret seg lite siste år. I 2019 var forbruket regnet som hel urenset fisk eller produktvekt under 1 prosent lavere enn i 2018. Regnet som filetvekt var det ingen forskjell i forbruket fra 2018 til 2019.

Fiskeforbruket er lavere enn ønskelig. Det vil være en fordel å øke forbruket av fisk i stedet for kjøtt. Det er derfor ugunstig at konsumprisindeksen har økt betydelig mer for fisk enn for kjøtt de siste ti årene.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av fisk og sjømat øker i befolkningen.

1.4.6 Egg

Forbruket av egg har de siste ti årene økt fra ca. 12 kilo per innbygger per år til i underkant av 14 kilo per innbygger per år.

1.4.7 Melk og meieriprodukter

Forbruket av konsummelk (søt/sur helmelk, lettmelk og skummet melk) har gått betydelig ned over tid. Det var også noe nedgang i 2019. Forbruket har gått ned fra 127 til 79 kilo per innbygger per år i perioden 1999 til 2019. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene.

Forbruket av ost har økt betydelig over tid, og er 18,2 kilo per innbygger i 2019, noe som innebærer en reduksjon på under 1 prosent fra 2018. Forbruket av fløte, inkludert rømme, har hatt en jevn reduksjon fra 2011 til 2019 (7,8 kilo i 2011 og 6,9 kilo i 2019). Forbruket av smør, inkludert smør i smørblandet margarin, har økt fra 2,9 kilo til 3,7 kilo per innbygger per år i perioden 2009 til 2019. Forbruket var 3,7 kilo både i 2018 og 2019.

Helsedirektoratet anbefaler å la magre meieriprodukter være en del av det daglige kostholdet. Det anbefales å velge meieriprodukter med lite fett, salt og tilsatt sukker, samt å begrense bruken av meieriprodukter med mye mettet fett, som helmelk, fløte, fet ost og smør.

1.4.8 Margarin og annet fett

Det totale margarinforbruket har gått mye ned over tid, men har forandret seg lite i senere år. I 1999 var engrosforbruket 12,1 kilo per innbygger, men har gått ned til 8,4 kilo per innbygger i 2019. Forbruket har de siste ti årene ligget under 9 kilo per innbygger per år. Margarinforbruket gikk ned med 0,1 kilo per innbygger fra 2018 til 2019. Forbruket av flytende margarin har økt siden 2015.

Helsedirektoratet anbefaler å velge matoljer, flytende margarin og myk margarin fremfor hard margarin og smør.

1.4.9 Sukker

Engrosforbruket av sukker har gått ned fra 43,8 til 23,9 kilo per innbygger per år i perioden 1999 til 2019 (ekskl. anslag grensehandel). De siste ti årene er forbruket redusert med 25 prosent. Engrosforbruket er ikke endret fra 2018 til 2019.

Helsedirektoratet arbeider for reduksjon i forbruket av sukker.

1.4.10 Grensehandel og uspesifisert handel

Nytt av året er at rapporten har inkludert anslag for grensehandel og handel av uspesifiserte/bearbejdede produkter som ikke inngår ellers i rapporten. Disse beregningene er gjort bakover i tid (starter i 1999). Grensehandel er beregnet til 12,6 kilo per innbygger i 1999 (for brus, er det kun vekten av sukkeret som er inkludert). I 2019 er grensehandelen beregnet til 13,5 kilo per innbygger. Grensehandel omfatter anslag for følgende varekategorier: Kjøtt, meieri, korn/mel, sjokolade, sukkervarer og sukker i brus. Anslagene for grensehandel inngår ikke i tallene for engrosforbruk av de enkelte matvaregruppene.

Netto uspesifisert handel (import - eksport), er anslått til 1,7 kilo per innbygger i 1999 og 9,2 kilo i 2019. Gruppen omfatter bl.a. varegruppen supper/sauser og tilberedte næringsmidler som til sammen står for 60 prosent av den uspesifiserte handelen i 2019.

1.5 Kostens næringsinnhold

Matforsyningsstatistikken gir grunnlag for å beregne kostens innhold av energi og energigivende næringsstoffer på engrosnivå.

I perioden 2010-2019 har kostens samlede energiinnhold gått ned fra 11,7 til 11,1 megajoule (MJ) per person per dag.

1.5.1 Fett

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 2000-årene gikk kostens fettinnhold ned fra 40 til 34-35 prosent av energien (energiprosent). I perioden 2010–2019 har fettinnholdet økt fra 35 til 38 energiprosent. Det anbefales at kostens fettinnhold ligger mellom 25-40 energiprosent.

De største kildene til fett er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett.

Det anbefales at under 10 prosent av kostens energiinnhold kommer fra mettede fettsyrer, og at innholdet av transfettsyrer begrenses til under 1 energiprosent. Flerumettede fettsyrer bør bidra med mellom 5-10 energiprosent.

Kostens innhold av mettede fettsyrer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1980 til 1990, men har siden økt igjen. Siden 2015 har innholdet av mettede fettsyrer ligget mellom 14 og 15 energiprosent. I perioden 2017-2019 var innholdet rundt 15 energiprosent.

Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har siden 1980-årene holdt seg på 5 til 6 energiprosent.

Kostens innhold av transfettsyrer har gått betydelig ned over tid, og har holdt seg under 1 energiprosent siden 2005.

Oppsummert er kostens innhold av mettede fettsyrer fortsatt vesentlig høyere enn anbefalt. Innholdet av transfettsyrer har minket til anbefalt nivå. Innholdet av flerumettet fett er innenfor anbefalt nivå, men kan økes ytterligere. Melk og meieriprodukter og kjøtt og kjøttprodukter er de største kildene til mettede fettsyrer.

1.5.2 Protein

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til 15 energiprosent. Det anbefales at proteininnholdet i kosten ligger mellom 10-20 energiprosent.

1.5.3 Karbohydrat

Karbohydratinnholdet i kosten utgjorde rundt 50-52 energiprosent i 1980- og 1990-årene, og har minket til 45 energiprosent i løpet av de senere årene. I tillegg bidrar kostfiber med ca. 2 energiprosent. Det anbefales at karbohydratinnholdet ligger mellom 45-60 energiprosent.

Kostens innhold av tilsatt sukker økte i perioden 1980–2000, men har siden gått ned fra 17 til 11 energiprosent. Innholdet av tilsatt sukker var 11 energiprosent i 2018 og 2019. Innholdet av tilsatt sukker er fortsatt noe høyere enn det anbefalte nivået som er under 10 energiprosent.

1.5.4 Kostfiber

Kostens innhold av kostfiber økte fra 24 til 28 gram per person per dag i perioden 2000 til 2016, og har siden gått ned til 26 gram i 2019. Dette tilsvarer 2,3 gram kostfiber per MJ, og er lavere enn anbefalt nivå på 3 gram per MJ.

1.6 Produksjon av morsmelk

Det er beregnet at kvinner i Norge til sammen produserer ca. 10,1 millioner liter morsmelk per år. Beregningene er basert på landsdekkende data for ammeforekomst i 2018-19 i første leveår (Spedkost 3) og i andre leveår (Småbarnskost 3).

Helsedirektoratet arbeider for at flere barn skal fullammes og ammes som anbefalt.

2 TILGANG OG FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ

2.1 Innledning

Beregningene over forbruk gjelder så langt ikke annet er nevnt «engrosnivå», dvs. de matvarekvanta som tilføres markedet fra produsent til første ledd på mottakersiden. Både importerte matvarer og produsentenes forbruk av egenproduserte matvarer er inkludert. Den betegnelsen som nyttes her, «forbruk» (engrosnivå), skiller seg både fra forbruk på detaljnivå/husholdningsnivå og virkelig konsum. En oversikt over de begreper og definisjoner som nyttes i rapporten er gitt i tillegg 1. Datakilder og beregningsprinsipper er beskrevet nærmere i publikasjonen "Engrosforbruk av matvarer. Oversikt over datakilder og beregningsmåter for norsk matforsyningsstatistikk" (Rapport D-010-90, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, 1990). Budsjettnemnda for jordbruket utarbeider «totalkalkylen», der Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) er sekretariat. Totalkalkylen, SSB, Norges sjømatråd og ulike markedsaktører er de viktigste kildene for utarbeidelsen av denne rapporten.

2.2 Grunnlag og forutsetninger for beregningene

Kvaliteten på data som rapporteres til NIBIO har vist seg å variere noe fra år til år og mellom ulike matvaregrupper. Derfor gjennomføres det årlige revisjoner av data som innrapporteres. Revisjoner har vist at oppgavene for kjøtt, korn/mel, sukker, sukkervarer, erter, nøtter og kakao kan anses som relativt sikre. Når det gjelder meieriprodukter, har disse historisk sett vist seg å være gode, men innrapportering for visse år har vist at det har forekommet mangelfulle og feilaktige innrapporteringer (dette har blitt korrigert fortløpende). For margarin, poteter, grønnsaker, frukt og bær er det noe større usikkerhet, noe som innebærer at det kan forekomme justeringer i endelige tall. Statistikken for fisk er usikker og er f.o.m. årets rapport basert på grossistomsetning og utenrikshandelsstatistikk med korrigerte anslag for reeksport, mens tidligere var tallene basert på panelundersøkelse, kombinert med grossistomsetning og utenrikshandelsstatistikk med korrigerte anslag for reeksport.

2.2.1 Datagrunnlag

Beregningene av engrosforbruket er basert på oppgavene i jordbrukets totalregnskap (Totalkalkylen), som omfatter norsk produksjon av jordbruksprodukter. De siste dataene som ble utarbeidet ble ferdigstilt våren 2020. Totalkalkylen bygger bl.a. på oppgaver fra SSB, Landbruksdirektoratet og en rekke aktører/organisasjonene i jordbruket (Nortura, Tine, Felleskjøpet m.m.).

Videre bygger engrosforbruksberegningene på SSBs utenrikshandelsstatistikk (import og eksport). For enkelte varenummer i utenrikshandelsstatistikken er anvendelsen av det som importeres/eksporteres usikker (f.eks. hvor stor andel av importert soya som anvendes til henholdsvis mat og fôr). Det jobbes med å identifisere hvilke varenummer som skal inkluderes i forbruksberegningene, samt hvilke hovedkategorier de ulike varenumrene skal tilhøre (f.eks. er import/eksport av gulrøtter knyttet til hovedkategorien «grønnsaker»). For et utvalg av varenummer i tolltariffen kan ikke varenummeret knyttes til noen hovedkategori (f.eks. supper,

sauser, fettemulsjoner/soyaprodukter, sukkerfrie pastiller, bakegjær, barnemat osv.). Import og eksport av disse varene har tidligere ikke vært inkludert i beregning av engrosforbruket. I år har NIBIO imidlertid opprettet ett nytt avsnitt for disse varene, der import- og eksporttall har blitt inkludert for disse varene tilbake til 1990.

Grensehandel av mat (dvs. det som ikke registreres av SSBs utenrikshandelsstatistikk) har tidligere ikke inngått i engrosforbruket. For kjøtt har man tidligere år anslått grensehandelen i avsnittet om kjøtt. Grensehandel av kjøtt har imidlertid ikke inngått i samletabeller eller i beregning knyttet til engrosforbruk, selvforsyningsgrad eller dekningsgrad. I årets rapport har NIBIO gjort anslag for grensehandel av kjøtt, meieri, korn/mel, sjokolade, sukkervarer samt sukker fra sukkerholdig brus. Anslaget for grensehandel er angitt i eget avsnitt, og kommer i tillegg til engrosforbruket av de øvrige varegruppene. Anslaget for grensehandel er per i dag usikre tall, som bygger på en rekke ulike forutsetninger, men NIBIO har likevel valgt å inkludere anslagene i samletabeller, selvforsyningsgrad- og dekningsgradsberegninger tilbake til 1999.

For korn og de fleste husdyrprodukter har en registrerte tall for produksjonen, mens for de fleste planteproduktene er oppgavene noe mer usikre, da de i stor grad bygger på areal- og utvalgsundersøkelser.

Margarinforbruket bygger på oppgaver innhentet fra margarinprodusentene Pals, Mills, Idun, Fjordland/Tine, samt handelsstatistikk fra SSB.

Beregningene for fisk og sjømat har de siste 20 årene vært basert på GfK-data som NIBIO får av Norges sjømatråd og er basert på en panelundersøkelse. NIBIO har benyttet disse resultatene til å anslå engrosforbruket av fisk. Det forventes at 2019 er det siste året der GfK-data kan anvendes. Det har derfor i år blitt utarbeidet en ny metode for å beregne engrosforbruket av fisk og sjømat, der NIBIO benytter tall fra Flesland Markedsinformasjoner som angir grossistomsetning av fisk og sjømat målt som produktvekt. Videre foretar Flesland Markedsinformasjoner beregning av filetvekt og rund vekt, der de anvender de samme omregningsvektene som har vært anvendt på GfK-tallene tidligere. Engrosforbruk basert på gammel og ny metode blir presentert i årets rapport.

Produksjonen av de ulike jordbruksprodukter er i denne rapporten vanligvis oppgitt for årene 1959, 1969, 1979, 1989, 1999, 2009 samt de tre siste årene (2018, 2019 og 2020). I 1959, 1969, 1979 osv. var det fullstendig landbrukstelling.

Endringer i datagrunnlaget og beregningsmåte kommenteres løpende, der de viktigste revisjoner også er omtalt i tillegg 1.

Følgende standardbetegnelser er brukt i alle tabeller:

Oppgaver mangler	..
Null	—
Mindre enn 0,5/0,05	0 eller 0,0
Foreløpige tall	*
Anslag (prognose)	**

2.2.2 Prognoser for 2020

Produksjonsprognosene for jordbruksvarene bygger bl.a. på forutsetninger om normalårsavlinger, utviklingen i dyretallet, førtilgangen og bestemmelser som følger av siste jordbruksoppgjør. For en del varer er produksjonsprognosene satt opp på grunnlag av utviklingen de siste årene.

En del av anslagene er gjort i samråd med markedsaktører og produsentorganisasjonene. For grupper som erter, nøtter, kakao, grønnsaker, frukt, bær, konserverte melkeprodukter og annet fett, utarbeider NIBIO egne prognoser.

På grunn av koronaviruset er prognoser og anslag for budsjettåret (2020) mer usikre enn normalt.

2.3 Utviklingen i råvareproduksjonen

2.3.1 Planteprodukter

2.3.1.1 Jordbruksareal og vekstforhold

Ifølge foreløpige tall fra SSB var arealet av fulldyrket jord i drift i 2019 ca. 8,1 mill. dekar (daa) inkl. arealet i villahager. Det var en nedgang på 30 000 daa fra året før.

Vekstsesongen 2018 ble preget av den unormale tørkesommeren som i særlig grad rammet Sør- og Østlandet. Kornproduksjonen ble redusert med 43 prosent fra 2017. I forhold til normalårsavlingen for 2018 var nedgangen på 38 prosent. Det var også betydelig avlingssvikt for noen grønnsaker, mens andre grønnsaker og poteter ble mindre påvirket, delvis som følge av vanning av arealene. Engavlingene ble redusert med 25 prosent i forhold til avlingene i 2017, mens reduksjonen var på 29 prosent målt i forhold til normalårsavlingen for 2018. Nedbør på slutten av vekstsesongen gjorde at grovfôravlingene for vekstsesongen samlet ble bedre enn fryktet. I husdyrholdet medvirket likevel tørre beiter og risikoen for fôrmangel gjennom vinteren 2018-2019 til blant annet økt slaktning av storfe. Avlingssvikten gjorde at forbruket av kraftfôr økte og at det ble importert betydelige mengder grovfôr.

På grunn av den sterke tørken sommeren 2018 med derav lave avlinger, kombinert med et godt avlingsår i 2019, er det regnet med at den samlede planteproduksjonen i jordbruket økte med 58 prosent fra 2018 til 2019. Fra 2019 til 2020 er det regnet med en nedgang i produksjonen på 16 prosent under forutsetning av normalårsavlinger i 2020.

2.3.1.2 Korn og oljevekster

Det totale kornarealet gikk noe ned fra 2018 til 2019. For korn i alt lå avlingene i gjennomsnitt 13 prosent over normalårsnivå i 2019. Havre og bygg hadde avlinger henholdsvis 6 og 9 prosent over normalårsnivå. Rug- og rughveteavlingene er beregnet til 10 prosent over normalårsnivå. Hveteavlingene er beregnet å ligge 22 prosent over normalårsnivå.

Kornproduksjonen var i 2018 på bare 778 mill. kg, jf. den unormale tørkesommeren. Dette er det minste som har vært produsert på over 40 år. Produksjonen av mathvete og mathavre ble derfor relativt liten, slik den også ble i 2017. Ifølge markeds- og

målprisrapporter fra Landbruksdirektoratet var produksjonen av mathvete ca. 84 000 tonn. Dette var 43 prosent mindre enn året før. Den relativt lave matkornproduksjonen både i 2017 og 2018 medførte at det måtte importeres mye matkorn påfølgende år. Også i år med god tilgang og god kvalitet, er møllene avhengig av å importere visse kvaliteter for å oppnå god bakekvalitet. I 2015 brukte møllene derfor ca. 67 prosent norsk matkorn, i 2016 ca. 57 prosent, i 2017 ca. 65 prosent, i 2018 bare ca. 36 prosent og i 2019 bare ca. 39 prosent. Grunnen til økningen i norskandelen fra 2016 til 2017 var at det i sesongen 2016-2017 ble produsert mye norsk mathvete av god kvalitet. Dette ga melmøllene mulighet til å bruke en større andel norsk hvete i melet i 2017 enn i 2016, ettersom mesteparten av kornet som ble brukt i 2017, var høstet i 2016. Den lave norskandelen i 2018 og 2019 skyldes tilsvarende i hovedsak de lave matkornavlingene i 2017 og 2018. Det meste av norsk mel lages av hvete. Ca. 82 prosent av matkornet som ble brukt i Norge i 2019, var hvete. Av mathveten var ca. 62 prosent norsk i 2015, ca. 50 prosent i 2016, ca. 61 prosent i 2017, bare ca. 30 prosent i 2018 og foreløpig beregnet til ca. 41 prosent i 2019. Nest etter hvete var ca. 11 prosent av matkornet som ble brukt i 2019, havre, som det hovedsakelig lages havregryn av.

Kornproduksjonen var i 2019 på 1 353 mill. kg. Dette er ca. 575 mill. kg mer enn i 2018 (jf. tabell 2.1). Matkornarealet (hvete, rug og rughvete) gikk opp med 272 500 daa fra 2018 til 2019, og var i 2019 på 892 300 daa. Ifølge prognoser fra Landbruksdirektoratet vil hvetearealet og matkornarealet totalt gå noe ned igjen i 2020. Arealanslaget er satt til 750 000 daa. Med normalårsavlinger vil produksjonen av hvete i 2020 bli noe lavere enn den registrerte produksjonen i 2019.

Tabell 2.1 PRODUKSJON AV KORN OG OLJEVEKSTER

	1959	1969	1979	1989	1999	2018	2019*	2020**
Korn: Areal i alt, 1000 dekar	2182	2447	3200	3469	3282	2798	2740	2710
Herav hvete og rug ¹ , 1000 dekar	103	52	187	387	530	620	892	750
Bruttoproduksjon, mill. kg	448	642	1104	1150	1218	778	1353	1184
Herav hvete og rug, mill. kg ²	22	15	72	145	235	157	518	368
Oljevekster ³ : Areal, 1000 dekar	..	79	53	61	64	33	34	35
Salgsproduksjon av oljevekster, mill. kg	0	9	8	9	10	7	15	14

Kilde: SSB og Landbruksdirektoratet

1. Inklusive rughvete fra 2002.

2. Ny avlingsstatistikk fra 1976.

3. Brukes kun til før.

2.3.1.3 Poteter

Potetarealet var i 2019 på 118 900 daa. Dette var en økning på 800 daa fra 2018, jf. tabell 2.2. Det forventes at potetarealet vil gå noe ned igjen fra 2019 til 2020.

Potetavlingene er beregnet til litt over normalårsnivå både i 2018 og 2019.

Sammenlignet med 1989 var potetarealet i 2018 ca. 42 prosent mindre, avlingsnivået ca. 16 prosent høyere og bruttoproduksjonen ca. 33 prosent mindre. Engrossalget av norskprodusert matpoteter (klasse 1) i 2018 var bare rundt en tredjedel av salget i

1989. Samtidig økte engrossalget av norske matpoteter brukt til mos, pommes frites m.m. med over 60 prosent fra 1989 til 2018. I tillegg blir det brukt et relativt lite og mer stabilt kvantum norske poteter til potetmel og sprit. Det totale engrosforbruket av poteter per innbygger her i landet har gått ned med i overkant av 30 prosent fra 1989 til 2018. Forbruk og nettoimport av poteter er nærmere omtalt i kapittel 2.5.1.2.

Tabell 2.2 PRODUKSJON AV POTETER¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2018	2019*	2020**
Produksjon: Areal, 1000 dekar	552	346	248	204	151	118	119	118
Avling, kg pr. dekar	1791	2037	2028	2424	2561	2810	2843	2842
Avling, prosent av normalår	94	99	91	101	104	104	101	100
Bruttoproduksjon, mill. kg	989	705	503	494	386	332	338	335
Balanse, mill. kg ²	99	70	43	49	39	33	34	33
Nettoproduksjon, mill. kg	890	635	460	445	347	299	304	302

1. Tallene for 1959–79 er ikke sammenlignbare med tallene for de etterfølgende år, pga. omlegging av beregningene.

2. Differanse mellom bruttoproduksjon og nettoproduksjon, inkluderer også lagringssvinn (nettoproduksjon er lik summen av kjente anvendelser).

2.3.1.4 Grønnsaker, frukt og bær

Grønnsaker

Tabell 2.3 viser bl.a. utviklingen i grønnsakareal og produksjon. Arealet har vært relativt stabilt de seneste årene, men varierer noe fra år til år. Avlingene varierer årlig i mye større grad enn arealet. Den totale grønnsakproduksjonen i 2019 er foreløpig beregnet til 196,6 mill. kg (jf. tabell 2.3). Under forutsetning av normalårsavlinger er produksjonen i 2020 beregnet til 197,0 mill. kg.

Tabell 2.3 GRØNNSAKAREAL OG BRUTTO GRØNNSAKPRODUKSJON

	1959	1969	1979	1989	1999	2018	2019*	2020**
Areal, 1000 dekar ¹	43,3	48,7	47,7	49,6	59,4	84,2	..	..
Samlet produksjon, mill. kg ² Herav:	156,3	167,1	172,0	195,5	191,7	187,7	196,6	197,0
Blomkål	..	6,6	8,9	8,8	8,4	7,7	8,3	8,0
Brokkoli ³					2,0	4,5	4,7	4,2
Hvitkål	59,3	41,9	37,7	29,1	22,9	13,5	11,8	14,4
Rødkål ³					1,4	1,3	2,2	1,7
Rosenkål ³					1,4	1,6	1,3	1,5
Gulrot	37,9	51,2	43,0	44,6	46,9	42,8	43,0	45,8
Rødbeter ³					2,2	7,9	6,3	6,5
Purre	2,3	2,7	3,1	3,7	2,2	4,8	4,8	5,1
Løk	3,4	5,2	10,7	22,3	18,5	19,1	29,2	25,2
Erter ⁴	1,2	3,0	3,2	4,1	4,4	1,9	4,1	3,2
Matkålrot ⁵	16,8	17,5	22,5	15,7	17,7	10,5	7,9	10,0
Salatvekster ⁶	0,1	0,6	2,1	15,7	15,9	25,4	25,5	26,3
Tomater	8,8	8,5	8,2	8,7	9,9	12,8	12,1	11,8
Agurker, inkl. friland	3,6	6,6	8,9	10,3	11,2	17,5	18,9	17,8
Øvrige vekster og kjøkkenhager	22,9	23,3	23,7	32,5	26,8	16,4	16,2	15,4

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Areal til salgsproduksjon, ekskl. uspesifiserte vekster, kjøkkenhager på gårdsbruk og villahager. Det er brudd i serien f.o.m. 1999.
2. Inklusive produksjon i kjøkkenhager.
3. Inngår i gruppen "Øvrige vekster" før 1999.
4. Ekskl. erter til modning.
5. Produksjon til salg og hjemmeforbruk.
6. Inkl. kinakål og rapidsalat (fra 1988).

Frukt og bær

I 2003 valgte NIBIO å utelate beregningen som omfatter villahager på grunn av usikkerhet i tallmaterialet. Den nye tallserien ble justert tilbake til 1999. Dette gjør relativt store utslag i tabell 2.4 siden om lag 50 prosent (for frukt) og 30 prosent (for bær) av den tidligere beregnede bruttoproduksjonen var knyttet til villahageproduksjon, jf. også kap. 2.5.1.3.

Total fruktproduksjon i 2019 er beregnet til 18,9 mill. kg mot 17,7 mill. kg i 2018 (jf. tabell 2.4). For 2020 har en lagt normalårsavlinger til grunn for produksjonsanslaget. Dette gir 17,3 mill. kg.

Den totale bærproduksjonen i 2019 er beregnet til 12,1 mill. kg mot 11,4 mill. kg i 2018 (jf. tabell 2.4). Produksjonen i 2020 er ut fra forventede normalårsavlinger anslått til 10,7 mill. kg.

Tabell 2.4 PRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2018	2019*	2020**
Frukt: Samlet produksjon, mill. kg	98,2	86,8	63,0	78,8	15,9	17,7	18,9	17,3
Herav: Sommerepler ²	14,5	12,2	12,3	12,5	11,9	15,0	15,7	14,6
Vinterepler ²	50,2	41,5	27,6	42,9				
Pærer	8,6	11,7	5,0	3,9	1,3	0,5	0,4	0,3
Plommer	20,2	16,9	12,7	13,6	1,5	1,6	2,3	1,7
Moreller og kirsebær	4,7	4,5	5,4	5,9	1,2	0,6	0,6	0,6
Bær: Samlet produksjon, mill. kg	29,0	32,5	41,6	32,1	14,5	11,4	12,1	10,7
Herav: Jordbær	4,5	10,8	17,9	14,5	10,1	8,0	8,9	7,3
Bringebær	1,9	2,4	3,0	4,2	2,1	2,6	2,4	2,6
Solbær	6,3	6,5	8,2	6,9	1,2	0,7	0,7	0,7
Stikkelsbær ³	5,0	3,5	3,1	1,4	0,2	0,1	0,1	0,1
Rips ³	11,3	9,3	9,4	5,1	0,9			

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Nye serier f.o.m. 1999.

2. Sommer- og vinterepler er slått sammen f.o.m. 1999.

3. Ny serie beregnet som "Andre bær" f.o.m. 2002.

2.3.2 Husdyrprodukter

2.3.2.1 Kumelk

Fra 2018 til 2019 ble det registrert en reduksjon i nettoproduksjonen av melk på 18 mill. liter (jf. tabell 2.5). Meierileveransen inkl. melk til produksjon av gardssmør var i 2019 på 1483 mill. liter. Meierileveransen gikk ned med 41 mill. liter fra 2018 til 2019. Prognosen for 2020 viser en økning i meierileveransen til 1533 mill. liter.

Tabell 2.5 UTVIKLINGEN I ANTALL KYR OG MELKEPRODUKSJONEN

	1959	1969	1979	1989	1999	2018	2019*	2020**
Antall kyr per 01.01. 1000 stk. ¹	597	437	373	350	353	306	307	303
Nettoproduksjon av melk, mill. liter	1492	1679	1811	1940	1790	1590	1572	1611
Melk til oppfôring, mill. liter	75	42	29	87	134	65	88	77
Hjemmeforbruk/ direkte salg, mill. liter ²	228	109	40	18	7	1	1	1
Meierileveranse av melk, mill. liter ³	1189	1528	1742	1835	1648	1524	1483	1533

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Serien justert f.o.m. 1987 på grunnlag av Landbrukstellingen 1989. Inkludert ammekyr.

2. Inkl. melk til produksjon av gardssmør til og med 1994.

3. Inkl. melk til produksjon av gardssmør fra og med 1995.

2.3.2.2 Geitmelk

Tabell 2.6 viser produksjonen av geitmelk. Meierileveransen av geitmelk var 20,1 mill. liter i 2018 og 19,8 mill. liter i 2019. I 2020 er det forventet at meierileveransen vil bli 19,6 mill. liter.

Tabell 2.6 GEITMELKPRODUKSJONEN, mill. liter

	1959	1969	1979	1989	1999	2018	2019*	2020**
Nettoproduksjon	20,6	26,5	23,2	27,0	22,0	21,7	21,2	21,0
Meierileveranse	17,8	25,1	22,2	25,7	21,5	20,1	19,8	19,6

2.3.2.3 Kjøtt og egg

Samlet kjøttproduksjon fra husdyr var 354,1 mill. kg i 2018 og 353,0 mill. kg i 2019. Produksjonen av svinekjøtt gikk ned med 5,0 mill. kg, kjøtt fra sau/lam gikk ned med 2,7 mill. kg og kjøtt fra storfe (inkl. kalv) gikk ned med 2,4 mill. kg. Produksjonen av fjørfekjøtt gikk opp med 8,6 mill. kg. De andre produksjonene viste bare mindre endringer (jf. tabell 2.7).

For 2020 er samlet kjøttproduksjon fra husdyr anslått til 348,2 mill. kg (jf. tabell 2.7). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2020. Nyere prognoser for 2020 som er utarbeidet i mai-juni 2020, men som ikke fremkommer i tabellene i denne rapporten, viser en ytterligere reduksjon i produksjonen av storfekjøtt (inkl. kalv), mens de viser en nesten tilsvarende økning i produksjonen av svinekjøtt og tilnærmet uendret produksjon av kjøtt fra sau/lam sammenlignet med den forrige prognosen.

Tabell 2.7 SUM SALGSPRODUKSJON OG HJEMMEFORBRUK AV KJØTT OG EGG, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2018	2019*	2020**
Storfe	41,1	52,1	69,6	74,0	94,1	87,4	85,2	83,7
Kalv	7,5	6,6	1,9	1,4	1,5	2,0	1,8	1,7
Sau og lam	14,9	17,3	19,0	23,1	22,9	27,1	24,4	24,8
Geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3
Hest	2,2	1,9	0,8	0,8	0,6	0,1	0,0	0,0
Fjørfe	2,9	5,2	9,8	20,0	36,5	98,2	106,8	107,8
Tamrein, hjort ¹ og kaniner	1,8	1,6	1,8	2,9	1,9	1,7	2,1	2,0
Svinekjøtt ²	48,2	65,6	78,9	84,1	109,3	137,3	132,3	127,9
Kjøtt i alt	118,9	150,6	182,1	206,6	267,1	354,1	353,0	348,2
Egg	31,7	38,0	44,9	51,9	47,7	71,1	73,8	74,3

Kilde: NIBIO

1. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.

2. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.

2.3.2.4 Energiinnhold i husdyrprodukter

Energiinnholdet i den samlede husdyrproduksjonen i 2019 er foreløpig beregnet til 7 780 TJ (terajoule), jf. tabell 2.8. Energiinnholdet i husdyrproduktene gikk ned med 1,1 prosent fra 2018 til 2019. De største endringene var nedgangen for kumelk og svinekjøtt og økningen for fjørfekjøtt, jf. tabell 2.5 og tabell 2.7. For 2020 er det forventet at samlet energiinnhold vil gå opp sammenlignet med 2019.

I tillegg til energien i total husdyrproduksjon i tabell 2.8 blir det også felt vilt til innenlands forbruk som tilsvarer en energimengde på 35-40 TJ.

Tabell 2.8 HUSDYRPRODUKSJONEN BEREGNET I TJ (terajoule)¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2018	2019*	2020**
Kumelk ²	4444	5000	5393	5637	5201	4620	4568	4681
Geitemelk	63	79	69	68	56	55	54	53
Kjøtt ^{2, 3}	999	1483	1543	1714	2187	2767	2715	2663
Egg	191	229	271	312	287	428	444	447
Sum	5697	6791	7276	7732	7730	7870	7780	7844
Relative tall	100	119	128	136	136	138	137	138

Kilde: Beregnet på grunnlag av materiale fra NIBIO

1. TJ = 10¹² J (jf. Tillegg 1).

2. For melk og svinekjøtt er omregningsfaktorene endret i samsvar med endringene i fettinnholdet i disse produkter.

3. Svinekjøtt er regnet uten hode og labb f.o.m. 2002, tidligere år med hode og labb.

2.4 Prisutviklingen for matvarer

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregrupper. Det er særlig den relative prisutvikling mellom de enkelte matvarer og mellom matvarer og andre varer som påvirker matvareforbruket. Prisene påvirkes av jordbruksavtalene og importvernet. De påvirkes også av avgifter, og tidligere av subsidier og momskompensasjon.

2.4.1 Jordbruksavtalen og importvern

Hovedsiktemålene med jordbruksavtalen og importvernet er blant annet å gi de innenlandske matvareprodusentene, dvs. jordbrukerne og foredlingsindustrien, rimelige og stabile inntektsvilkår, og å sikre forbrukerne rimelige og stabile matvareforsyninger av god kvalitet. Dette innebærer at det med nåværende importregime er forutsatt en viss konkurranse fra importerte matvarer.

Importvernet og jordbruksavtalen henger delvis sammen. Dette skyldes at importvernet er utformet slik at jordbruksavtalens priser normalt skal kunne tas ut. Importvernet sto praktisk talt uendret fra 1961 til 1995, da det ble lagt om fra kvantitativt til tollbasert vern. Dette har så langt ikke hatt noen vesentlig virkning på prisene i Norge. Årsaken er at tollsatsene i det nye importvernet er høye i den del av året da det er norsk produksjon på markedet. I praksis fungerer derfor det nye vernet nesten som det tidligere. For å styrke importvernet er det de siste årene gjort noen endringer for visse landbruksvarer. Tollvernet ble lagt om fra kronetoll til prosenttoll for drikkemelk og fløte fra 1. januar 2011 og for faste oster, biff/filet av storfe og hele/halve lam fra 1. januar 2013. Begrunnelsen har vært å legge til rette for økt

norsk matproduksjon ved at produsentene kan ta ut høyere priser i markedet på norskprodusert mat.

Tabell 2.9 viser utviklingen i jordbruksavtalepriser fra 2014 til 2020. I 1993 ble jordbrukspolitikken revidert med sikte på et mer robust jordbruk. Ett av virkemidlene var at prisene skulle reduseres i retning av prisnivået i omkringliggende land. Ved jordbruksoppgjørene i 1994-1996 ble avtaleprisene satt relativt mest ned for korn og de kraftfôrkrevende husdyrproduktene svine- og fjørfekjøtt. Ved jordbruksoppgjørene etter 1996 er avtaleprisene endret i ulik grad fra år til år, jf. delvis tabell 2.9.

Denne sterkere prisreduksjon på de kraftfôrkrevende husdyrproduktene førte til en betydelig økning av forbruket og produksjonen av fjørfe- og svinekjøtt. Samtidig økte også forbruket av de andre kjøttslagene. Siden svineslakt har et høyt fettinnhold, økte derfor den samlede tilførsel av fett til markedet fra husdyrproduksjonen selv om fett-tilførselen fra melk ble redusert grunnet reduksjonen av produksjonsnivået.

Tabell 2.9 PRISER FRA FØRSTEHÅNDSOMSETNINGSLEDD TIL GROSSIST/-DETALJIST SOM FØLGE AV JORDBRUKSOPPGJØRENE. MÅLPRISER GJELDENE FRA 1. JULI

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Melk, målpris for uforedlet melk på råvarenivå ¹ , kr/l	5,20	5,28	5,38	5,41	5,44	5,47	5,47
Kjøtt, kr/kg ²							
Storfe ³	55,20 ⁷ 55,50 ⁸	57,00 ⁷ 57,50 ⁸	58,70 ⁷ 59,20 ⁸	60,00 ⁷ 60,00 ⁸	60,50 ⁷ 60,30 ⁸	60,50 ⁷ 60,50 ⁸	61,20 ⁷ 62,80 ⁸
Sau/lam ⁴	68,00 ⁷ 68,70 ⁸	70,50 ⁷ 70,50 ⁸	69,60 ⁷ 67,60 ⁸	64,60 ⁷ 64,60 ⁸	64,60 ⁷ 64,60 ⁸	64,60 ⁷ 66,10 ⁸	66,10 ⁷ 66,40 ⁸
Svin	31,64	32,34	32,43	32,43	32,43	32,43	33,89
Fjørfe ⁵	30,36	30,24	29,46	26,81	26,55	26,91	27,70
Egg ⁶ , kr/kg	18,10 ⁷ 18,80 ⁸	18,80 ⁷ 18,40 ⁸	18,40 ⁷ 18,60 ⁸	18,80 ⁷ 19,20 ⁸	19,35 ⁷ 19,25 ⁸	19,15 ⁷ 19,40 ⁸	19,50 ⁷ 20,30 ⁸
Korn, mathvete, kr/kg	2,98	3,08	3,17	3,26	3,36	3,50	3,67
Grønnsaker og frukt, gjennomsnittlig målprisendring i prosent fra foregående avtaleår	+ 3,4	+ 2,2	+ 2,5	+ 2,2	+ 3,0	+ 3,7	+ 2,0

1. Ny markedsordning for melk fra 1. januar 2004 med bl.a. innføring av én målpris for uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.

2. Uttatt engrospris fra slakteri for helt slakt.

3. Målpris for storfe kjøtt ble avviklet fra 1. juli 2009 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

4. Målpris for lam ble avviklet fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

5. Endret fra å være målpris til å være referansepris fra 1. januar 2007.

6. Målpris for egg ble avviklet fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

7. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 1.halvår.

8. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 2.halvår.

Prisendringene i tabell 2.9 viser hvilke muligheter eller rammer som jordbruket har vært gitt når det gjelder prisuttak i markedet. En bør være oppmerksom på at de faktiske prisene har ligget til dels betydelig under det prisnivået som jordbruksavtalen har gitt anledning til å ta ut. Dette gjelder nå særlig for sau/lam, svinekjøtt og fjørfekjøtt.

Prisene på konsummelk var tidligere differensiert i jordbruksavtalen. Prisen på skummet- og lettmeik var satt til dels betydelig lavere enn på helmelk. Det var blant annet ernæringsmessige hensyn som lå til grunn for differensieringen, og den kunne gjøres uten å komme i konflikt med de landbrukspolitiske mål. Senere er det gjort

flere endringer i avtaleprisbestemmelsen og markedsordningen for melk, den siste gjeldende fra 1. januar 2004. Nå fastsettes det én målpris (avtalepris) for representantvaren uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.

2.4.2 Særavgifter

Siktemålet med avgifter har først og fremst vært å skaffe inntekter til statskassen. Særavgifter oppkreves på sjokolade- og sukkervarer mv. (innført i 1922), sukker til forbruker (innført i 1981) og alkoholfrie drikkevarer mv. (innført for kullsyreholdige, alkoholfrie drikkevarer i 1924 og for kullsyrefrie alkoholfrie i 1987, samlet i ett avgiftsvedtak f.o.m. 1. januar 2001). Avgiften på alkoholfrie drikkevarer (t.o.m. 0,7 volumprosent alkohol) omfatter i utgangspunktet drikkevarer som er tilsatt sukker eller søtstoff. Melkeprodukter som kun er tilsatt mindre mengde sukker (t.o.m. 15 g sukker per liter), er unntatt fra avgiften. Tabell 2.10 viser de fastsatte satsene for noen år bakover.

Fra 1. januar 2009 ble avgiftssatsen på reint sukker og på sjokolade- og sukkervarer mv. prisjustert med henholdsvis 3,1 og 3,0 prosent. Avgiftssatsen på alkoholfrie drikkevarer mv. ble imidlertid satt opp med 61,3 prosent, en avgiftsøkning utover normal prisstigning på vel 55 prosent. Dette ble gjort for å øke prisforskjellen mellom suket/søtet drikke (som omfattes av avgiften) og andre alkoholfrie drikkevarer (som ikke omfattes av avgiften). Begrunnelsen var at økt pris på sukkerholdig og søtet drikke kunne bidra til å redusere overforbruk av sukker og å påvirke kostholdsvanene og befolkningens helse.

Både i 2015, 2016 og 2017 ble avgiftssatsene på reint sukker, på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer mv. økt prosentvis for å ta hensyn til forventet prisstigning. Fra 1. januar 2018 ble avgiftssatsen på reint sukker prisjustert med 1,5 prosent, mens avgiftssatsene på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer ble satt opp med henholdsvis 82,9 og 42,2 prosent. Fra 1. januar 2019 ble avgiftssatsene på reint sukker og på alkoholfrie drikkevarer prisjustert med 1,5 prosent. Fra samme dato ble avgiftssatsen på sjokolade- og sukkervarer mv. redusert med 43,6 prosent. Reduksjonen var en reversering av økningen fra 1. januar 2018 til prisjustert nivå for 2017 og ble begrunnet med at denne avgiften per i dag ikke er godt nok utformet. I november 2018 satte regjeringen ned et utvalg som skulle gjennomføre en helhetlig vurdering av både særavgiften på sjokolade- og sukkervarer og særavgiften på alkoholfrie drikkevarer. Utvalgets hovedoppgave var å vurdere om avgiftene i større grad enn i dag kan og bør utformes slik at de tar hensyn til helse- og ernæringsmessige formål. Utvalget overleverte sin rapport til regjeringen i april 2019. Fra 1. januar 2020 ble alle de tre avgiftssatsene oppjustert med 1,9 prosent for å ta hensyn til forventet prisvekst.

Tabell 2.10 SÆRAVGIFTER PÅ SUKKER, SJOKOLADE- OG SUKKERVARER OG ALKOHOLFRIE DRIKKEVARER

	1980	1990	2000	2005	2015	2018	2019	2020
Sukker, kr/kg	2,35 ¹	3,22	5,49	6,12	7,47	7,93	8,05	8,20
Sjokolade- og sukkervarer, kr/kg	6,00	10,70	14,17	15,79	19,31	36,92	20,82	21,22
Alkoholfrie drikkevarer, kr/l ferdigvare	0,50	0,83	1,58	1,58	3,19	4,75	4,82	4,91

1. Sats for 1982. Særavgiften på sukker ble innført 30. november 1981 med 1,00 kr/kg, økt til 2,35 kr/kg fra 1. januar 1982.

2.4.3 Forbrukersubsidier og momskompensasjon

For subsidier og momskompensasjon har hovedsiktemålene vært å sikre barnefamiliene rimeligere matvarer og å bremse stigningen i konsumprisindeksen. Forbrukersubsidier og momskompensasjon ligger utenfor jordbruksavtalen. Forbrukersubsidiene på melk var de første årene på 1990-tallet differensiert etter fettinnholdet i melken med høyere sats for lettmelk enn helmelk og ytterligere høyere for skummet melk. Differensieringen var ernæringsmessig begrunnet. Den kom i tillegg til differensieringen i jordbruksavtalen som er nevnt ovenfor og forsterket prisstimulansen til vridning av forbruket over til magrere melketyper. Momskompensasjonen var lik for de tre melketyperne.

Ordningene ble fjernet med virkning fra 1. juli 1996 og prisene i markedet økte tilsvarende subsidiebortfallet. Konkurransetilsynet fastsatte fram til 01.07.97 maksimalpriser på konsummelk i detaljistleddet på grunnlag av prisene i jordbruksavtalene og subsidie-/momskompensasjonssatsene. Maksimalprisene var i 1995 og 1996 differensiert praktisk talt likt med jordbruksavtalen i absolutte beløp. Dagligvarehandelen satte imidlertid prisene noe lavere enn de angitte maksimalpriser, spesielt på lettmelk. Etter at maksimalprisordningen ble opphevet, har detaljistleddet stått fritt med sin prissetting på konsummelk.

Utenom forbrukersubsidiene har det vært gitt et pristilskudd for frukt i Nord-Norge på engrosnivå. Nord-Norge var delt i fire soner med tilskuddssatser på hhv. 1,25, 0,95, 0,65 og 0,35 kr/kg i sone 1, 2, 3 og 4 i perioden fra 1994 til 2001. Ordningen ble opphevet med virkning fra 1. januar 2002.

2.4.4 Prisutviklingen

Utviklingen i konsumprisindeksen for matvarer og totalindeksen er vist i tabell 2.11. Statistikken hos SSB viser at de to indeksene delvis har utviklet seg noe forskjellig opp gjennom årene. Konsumprisindeksen for matvarer gikk ned i 2001 på grunn av at merverdiavgiften på matvarer ble satt ned fra 24 prosent til 12 prosent med virkning fra 1. juli 2001. Fra 1. januar 2005 ble matmomsen satt ned fra 12 prosent til 11 prosent. Satsen ble økt til 13 prosent fra 1. januar 2006 og videre til 14 prosent fra 1. januar 2007. Fra 1. januar 2012 ble merverdiavgiften på matvarer satt opp til gjeldende sats på 15 prosent.

Tabell 2.11 KONSUMPRISINDEKSEN FOR MATVARER. 2015 = 100

	1999	2009	2015	2018	2019	Mai 2019	Mai 2020
Kjøtt	95	103	100	101	102	100	101
Fisk og sjømat	71	86	100	119	122	119	124
Melk, ost og egg	71	93	100	105	106	104	108
Oljer og fett	62	90	100	114	120	119	121
Brød og kornprodukter	75	91	100	104	106	105	108
Frukt	79	85	100	104	108	105	123
Grønnsaker, inkl. poteter	76	92	100	103	106	106	115
Sukker, syltetøy, honning, sjokolade og sukkervarer	86	99	100	106	103	103	106
Andre matvarer	84	94	100	105	106	105	110
Kaffe, te og kakao	83	79	100	101	100	97	100
Mineralvann, leskedrikker og juice	57	78	100	111	112	112	115
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt	78	92	100	105	106	105	110
Årlig prosentvis endring	..	+1,7	+1,4	+1,7	+1,0	..	+4,7
Konsumprisindeks total	73	90	100	108	111	111	112
Årlig prosentvis endring	..	+2,1	+1,8	+2,7	+2,2	..	+1,3

Kilde: SSB

Tabell 2.11 viser at fra 2018 til 2019 har totalindeksen økt noe mer enn konsumprisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer. Gruppen oljer og fett, gruppen mineralvann, leskedrikker og juice, gruppen fisk og sjømat, gruppen melk, ost og egg, gruppen med grønnsaker og gruppen brød og kornprodukter er de matvaregruppene som har økt mest i pris i årene fra 1999 til 2019. Kjøtt er den matvaregruppen som har økt minst i pris fra 1999 til 2019. I perioden 2015 til 2019 har også gruppen kjøtt hatt minst prisøkning av matvarene med unntak av gruppen kaffe, te og kakao, som har hatt en flat prisutvikling i den samme perioden. I disse årene 2015 til 2019 er gruppen fisk og sjømat, gruppen oljer og fett og gruppen mineralvann, leskedrikker og juice de matvaregruppene som har økt mest i pris. Fra mai 2019 til mai 2020 har prisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt økt mer enn totalindeksen.

2.5 Forbruk på engrosnivå av matvarer

2.5.1 Planteprodukter

2.5.1.1 Korn/mel

Engrosforbruket av korn er omregnet til mel. Med korn menes her både matkorn, mel, bakervarer, ris og mel/stivelseprodukter av mais. Landbruksdirektoratet er hovedkilden til opplysninger om salg av mel fra møllene, der anvendt korn til melproduksjonen er inndelt etter importert mengde og norskprodusert mengde.

Handel av bakervarer, ris og maisproduktene er basert på SSBs handelsstatistikk. 2020-tall er kun basert på anslag.

Tabell 2.12 viser at det totale engrosforbruket av mel var 432 mill. kg i 2018 og 433 mill. kg i 2019. Dette tilsvarer 81,4 kg per innbygger i 2018 og 81,0 kg per innbygger i 2019. Salg av mel fra møllene var 254 mill. kg i 2019 (fratrasket mel som ble eksportert), noe som tilsvarer 59 prosent av det totale engrosforbruket. I 2019 utgjorde nettoimport av bearbeidede produkter 148 mill. kg (omregnet til mel), noe som tilsvarer 34 prosent av det totale engrosforbruket av mel. Det resterende engrosforbruket av mel består av ris og maisprodukter og utgjorde 7 prosent av det totale engrosforbruket av mel i 2019.

Tabell 2.12 ENGROSNIVÅ AV MATKORN BEREGNET SOM MEL, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Salg av korn som matmel ¹	286	270	300	302	316	284	261	254	261
Nettoimport av bearbeidede produkter av korn og mel ^{2,3}	–	7	10	21	44	103	141	148	142
Nettoimport av ris	5	6	7	13	16	23	25	26	25
Nettoimport av maisprod. ³	–	–	–	–	7	7	6	5	6
Sum forbruk mel	291	283	316	336	386	417	432	433	433
Forbruk mel, kg pr. innb.	81,8	73,6	77,6	79,5	86,5	86,4	81,4	81,0	80,4

1. F.o.m. 1985 inkl. hvete- og havrekli. Tall omfatter ikke mel/korn som eksporteres.

2. Omfatter kjeks, knekkebrød, cornflakes, pastavarer med mer.

3. Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) er tatt med fra og med 2008, der tallseriene er redigert tilbake t.o.m. 1999.

Tabell 2.13 viser at 40 prosent av alt korn som gikk til matmel var basert på norskprodusert korn (de resterende 60 prosentene ble importert). Korrigerer man for nettoimport av bearbeidede korn-/melprodukter (brød, kaker, kjeks etc.) og nettoimport av ris og mais, er norskprodusert andel av engrosforbruket av korn og mel (omregnet til mel) beregnet til 23,5 prosent.

Tabell 2.13 ANDEL NORSKPRODUSERT KORN TIL MEL (PROSENT)

	1999	2009	2015	2018	2019*	2020**
Andel norskprodusert korn til matmel	43,2	51,9	67,0	35,6	40,0	47,3
Andel norskprodusert mel av totalt forbruk	35,4	35,3	41,1	21,7	23,5	28,6

Tabell 2.14 viser den prosentvise fordelingen av salget av matmel fordelt på ulike meltyper som selges fra norske handels- og bygdemøller (dvs. fordelingen av 254 mill. kg angitt i første rad for 2019 i tabell 2.12). Siktet hvetemel står for 66,8 prosent av melomsetningen i 2019. Andelen sammalt mel har økt jevnt fra 17,3 prosent i 1999 til 26,6 prosent i 2018. I 2019 gikk andelen sammalt ned til 24,8 prosent.

Tabell 2.14 MATMELOMSETNINGEN FRA NORSKE HANDELS- OG BYGDEMØLLER FORDELT PÅ DE ENKELTE MELTYPER (PROSENT)

	1999	2009	2015	2016	2018	2019*	2020**
Siktet hvetemel	75,0	69,9	66,9	65,6	65,3	66,8	65,8
Spelt ¹			1,8	1,8	2,1	2,3	2,2
Semule durum	0,0	0,7	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Sammalt hvete	10,8	11,2	13,0	13,2	12,4	12,1	12,4
Siktet rugmel	4,1	2,8	1,4	1,3	1,2	1,0	1,1
Sammalt rugmel	3,4	3,8	4,8	4,6	4,3	4,3	4,3
Byggmel/-gryn	0,4	0,5	0,6	0,7	0,4	0,4	0,4
Byggryn ²			0,1	0,1	0,4	0,4	0,3
Annet mel og melmikser	3,2	5,8	3,8	4,4	4,1	4,4	4,5
Kli til mat	0,4	0,5	0,8	1,3	1,5	0,6	1,4
Havremel/-gryn	2,7	4,8	5,0	5,5	7,5	7,0	6,8
Havremel ³			1,4	1,3	0,5	0,4	0,4
<u>Herav</u>							
Sammalt % ⁴	17,3	18,5	25,2	26,0	26,6	24,8	25,7

Kilde: Landbruksdirektoratet

1. Spelt ble skilt ut fra siktet hvetemel i 2015.

2. Byggryn og byggmel var tidligere en gruppe, men f.o.m. 2015 er gruppen splittet.

3. Havregryn og havremel var tidligere en gruppe, men f.o.m. 2015 er gruppen splittet.

4. Består av sammalt hvete, sammalt rug, byggryn, kli til mat, havregryn og havremel.

Beregning av engrosforbruket av korn/mel omfatter ikke den andelen som privatpersoner kjøper i utlandet (grensehandel). For anslag av engrosforbruk av korn/mel knyttet til grensehandel, se 2.5.8.

2.5.1.2 Poteter

Både metodene og kildene for beregning av potetforbruket har variert siden 1959. I 2019 ble det foretatt endring i metode og korreksjoner av tall tilbake til 1989. Endringen i metoden innebar en ny «periodisering» av den norske nettoproduksjonen, der den nye metoden innebærer at 25 prosent av det som produseres ett år, antas å bli omsatt påfølgende år.

Tabell 2.15 viser anvendelsen av norsk nettoproduksjon av poteter i mill. kg for perioden 1959 til 2019, samt anslag for 2020. Selv om det forekommer variasjoner fra år til år, viser utviklingen fra 1959 til 2019 at salgsproduksjonen over tid går ned. Av den beregnede totale nettoproduksjonen i 2019 på 245 mill. kg, ble 63 mill. kg benyttet som matpotet, 112 mill. kg gikk til bearbeiding av potetprodukter (dvs. potetchips, pommes frites og potetmospulver). Videre gikk 10 mill. kg til lomper/ferdigkokte poteter, 37 mill. kg til potetmel og 13 mill. kg gikk til sprit. Utover dette gikk 10 mill. kg til settepoteter, og blir dermed ikke beregnet som konsum.

Tabell 2.15 BRUK AV NORSKPRODUSERTE POTETER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989 ¹	1999	2009	2018	2019*	2020**
Matpoteter	190	198	175	175	114	80	61	63	63
Potetchips	..	12	8	38	40	53	45	44	44
Potetmospulver	..	6	10	20	20	20	57	55	54
Pommes frites	..	2	12	16	35	41	13	13	13
Div. potetprodukter ²	..	..	..	5	10	15	10	10	10
Potetmel	44	44	49	51	40	40	36	37	36
Sprit	22	17	16	13	13	11	12	13	12
Hjemmeforbruk	121	95	73	22	2	0	0	0	0
Øvrig Ikke til mat (settepotet/fôr)	513	261	130	0	0	7	10	10	10
Nettoproduksjon	890	635	473	340	273	266	246	245	242

1. Ny beregning f.o.m. 1989 er ekskl. potet anvendt som fôr.

2. Herunder vakuumpakkede poteter, potetlomper.

Tabell 2.16 viser engrosforbruket av poteter, dvs. summen av norsk nettoproduksjon og nettoimport av potet, omregnet til frisk potet, for årene 1959 til 2019, samt anslag for 2020. I alt er det totale engrosforbruket av poteter beregnet til 290 mill. kg, eller 54,2 kg per innbygger i 2019, noe som tilsvarer en reduksjon på 7,9 prosent sammenlignet med 2018. Av tabellen kan man også se at engrosforbruket av matpotet i 2019 utgjorde 88 mill. kg. Nettoimporten av matpotet er på 25 mill. kg. Det samlede engrosforbruket av bearbeidede poteter (omregnet til hel potet) er 145 mill. kg i 2019. Av dette utgjør norskproduserte poteter 122 mill. kg. Nettoimporten av poteter til bearbeiding er 24 mill. kg, der 13 mill. kg importeres som matpoteter, mens 13 mill. kg importeres som bearbeidede poteter (hel- og halvfabrikata). Engrosforbruket av poteter til potetmel (omregnet til hel potet) er beregnet til 44 mill. kg i 2019, hvor 37 mill. kg er norskprodusert. Engrosforbruket av poteter til sprit er beregnet til 13 mill. kg i 2019. Dette innebærer at 30 prosent av engrosforbruket i 2019 er matpotet, 50 prosent er bearbeidede poteter (herunder pommes frites, chips, mos), 15 prosent er potetmel o.l. og 5 prosent er til sprit.

Tabell 2.16 ENGROSFORBRUK AV POTETER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989 ¹	1999	2009	2018	2019*	2020**
<u>Matpoteter</u>									
Norskprodusert	311	308	236	198	115	80	61	63	63
Nettoimport	–	14	19	15	28	22	49	25	41
Sum engrosforbruk	311	322	255	212	143	102	110	88	104
<u>Bearbeidede poteter /poteter til bearbeiding</u>									
Norskprodusert	–	20	30	79	105	128	126	122	121
Nettoimport ¹	–	–	16	11	29	20	24	24	18
Sum engrosforbruk	–	20	46	90	134	149	149	145	138
<u>Poteter til potetmel</u>									
Norskprodusert	43	36	31	51	40	40	36	37	36
Nettoimport	1	2	3	0	0	0	6	7	7
Sum engrosforbruk	44	40	34	51	39	40	43	44	43
<u>Engrospoteter til sprit</u>	..	..	..	13	13	11	12	13	12
Totalt engrosforbruk	355	382	335	366	329	301	315	290	297
<u>Engrosforbruk, kg pr. innbygger</u>									
Matpoteter	87,6	83,5	62,5	50,3	32,0	21,1	20,7	16,4	19,3
Poteter til bearbeiding	–	5,1	11,5	21,3	30,0	30,8	28,1	27,2	25,6
Poteter til potetmel ²	12,4	10,4	8,4	12,0	8,8	8,4	8,0	8,2	8,0
Poteter til sprit				3,0	2,9	2,2	2,3	2,3	2,1
Forbruk poteter, kg pr. innbygger	100,0	99,0	82,5	86,5	73,7	62,4	59,2	54,2	55,1

1. Ny beregning f.o.m. 1989.

2. Inkl. poteter til sprit t.o.m. 1979.

Engrosforbruket av bearbeidede poteter utgjør en stadig større andel av engrosforbruket av poteter. Tabell 2.17 viser norsk industri sitt forbruk av friske poteter til bearbeiding av potetprodukter. Tallene er innhentet fra ulike markedsaktører, og viser at norsk industri i 2019 anvendte 132,1 mill. kg poteter til produksjon av bearbeidede potetprodukter. Av den totale anvendelsen gikk 55,8 mill. kg til bearbeiding av pommes frites, 53,4 mill. kg til bearbeiding av potetchips, 12,8 mill. kg til produksjon av potetmospulver, mens 10,0 mill. kg gikk til produksjon av lomper og øvrige potetprodukter.

Tabell 2.17 FRISKE POTETER BRUKT TIL BEARBEIDEDE POTETPRODUKTER, mill. kg

	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Til produksjon av:						
Potetchips mv.	38,2	41,3	54,5	54,0	53,4	52,6
Pommes frites	18,1	47,6	41,3	61,3	55,8	54,1
Potetmospulver	21,0	20,2	20,5	12,9	12,8	13,6
Øvrig potetprodukter				11,6	10,0	9,9
Sum	77,3	109,1	116,4	139,8	132,1	130,2

Ved produksjon av de ulike potetproduktene medgår det normalt ca. 4,0 kg friske poteter til produksjon av 1 kg potetchips, ca. 2,1 kg friske poteter medgår til produksjon av 1 kg pommes frites og ca. 6,0 kg friske poteter medgår til produksjon av 1 kg potetmospulver. Basert på disse tallene ble det i 2019 produsert ca. 13,4 mill. kg potetchips, 26,6 mill. kg pommes frites og 2,1 mill. kg potetmospulver.

2.5.1.3 Grønnsaker, frukt og bær

Nettoimport av grønnsaker

Tabell 2.18 viser den samlede nettoimporten (import minus eksport) av grønnsaker på kalenderårsbasis. Tallene for 2019 viser en økning i nettoimporten på 3,9 prosent sammenliknet med 2018. Den totale nettoimporten av friske grønnsaker i 2019 er på 142,9 mill. kg (økning på 8,1 prosent), mens nettoimporten av bearbeidede grønnsaker (tørket, fryst og konserverte) er på 87,0 mill. kg (reduksjon på 2,3 prosent). Andelen bearbeidede grønnsaker utgjorde dermed 37,8 prosent av nettoimporten av grønnsaker i 2019. Tomater er den kulturen som det blir importert mest av, både av friske og bearbeidede grønnsaker. Nettoimporten av løk økte med hele 77 prosent fra 2018 til 2019. Hovedårsaken til økningen skyldes lav norsk produksjon av løk i 2018. Nettoimporten av grønnsaker i 2020, er basert på gjennomsnitt av nettoimporten de tre foregående årene.

**Tabell 2.18 NETTOIMPORT AV GRØNNSAKER (FRISKE OG KONSERVERTE),
mill. kg**

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Friske grønnsaker:									
Blomkål	2,5	2,7	3,0	3,4	4,0	4,6	5,3	5,5	5,4
Brokkoli					4,5	6,5	8,5	8,7	8,4
Kinakål				4,2	3,7	1,6	2,3	2,1	2,0
Annen kål ¹	0,0	0,4	3,5	1,3	1,4	1,2	2,8	4,0	3,1
Gulrot	1,3	0,3	6,0	2,7	5,6	6,1	8,2	7,3	6,8
Løk ²	4,1	4,4	3,6	0,6	5,2	8,7	12,0	21,2	14,2
Purre					1,6	1,9	1,7	1,7	1,7
Tomater	2,1	3,0	6,0	9,0	13,3	22,2	24,9	24,5	24,3
Slangeagurk	0,0	1,0	3,1	5,1	4,9	6,5	9,7	9,7	9,3
Paprika				4,1	7,9	14,4	20,2	20,6	20,1
Salat	0,2	0,3	0,3	0,9	6,6	12,1	12,2	12,6	12,5
Sopp				0,9	2,5	5,7	7,7	7,8	7,8
Belgfrukter					0,2	1,4	1,7	1,6	1,7
Røtter og knoller					0,5	1,3	2,3	1,8	2,1
Øvrig ³				2,2	4,3	9,5	12,8	13,9	13,1
Sum friske grønnsaker	10,2	12,1	25,5	34,4	66,2	103,7	132,2	142,9	132,5
Bearbeidede grønnsaker:									
Fryste					7,1	9,1	10,8	11,3	10,5
Tørket					1,1	1,4	1,6	1,8	1,6
Konserverte tomater					17,1	28,9	39,8	38,3	38,9
Øvrig konserverte					22,3	26,9	36,8	35,6	36,7
Sum konserverte grønnsaker	19,0	19,0	11,0	21,0	47,5	66,3	89,0	87,0	87,7
Sum grønnsaker	29,2	31,1	36,5	55,4	113,7	169,9	221,3	229,9	220,1

Kilde: SSB

1. Inkl. hvitkål, rødkål, brokkoli, rosenkål og annen kål i perioden (1959 -1989). F.o.m. 1990 er kinakål og brokkoli skilt ut.

2. Inkl. purre t.o.m. 1989.

3. F.o.m. 1990 er "øvrig" delt inn i a) belgfrukter b) røtter og knoller c) øvrige.

Produksjon av grønnsaker

Norsk produksjon av grønnsaker er hovedsakelig basert på produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk, med utfyllende informasjon om enkelte vekster. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som ikke inngår i dataene de mottar fra SSB. For disse vekstene anvendes omsetningstall fra Landbruksdirektoratet, eventuelt kombinert med anslag foretatt av NIBIO.

Statistikken over norskproduserte grønnsaker ligger noen år bak en del av de øvrige statistikkene som presenteres i dette kapittelet, slik at tallene for 2018 er de nyeste tallene og anses som foreløpige produksjonstall. Produksjonstall for 2019 og 2020 er beregnede tall. 2019-tallene beregnes med utgangspunkt i produksjonstall for 2018, korrigert for omsetningsendring fra 2018 til 2019 av norskproduserte grønnsaker (data fra Landbruksdirektoratet). Produksjonstall for 2020, beregnes som ett gjennomsnitt av 2017, 2018 og 2019. Tallene for salat som produseres på friland har vist seg å være noe usikre, og vil kunne bli korrigert.

Tabell 2.19 viser norsk produksjon av grønnsaker fordelt på ulike kulturer i perioden 1989 til 2017, foreløpige tall for 2018 samt anslag for 2019 og 2020. Foreløpige tall for 2018 viser et produksjonsvolum på 187,7 mill. kg, noe som tilsvarer en reduksjon på 9,3 prosent fra produksjonen i 2017. Nedgangen skyldes hovedsakelig været sommeren 2018 som var preget av tørke. Anslagene for 2019 og 2020 er usikre, men forventes å ligge på et høyere nivå enn 2018.

Tabell 2.19 PRODUKSJON AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009	2010 ¹	2015	2017	2018*	2019**	2020**
Blomkål	8,1	6,2	7,2	8,0	8,9	8,0	7,7	8,3	8,0
Brokkoli	..	2,9	2,7	4,1	3,7	3,5	4,5	4,7	4,2
Kinakål	13,2	8,1	4,0	4,7	3,6	2,8	2,4	1,8	2,3
Annen kål ²	30,9	21,7	18,5	19,9	21,4	22,2	18,8	17,3	19,4
Gulrot	35,7	36,0	34,7	46,9	51,7	51,5	42,8	43,0	45,8
Løk ³	19,6	13,6	14,0	23,0	30,7	27,4	19,1	29,2	25,2
Purre	3,5	2,5	2,6	2,5	3,6	5,7	4,8	4,8	5,1
Tomater	8,6	9,3	10,0	13,2	11,5	10,6	12,8	12,1	11,8
Agurk ⁴	8,7	10,8	13,9	14,7	15,2	15,4	15,7	17,0	16,0
Salat ⁵	2,1	4,1	13,5	11,7	14,6	24,5	22,9	23,6	23,7
Belgfrukter ⁶	5,0	4,8	3,1	4,2	4,5	4,6	3,1	5,4	4,4
Røtter og knoller ⁷	3,1	5,2	4,4	4,8	4,7	8,7	12,4	10,2	10,4
Kålrot ⁸				13,0	12,5	11,6	10,5	7,9	10,0
Annet ⁹	16,1	17,8	19,1	3,7	5,0	5,1	5,6	5,9	5,5
Uspesifisert ¹⁰	14,6	13,5	13,9	0,3	4,5	5,2	4,7	5,2	5,0
Sum norsk produksjon	169,2	156,3	161,6	174,6	196,1	206,8	187,7	196,6	197,0

1. Omlegging av metode f.o.m. 2010.

2. Omfatter sommerkål, høstkål, vinterkål, (hodekål, hvitkål), rødkål, rosenkål og «øvrige kål».

3. Omfatter kepaløk, rødløk, vårløk og sjalottløk.

4. Omfatter kun «slangeagurk»/veksthusagurk (ikke sylteagurk).

5. Omfatter issalat, rapidsalat, hodesalat, rotsalat, lollo, hjertesalat, ruccula, romano og «andre salater».

6. Omfatter erter og bønner.

7. Omfatter neper, reddiker, knollselleri, rotpersille og rødbeter.

8. Kålrot inngår i «annet» t.o.m. 2009.

9. Omfatter kålrot og sopp t.o.m. 2009. I tillegg omfatter «annet», asparges, kruspersille, stangselleri, squash, sukkermais, sylteagurk, paprika og urter.

10. Omfatter øvrige vekster (herunder sopp f.o.m. 2010) og produksjon i kjøkkenhager.

Engrosforbruk av grønnsaker

Tabell 2.20 viser at engrosforbruket av grønnsaker gikk ned fra 416,1 mill. kg i 2017 til 409,0 mill. kg i 2018. Anslag for 2019 viser en økning i volumet på 4,3 prosent, slik at forbruket er beregnet til 426,5 mill. kg. Den norskproduserte andelen av engrosforbruket av grønnsaker har de siste årene stått for 49 til 50 prosent av det totale engrosforbruket av grønnsaker (dvs. produksjon minus eksport dividert på engrosforbruk). Den norskproduserte andelen av engrosforbruket av grønnsaker er 45 prosent i 2018 og 46 prosent i 2019.

Tabell 2.20 ENGROSFORBRUK AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009	2015	2017	2018*	2019**	2020**
<u>Norske vekster og nettoimport av friske vekster:</u>								
Blomkål	11,5	10,1	11,8	14,8	13,3	13,0	13,8	13,4
Brokkoli	..	7,4	9,2	12,0	11,4	13,0	13,4	12,6
Kinakål	17,4	11,9	5,6	5,0	4,4	4,7	3,9	4,3
Annen kål	32,2	23,0	19,8	23,8	24,6	21,6	21,3	22,5
Gulrot	38,4	41,7	40,8	57,8	56,6	51,0	50,3	52,6
Løk	20,2	18,8	22,8	42,4	37,0	31,0	50,4	39,5
Purre	3,5	4,1	4,5	5,4	7,6	6,5	6,5	6,8
Tomater	17,6	22,5	32,2	36,5	34,2	37,7	36,7	36,2
Slangeagurk	13,8	15,7	20,4	23,8	23,8	25,4	26,7	25,3
Paprika ¹	4,1	7,9	14,4	18,8	19,6	20,2	20,6	20,1
Salat	3,0	10,6	25,6	26,6	37,2	35,1	36,2	36,2
Sopp ¹	1,9	3,5	5,7	7,7	7,7	7,7	7,8	7,8
Belgfrukter	5,0	5,1	4,5	6,4	6,2	4,8	7,1	6,0
Røtter og knoller	3,1	5,8	5,7	6,8	10,9	14,7	12,0	12,5
Kålrot ²	..	..	..	12,5	11,6	10,5	7,9	10,0
Annet	16,1	17,8	19,1	5,0	5,1	5,6	5,9	5,5
Uspesifisert	16,8	17,8	22,3	15,7	17,8	17,5	19,1	18,2
Sum norske vekster og nettoimport av ubearbeidede grønnsaker:	203,6	222,7	264,4	321,0	329,1	319,9	339,5	329,5
<u>Bearbeidede grønnsaker (kun import):</u>								
Fryste grønnsaker	3,4	7,1	9,1	9,0	9,3	10,8	11,3	10,5
Tørket	..	1,1	1,4	1,4	1,5	1,6	1,8	1,6
Konserverte tomater	..	17,1	28,9	35,0	38,5	39,8	38,3	38,9
Øvrig konserverte	..	22,3	26,9	32,9	37,7	36,8	35,6	36,7
Sum bearbeidede grønnsaker	21,0	47,5	66,3	78,3	87,0	89,0	87,0	87,7
Sum grønnsaker	224,6	270,2	330,6	399,3	416,1	409,0	426,5	417,2
Forbruk grønnsaker, kg pr. innbygger	53,1	60,6	68,5	76,9	78,9	77,0	79,7	77,4

1. Tallet inkluderer kun import. Norskprodusert paprika inngår i vekstgruppen «annet».

2. Inngår i «annet» før 2010. F.o.m. 2010 er kålrot skilt ut, men omfatter kun den norske produksjonen (nettoimporten av kålrot inngår i «uspesifisert»).

Nettoimport av frukt og bær

Tabell 2.21 viser nettoimporten av frukt og av bær i mill. kg for årene 1959 t.o.m. 2019 (dvs. import fratrukket eksport). Tall for 2020 er kun anslag. Av den totale nettoimporten av frukt i 2019 på 382,9 mill. kg, var 82 prosent frisk frukt. Den totale nettoimporten av frukt gikk ned med 1,8 prosent fra 2018 til 2019. Nettoimporten av sitrusfrukter og bananer dominerer, etterfulgt av epler. Nettoimporten av bær var 38,4 mill. kg i 2019, noe som tilsvarer en reduksjon på 0,9 prosent sammenlignet med 2018. Friske bær utgjorde om lag 58 prosent av nettoimporten av bær i 2019.

Tabell 2.21 NETTOIMPORT AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
<u>Frisk frukt:</u>									
Sitrusfrukter mv.	48,4	69,2	63,6	59,1	53,0	70,2	73,8	73,8	74,9
Bananer	24,3	32,3	33,7	49,2	64,6	81,2	84,5	82,9	84,6
Epler	19,2	19,1	48,6	40,9	45,3	52,0	43,5	44,3	44,8
Pærer	5,4	8,0	11,6	12,5	16,9	21,3	17,1	15,8	16,8
Druer	7,5	12,5	17,3	16,0	18,7	29,5	25,7	25,4	25,4
Plommer	..	..	..	..	2,4	3,0	3,5	3,1	3,6
Moreller/kirsebær	..	..	..	..	0,4	0,9	2,0	1,7	1,9
Meloner	..	..	..	4,8	11,5	24,0	31,7	29,2	30,4
Andre frukter ¹	0,2	2,4	6,8	6,9	10,6	24,6	35,3	36,5	35,8
Sum frisk frukt	105	143,5	181,6	189,4	223,4	306,6	317,1	312,7	318,2
<u>Bearbeidet frukt:</u>									
Konservert frukt	6,1	18,9	27,4	33,4	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0
Tørket frukt	7,0	7,0	6,4	6,5	6,6	7,7	7,2	7,7	7,6
Syltetøy ²	..	..	..	..	15,6	16,7	18,0	17,7	18,5
Saft av frukter	..	..	..	..	26,0	52,9	47,7	44,8	47,0
Sum bearb. frukt	13,1	25,9	33,8	39,9	48,7	77,5	72,9	70,2	73,1
Sum frukt	118,1	169,4	215,4	229,3	272,1	384,1	390,0	382,9	391,3
<u>Friske bær:</u>									
Jordbær	..	..	..	..	1,2	5,1	10,3	9,1	9,7
Kiwi	..	..	..	..	2,8	5,1	3,7	3,7	3,9
Skogsbær	..	..	..	..	0,6	0,7	4,4	4,6	4,7
Bringebær/solbær /stikkelsbær/rips	..	..	..	..	0,0	0,2	1,3	1,6	1,4
Andre hagebær					0,6	1,0	3,1	3,2	3,1
Sum friske bær	..	..	..	..	5,3	12,1	22,9	22,1	22,7
<u>Bearbeidet bær:</u>									
Fryste	..	..	..	..	7,7	10,5	14,7	14,9	14,8
Tørket	..	..	..	..	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Syltetøy	..	..	..	..	0,0	1,4	0,5	0,6	0,5
Saft	..	..	..	..	0,8	0,5	0,4	0,6	0,5
Sum bearb. bær	..	..	..	..	8,6	12,5	15,8	16,2	16,0
Sum bær	0,1	0,8	3,0	9,9	13,8	24,7	38,7	38,4	38,7

1. I perioden 1959-1989 omfatter andre frukter også moreller, kirsebær og plommer.

2. Inkl. hermetisk frukt

Produksjon av frukt og bær

Beregning av norsk produksjon av frukt er basert på volumer fra distrikts- og kvalitets-tilskuddsstatistikken til Landbruksdirektoratet (registrerte produksjonsvolumer), samt at det beregnes et tillegg for hjemmeforbruk. Beregning av tillegget for hjemmeforbruk varierer noe ut ifra type fruktslag det er snakk om. For jordbær, bringebær og øvrige bær (ekskl. solbær) anvendes produksjonsvolumer iht. SSBs hagebruksstatistikk. Volumene er korrigert for svinn (antatt å være 20 prosent). For beregning av engrosforbruket av solbær anvendes distrikts- og kvalitetstilskuddsstatistikken fra Landbruksdirektoratet.

I tabell 2.22 ser man at den norske nettoproduksjonen av frukt og bær i 2019 var på 31,1 mill. kg. Av dette var 18,9 mill. kg frukt og 12,1 mill. kg bær. Totalt tilsvarer den norske nettoproduksjonen av frukt og bær 5,8 kg per innbygger i 2019. Epler og jordbær utgjør hovedvekten av det som produseres av frukt og bær i Norge.

Tabell 2.22 NORSK NETTOPRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999 ¹	2009	2018	2019*	2020**
<u>Frukt:</u>									
Epler	..	..	..	..	8,7	9,5	15,0	15,7	14,6
Pærer	..	..	..	..	0,9	0,6	0,5	0,4	0,3
Plommer	..	..	..	..	0,6	1,1	1,6	2,3	1,7
Moreller/kirsebær	..	..	..	..	0,5	0,8	0,6	0,6	0,6
Sum frukt	76	64	46	56	10,6	12,0	17,7	18,9	17,3
<u>Bær:</u>									
Jordbær	..	..	..	..	7,7	7,3	8,0	8,9	7,3
Bringebær	..	..	..	..	1,0	2,7	2,6	2,4	2,6
Solbær	..	..	..	..	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7
Andre bær	..	..	..	..	0,6	0,2	0,1	0,1	0,1
Sum bær	33	36	45	37	10,0	11,0	11,4	12,1	10,7
Sum frukt/bær	109	100	91	93	20,6	23,0	29,1	31,1	27,9

1. F.o.m. 1999 er beregningene ekskl. villahager.

Engrosforbruk av frukt og bær

Tabell 2.23 viser engrosforbruket av frukt og bær for perioden 1959-2019, samt prognoser for 2020. Tabellen viser også bidraget fra norsk produksjon og nettoimporten. Det totale engrosforbruket av frukt og bær gikk ned fra 458 mill. kg i 2018 til 452 mill. kg i 2019. Engrosforbruket av frukt og bær tilsvarer 84,6 kg per innbygger i 2019, dvs. en nedgang på 1,6 kg fra 2018. 89 prosent av engrosforbruket er frukt, mens 11 prosent er bær. Av det totale engrosforbruket av frukt og bær utgjør den norske produksjonen om lag 7 prosent.

Tabell 2.23 ENGROSFORBRUK AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
<u>Frisk frukt:</u>									
Norskprodusert	76	64	46	56	9	10	10	12	10
Nettoimport	105	144	182	189	223	307	317	313	318
<u>Bearbeidet frukt:</u>									
Norskprodusert	..	..	..	..	2	2	7	7	7
Nettoimport	13	26	34	40	49	77	73	70	73
Sum frukt	194	233	261	285	283	396	408	402	409
<u>Friske bær:</u>									
Norskprodusert	33	36	45	37	8	8	9	10	8
Nettoimport	..	..	..	..	5	12	23	22	23
<u>Bearbeidet bær:</u>									
Norskprodusert	..	..	..	..	2	3	2	2	2
Nettoimport ¹	0	1	3	10	9	13	16	16	16
Sum bær	33	37	48	47	24	36	50	51	49
Sum frukt og bær	227	270	309	332	307	432	458	452	458
Forbruk frukt/bær, kg pr. innbygger	63,9	69,2	76,0	78,6	68,7	89,6	86,2	84,6	85,0

1. For perioden 1959-1990 omfatter nettoimport av bearbejdede bær også nettoimport av friske bær.

2.5.1.4 Erter, nøtter, kakao m.m.

Dette avsnittet viser utviklingen i engrosforbruket av erter, bønner, linser, belgvekster, nøtter (inkl. peanøtter), oljeholdige frø og frukter, samt kakao og kakaoprodukter. Dette er varer som i all hovedsak importeres (ingen/liten norsk produksjon). Tallene i dette avsnittet baserer seg kun på handelsstatistikken fra SSB. Produksjon og handel av friske erter og andre friske belgvekster inngår i avsnittet for grønnsaker, mens meierivarer som inngår i norsk sjokoladeproduksjon inngår i tallene for meierivarer. Anslag for 2020 er basert på gjennomsnitt for de tre siste årene.

Tabell 2.24 viser at engrosforbruket av erter, bønner, linser og diverse belgvekster samlet sett økte fra 9,9 mill. kg i 2018 til 11,9 mill. kg i 2019. Engrosforbruket av nøtter gikk ned med 0,2 mill. kg fra 2018 til 2019, mens engrosforbruket av oljeholdige frø og frukter økte med 0,6 mill. kg.

Når det gjelder kakao og kakaoprodukter i tabell 2.24, omfatter dette nettoimport av sjokolade, sukkerholdige varer med innhold av kakao, kakaosmør, kakaomasse, kakaobønner, kakaopulver o.l. Det er ingen naturlig produksjon av kakao i Norge. Ingredienser utover sukker og kakao som går med til produksjon av kakaoprodukter (hovedsakelig meierivarer) i Norge inngår i andre kapitler i denne rapporten. Tabellen viser at engrosforbruket av kakao og kakaoprodukter i 2019 var 30,6 mill. kg, noe som innebærer en økning på 0,8 mill. kg fra 2018.

Tabell 2.24 ENGROSFORBRUK AV ERTER, BØNNER, LINSER, NØTTER, KAKAO
M.M., mill. kg

	1985	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Belgfrukter			9,4	13,5	9,9	11,9	11,3
Erter	..	..	6,0	7,5	2,0	3,8	3,2
Bønner	..	..	3,1	5,3	8,2	8,6	8,3
Linser	..	..	0,1	0,5	0,6	0,7	0,6
Diverse belgvekster	..	..	0,2	0,2	-0,8	-1,2	-0,8
Nøtter	11,4	11,9	13,3	17,4	19,6	19,4	19,3
Oljeholdige frø og frukter	3,1	2,2	4,7	8,2	11,9	12,5	12,0
Sum	19,8	19,7	27,4	39,0	41,5	43,8	42,7
Forbruk erter, bønner, nøtter etc., kg pr. innbygger	4,8	4,7	6,1	8,1	7,8	8,2	7,9
Kakao/ kakaoprodukter							
Forbruk av kakao og kakaoprodukter	..	..	14,0	29,0	29,8	30,6	31,1
Forbruk kakao/kakaoprodukter, kg pr. innbygger	..	..	3,1	6,0	5,6	5,7	5,8

Beregning av engrosforbruket av kakao/sjokolade omfatter ikke den andelen som privatpersoner kjøper i utlandet (grensehandel). For anslag av engrosforbruk av kakao/sjokolade knyttet til grensehandel, se 2.5.8.

2.5.1.5 Sukker og sukkervarer

Importen av rør- og betesukker utgjør hoveddelen av engrosforbruket. Videre omfatter engrosforbruket import av sukkervarer, samt norsk produksjon av glukose og honning. Tall for sukker til teknisk bruk bygger på historiske data for råvareforbruk innhentet til Industristatistikken. Siste datainnhenting høsten 1999 tydet på at mengden sukker til teknisk bruk lå på 4 mill. kg i året. Nettoimport av sukker til fôr inngår ikke i tallene som presenteres her.

Beregningene av engrosforbruket av sukker og sukkervarer går fram av tabell 2.25. Av tabellen kan man se at engrosforbruket av sukker per innbygger er på vei ned (tall for 2020 er anslag). I perioden fra 1959 til 1999 lå engrosforbruket stort sett på om lag 40 kg per innbygger. På 2000-tallet har imidlertid engrosforbruket gått mye ned. I 2019 er det beregnet at engrosforbruket av sukker og sukkervarer utgjør 23,9 kg per innbygger.

Tabell 2.25 PRODUKSJON, IMPORT OG FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV SUKKER OG SUKKERVARER, mill. kg¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Innenlandsk produksjon av glukose basert på potetstivelse	1,4	2,8	3,7	3,4	2,7	2,4	1,3	1,3	1,4
Import, sukker ²	136,4	141,4	169,9	151,6	170,3	134,0	105,0	104,2	106,7
Import, sukkervarer ³ og halvfabrikata (også glukose)	6,6	7,6	10,9	14,2	24,6	19,0	19,0	21,1	20,7
Eksport, sukker, sirup og sukkervarer	0,0	0,5	0,7	2,0	3,9	2,7	0,9	0,8	0,9
Lagerendring	-8,1	7,1	-2,9	2,1	..	..	..	..	..
Forbruk av sukker/sukkervarer ekskl. honning	136,3	158,4	180,9	169,3	193,7	152,7	124,5	125,8	127,9
Honning norsk produksjon	0,7	0,8	0,5	1,7	0,8	1,0	1,1	1,2	1,2
Nettoimport, honning	0,0	0,0	0,4	0,1	0,2	0,3	1,2	0,9	1,0
Forbruk honning	0,7	0,8	0,9	1,8	0,9	1,5	2,3	2,2	2,3
Forbruk av sukker og sukkervarer inkl. honning, mill. kg	137,0	159,2	181,8	171,1	194,7	154,2	126,8	128,0	130,1
Forbruk, kg pr. innbygger	38,6	41,1	44,6	40,5	43,8	31,9	23,9	23,9	24,2

1. Glukose, stivelse, sukkervarer og honning er omregnet til sukkerekvivalenter.

2. Det er antatt at 4 mill. kg av sukkeret som importeres ikke anvendes til mat, og dette er trukket fra.

3. Sukkervarer omfatter også godteri, men ekskl. sjokolade (for sjokolade se 2.5.1.4).

Beregning av engrosforbruket av sukker og sukkervarer omfatter ikke den andelen av sukkervarer som privatpersoner kjøper i utlandet (grensehandel). For anslag av engrosforbruk av sukkervarer samt sukker som inngår i sukkerholdig brus, som er knyttet til grensehandel, se 2.5.8.

2.5.2 Husdyrprodukter

2.5.2.1 Konsummelk, yoghurt, fløte og rømme

Datagrunnlaget for å beregne engrosforbruket av meieriprodukter har variert avhengig av hvilke data som har vært tilgjengelig. I hovedsak bygger alle tall fra markedsaktører (meierier), samt fra SSBs handelsstatistikk. Årlig leveres det litt over 1,5 mrd. liter melk fra norske bønder. Denne melken går inn i produksjon av alle typer meierivarer. Dersom det blir levert mer melk enn det etterspørres, blir melken benyttet i produksjon av varer som kan lagres (for eksempel ost, smør, melkepulver). Disse varene kan enten konsumeres ved en senere anledning eller eksporteres.

Ved produksjon av meierivarer starter man med å skille ut fett i en sentrifuge (separator). Etter at man har skilt ut fett har man to produkter; skummet melk og fløte. Melk blir standardisert ved at man tilsetter eller fjerner fett. Fløten benyttes i produksjonsprosessen dersom man skal lage smør, ved at fløten gjennomgår

varmebehandling (pasteurisering), syring, kjerning, separering og elting. Normalt består melk av om lag 87,4 prosent vann, ca. 4,7 prosent melkesukker, ca. 4 prosent fett, ca. 3,2 prosent protein og ca. 0,7 prosent mineraler. Som en tommelfingerregel vil det medgå om lag 20 kg melk til produksjon av 1 kg smør og 10 kg melk til produksjon av 1 kg ost. Melk som tilsettes melkesyrebakterier kalles for syrnet melk (for eksempel kulturmilk, kefir, yoghurt og rømme). Både vanlig og syrnet melk kan bli smakstilsatt. Det er vanlig å homogenisere melken (dvs. å presse melken raskt gjennom en smal dyse under høyt trykk) for å hindre at fettete flyter opp.

Pga. inndeling av tolltariffen, internsalg blant meierier/eierstruktur, bearbeiding av halvfabrikata m.m., er det knyttet noe mer usikkerhet til meieritallene enn for en del andre matvaregrupper.

Når det gjelder handel av meierivarer, er det utarbeidet en samletabell 2.32 for konserverte melkeprodukter, som omfatter handel av meieriproduktene melk, fløte, rømme og øvrige konserverte melkeprodukter. Når det gjelder meierigruppene ost, yoghurt og smør, inngår handel av disse meierivarene i de respektive avsnittene som omhandler disse varene.

Beregning av engrosforbruket av husdyrprodukter (meieri og kjøtt) omfatter ikke den andelen som privatpersoner kjøper i utlandet (grensehandel). For anslag av engrosforbruk av husdyrprodukter knyttet til grensehandel, se 2.5.8.

Av tabell 2.26 kan man se at engrosforbruket av melk i mill. kg og kilo per innbygger. Fra 1999 til 2019 gikk engrosforbruket ned fra 568 mill. kg til 423 mill. kg. Reduksjonen på 145 mill. kg, tilsvarer 48 kg per innbygger. Fra 2018 til 2019 gikk engrosforbruket ned med 0,4 kg per innbygger per år, men var tilnærmet uendret målt i mill. kg (422 mill. kg til 423 mill. kg).

Frem til 1999 inngikk yoghurt i melketallene, men dette er f.o.m. 1999 skilt ut i egen tabell (tabell 2.27). Engrosforbruket av melkevariantene helmelk og lettmelk har samlet sett gått ned med 38 prosent fra 1999 til 2019, mens de magrere variantene, skummet melk og lettmelk med 0,7 % fett eller mindre, har økt i med 35 prosent i samme periode.

Tabell 2.26 ENGROSFORBRUK AV MELK

	1959	1969	1979	1989	1999 ²	2009	2018	2019*	2020**
<u>Mill. kg</u>									
Helmelk	627	674	652	269	145	94	82	83	81
Lettmelk				335	324	259	207	206	206
Skummet melk ¹	40	54	107	136	99	139	132	134	127
Sum melk	667	728	759	740	568	492	422	423	415
<u>kg per innbygger</u>									
Helmelk	176,4	175,0	160,1	63,6	32,4	19,5	15,4	15,5	15,1
Lettmelk				79,3	72,6	53,6	39,1	38,4	38,3
Skummet melk ¹	11,3	13,9	26,3	32,2	22,2	28,7	24,9	25,1	23,7
Forbruk melk, kg pr. innbygger	187,7	188,9	186,3	175,1	127,2	101,8	79,4	79,0	77,1

1. Omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk).

2. I perioden før 1999 omfatter tallene også yoghurt omregnet til melk.

Tabell 2.27 viser utviklingen i engrosforbruket av yoghurt for utvalgte år i perioden 1999 t.o.m. 2019, samt anslag for 2020. Fra 2018 til 2019 var engrosforbruket målt i mill. kg, uendret, mens målt i kg per innbygger gikk engrosforbruket ned med 0,1 kg. Av det totale engrosforbruket av yoghurt i 2019 utgjorde om lag 11,8 prosent importert yoghurt. Import av yoghurt uten innhold av yoghurtbase inngår imidlertid i konserverte melkeprodukter (tabell 2.32).

Tabell 2.27 ENGROSFORBRUK AV YOGHURT

	1999	2009	2018	2019*	2020**
Mill. kg	30,0	44,3	53,5	53,3	51,2
Yoghurt, kg pr. innbygger	6,7	9,2	10,1	10,0	9,5

Tabell 2.28 angir engrosforbruket av fløte og rømme. Alle typer fløte og rømme er omregnet til en tilsvarende mengde med en fettprosent på 38, tidligere var denne fellesfaktoren 35 prosent. Foreløpige tall for 2019 viser at engrosforbruket av fløte og rømme (omregnet til 38 % fett) gikk ned med 0,1 mill. kg fra 2018. Eventuell handel av rømme og fløte inngår i beregningen for konserverte melkeprodukter (tabell 2.32).

Tabell 2.28 OMSETNING AV FLØTE OG RØMME, OGSÅ INNDELT I FETTPROSENT OG OMREGNET TIL 38 PROSENT FETT

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
<u>Mill. kg</u>									
Fløte	..	..	..	..	24,5	26,5	29,8	28,8	29,8
Rømme	..	..	..	..	12,4	16,2	18,6	18,9	18,5
<i>Inndeling fettprosent:</i>									
<10 %	..	..	1,8	2,3	2,8	2,5	2,4	2,4	2,3
[18 % - 30 % >	..	..	4,3	6,7	9,5	15,5	17,9	18,1	17,9
[30 % - 38 % >	..	..	23,9	24,6	4,2	5,5	5,9	5,9	5,7
[38 % -> >	—	—	—	—	20,4	19,1	22,2	21,3	22,5
Sum fløte/rømme¹	17,7	24,9	26,9	29,0	29,8	33,0	37,7	36,9	37,7
<u>kg per innbygger</u>									
Fløte	..	..	..	..	5,5	5,5	5,6	4,6	4,1
Rømme	..	..	..	..	2,8	3,3	3,5	3,0	2,5
<i>Inndeling fettprosent:</i>									
<10 %	..	..	0,5	0,5	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3
[18 % - 30 % >	..	..	1,1	1,6	2,1	3,2	3,4	2,9	2,4
[30 % - 38 % >	..	..	5,9	5,8	0,9	1,1	1,1	0,9	0,8
[38 % -> >	—	—	—	—	4,6	4,0	4,2	3,4	3,1
Forbruk fløte og rømme, kg pr. innbygger¹	5,0	6,5	6,6	6,9	6,7	6,8	7,1	6,9	7,0

1. Beregnet som 35 % fett frem til 1989, deretter som 38 % fett.

2.5.2.2 Smør

Engrosforbruket av smør inkluderer også den andelen av smør som inngår i smør-blandet margarin, mens import og eksport av smørblandet margarin inngår i margarintallene i kapittel 2.5.3. I tabell 2.29 kan man se utviklingen av engrosforbruket av smør i perioden 1959 til 2019 (samt prognoser/anslag for 2020). Det totale engrosforbruket av smør var på 3,3 kg per innbygger i 1999 og er beregnet til

3,7 kg per innbygger i 2019, som er uendret fra 2018. Engrosforbruket har økt med 11 prosent fra 3,3 kg per innbygger i 2015 til 3,7 kg i kg per innbygger i 2019.

Tabell 2.29 ENGROSFORBRUK AV SMØR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Produksjon ¹	17,5	21,2	20,5	24,2	19,6	17,1	19,3	19,4	19,3
Eksport	6,4	1,4	0,4	9,2	5,1	3,5	0,0	0,0	0,1
Import	–	1,3	1,7	–	0,2	0,4	0,4	0,4	0,3
Lagerendring ²	+0,1	+0,2	+0,2	- 0,7	..	..	..	..	..
Sum forbruk	11,2	21,3	22,0	14,3	14,7	14,0	19,7	19,7	19,6
Forbruk smør, kg pr. innbygger	3,2	5,5	5,4	3,4	3,3	2,9	3,7	3,7	3,6

1. Fram til 1989 omfatter tallene produsert mengde. Disse tallene omfatter også smør som gikk til smørblandet margarin. F.o.m. 1999 omfatter tallet salg inkl. medgått smør til produksjon av smørblandet margarin.

2. - betyr økning og + nedgang i lager.

2.5.2.3 Ost

Engrosforbruket av ost er angitt i tabell 2.30. Hovedvekten av engrosforbruket er basert på norskproduserte råvarer, men en stadig større andel av engrosforbruket er basert på importert ost. Hvit ost utgjør den største andelen av engrosforbruket. Kategorien annen ost omfatter bl.a. prim, smelteoster, kremost og cottage cheese m.m. Ser man på handelsstatistikken for ost i perioden fra 1959 og frem til 2019, kan en se at importen har økt i hele perioden. Eksporten økte frem til 1999 (23,1 mill. kg), men har deretter gått ned (10,4 mill. kg i 2019). Forbruket i kg per innbygger viser en økning i forbruket av hvit ost fra 2009 fram til 2018 og nedgang deretter. Forbruket av brunost i kg per innbygger viser en nedgang den siste tiårs perioden. Annen ost har holdt seg uendret de siste årene. Tall for 2020 er basert på anslag/prognoser.

Tabell 2.30 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV OST

	1959	1969	1979	1989	1999	2009 ¹	2018	2019*	2020**
Salg av ost ¹	38,6	49,6	67,6	82,9	84,9	72,2	81,8	80,8	82,3
Eksport	9,7	16,3	20,8	23,1	23,1	13,4	11,4	10,4	11,0
Import	0,2	0,3	1,4	2,0	3,1	8,7	15,5	16,3	15,4
Lagerendring	1,5	0,7	0,7	-5,6	..	..	..	..	..
Sum forbruk	30,6	34,3	48,9	56,2	64,7	80,9	97,3	97,1	97,7
Forbruk ost, kg pr. innbygger	8,6	8,9	12,0	13,2	14,5	16,8	18,3	18,2	18,1
Herav (i mill. kg):									
– hvit ost	17,4	21,4	34,6	41,7	48,1	62,6	74,7	74,5	75,4
– brun ost	13,2	12,8	14,3	14,5	10,9	12,5	11,5	11,4	11,6
– annen ost	..	..	..	..	6,3	5,9	11,1	11,1	10,7
Herav (i kg pr. innb.):									
– hvit ost	4,9	5,6	8,5	9,9	10,8	13,0	14,1	13,9	14,0
– brun ost	3,7	3,3	3,5	3,4	2,5	2,6	2,2	2,1	2,2
– annen ost	..	..	..	..	1,4	1,2	2,1	2,1	2,0

1. F.o.m. 2009 omfatter salg kun salg av norskprodusert ost i Norge.

I 2018 og 2019 hadde 82 prosent av den norskproduserte osten et fettinnhold på mellom 20 - 29 prosent, jf. tabell 2.31. På starten av 90-tallet ble det gjort en undersøkelse av fettinnholdet på ost. Åtti prosent av osten som ble importert den gangen, hadde minimum 30 prosent fett.

Tabell 2.31 ENGROSFORBRUK AV NORSKPRODUSERT OST FORDELT ETTER FETTINNHold, ANDEL FETT PER 100 GRAM OST (%)

	1986	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
<u>Ost totalt</u>							
0– 9	5	5	4	6	9	9	9
10–19	10	17	9	3	2	2	2
20–29	78	72	81	86	83	83	83
30–39	7	6	6	5	5	5	5
40–49	0	0	0	0	0	0	0
<u>Herav hvit ost:</u>							
0– 9	4	4	0	0	0	0	0
10–19	9	15	7	2	2	2	2
20–29	76	73	87	92	92	91	91
30–39	10	8	6	6	6	6	6
40–49	0	0	0	0	0	0	0
<u>Herav brunost:</u>							
0– 9	8	10	1	11	9	9	8
10–19	10	21	13	6	3	3	3
20–29	82	69	86	83	88	88	88
30–39			0	0	0	0	0
40–49			0	0	0	0	0
<u>Herav annen ost:</u>							
0– 9			40	84	94	94	94
10–19			11	16	3	3	3
20–29			27	0	3	2	3
30–39			20	0	0	0	0
40–49			2	0	0	0	0

2.5.2.4 Handel av konserverte meieriprodukter

I forbindelse med beregning av engrosforbruket av konserverte melkeprodukter var det en revisjon av beregningsmetoden i 2005. Endringene omfattet justering av ulike omregningsfaktorer tilbake til 2000, noe som var nødvendig for å tilpasse nye produkter og endrede reseptinnhold. I praksis medførte revisjonene at engrosforbruket økte med om lag 1,5 kg per innbygger. Verken de tidligere eller nye faktorene for omregning fra ferdigprodukt til innsatsfaktor for konserverte melkeproduktene var fullstendige. Mange av de konserverte produktene ble beregnet ut ifra en negativ fløtefaktor, slik at man fikk negative tall for medgått fløte i en rekke produkter. I tillegg innebar beregningen en utfordring ved at mange produkter ble produsert på råvarer som er biprodukter fra annen produksjon. Dersom man regner seg tilbake fra sluttprodukt frem til medgått melkemengde uten å se dette

i sammenheng med produksjonen av andre meierivarer, vil man dobbelt telle total medgått melkemengde for en rekke produkter.

I 2008 ble det derfor foretatt en ytterligere justering i beregningene (tilbake til 1999). Tallene som presenteres i dette avsnittet, angir nå kun total omsetning/handel av konserverte melkeprodukter, der det er benyttet en standard omregningsfaktor på 9 for pulver, mens øvrige meieriprodukter/konserverte meieriprodukter legges sammen uten å benytte noen omregningsfaktor. En av årsakene til denne forenklingen skyldes at en rekke produkter ikke er spesifisert i tolltariffen. Tidligere tok beregningene kun hensyn til de tollnummer som eksplisitt anga type vare, mens de som ikke var spesifisert ble utelatt. Dagens metode tar imidlertid hensyn til all handel av konserverte melkeprodukter og melkeprodukter som ikke er spesifisert i øvrige avsnitt.

Tabell 2.32 angir import og eksport av meierivarer som inngår i kapittel 4 i tolltariffen. Tabellen omfatter imidlertid ikke handel av smør, ost eller yoghurt, da handel med disse varene fremkommer i egne tabeller under de foregående avsnittene. Av tabellen kan man se at importert mengde av konserverte meieriprodukter har økt fra 0,4 mill. kg i 1999 til 1,7 mill. kg i 2019. Eksporten av konserverte melkeprodukter har til sammenligning økt markant fra 0,4 mill. kg i 1999 til 28,4 mill. kg i 2019. Årsaken til økningen kan i all hovedsak tilskrives pulver som klassifiseres under myse. I 2013 økte eksporten av dette betydelig som følge av oppstart av produksjon av pulver i Norge, med internasjonal etterspørsel.

Tabell 2.32 HANDEL AV KONSERVERTE MEIERIPRODUKTER (EKSKL. SMØR, OST OG YOGHURT), mill. kg

	1999	2009	2018	2019*	2020**
<u>Melk og fløte¹</u>					
Import	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Eksport	0,0	2,0	2,3	2,3	2,3
<u>Melk og fløte²</u>					
Import	0,0	0,6	1,1	1,2	1,1
Eksport	0,3	0,0	1,0	4,1	2,0
<u>Kjernemelk³</u>					
Import	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Eksport	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<u>Myse⁴</u>					
Import	0,3	0,1	0,3	0,3	0,3
Eksport	0,0	0,9	20,5	22,0	21,1
<u>Sum konserverte melkeprodukter</u>					
Sum import	0,4	0,8	1,6	1,7	1,6
Sum eksport	0,4	3,0	23,8	28,4	25,5

1. Ikke tilsatt sukker eller søtningsstoff.

2. Konsentrert eller tilsatt sukker eller søtningsstoff.

3. Omfatter også kulturmilk, rømme, kefir. Produktene kan være både flytende, fast eller pulver, og de kan være tilsatt sukker, søtningsstoff eller smaksstoffer.

4. Omfatter både konsentrert, modifisert og tilsatt sukker/søtningsstoff, samt andre meieriprodukter som ikke inngår i overnevnte punkter.

Tabell 2.33 viser at engrosforbruket av konserverte melkeprodukter har økt mye fra 1979 til 2009. Engrosforbruket av konserverte melkeprodukter passerte 30 kg per innbygger i 2005. I perioden 2005 til 2012 lå engrosforbruket på over 30 kg per innbygger, men har siden gått noe ned, og er i 2019 beregnet til 23,4 kg per innbygger. Merk at import og eksport av konserverte/diverse meieriprodukter (herunder melk, fløte, rømme, pulver etc.) inngår i beregningen av engrosforbruket av konserverte melkeprodukter.

**Tabell 2.33 ENGROSFORBRUK AV KONSERVEDE MELKEPRODUKTER
BEREGNET SOM RÅVARE MELK/FLØTE, mill. kg**

	1979 ¹	1989	1999 ²	2009	2018	2019*	2020**
Forbruk konserverte melkeprodukter	59,1	78,3	104,0	148,7	135,4	125,3	124,3
Forbruk konserverte melkeprodukter, kg pr. innbygger	14,5	18,5	23,3	31,0	25,5	23,4	23,1

1. Tallene for 1979 er ikke sammenliknbare med resten av serien.

2. Justering av beregningsmetode og faktorer.

2.5.2.5 Kjøtt og kjøttbiprodukter

Markedsbalansen for kjøtt fra husdyr varierer en del. I alle årene i perioden 2001-2019 har det vært et beregnet markedsunderskudd som har variert mellom det minste på ca. 2,4 mill. kg i 2004 og det største på ca. 26,6 mill. kg i 2015. Ifølge prognosene utarbeidet i februar-mars 2020 forventes et markedsunderskudd for kjøtt fra husdyr på ca. 16,0 mill. kg i 2020. Nye prognoser utarbeidet i mai-juni 2020 viser et underskudd på ca. 18,3 mill. kg.

Engrosforbruket av de enkelte kjøttslagene går fram av tabell 2.34. Engrosforbruket av kjøtt fra husdyr var i 2018 på 363,6 mill. kg og på 367,3 mill. kg i 2019 (tabellene 2.34 og 2.35). For 2020 er engrosforbruket av kjøtt fra husdyr anslått til 365,0 mill. kg (tabellene 2.34 og 2.35). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2020. I de nye prognosene utarbeidet i mai-juni 2020 er det forutsatt en økning i engrosforbruket til 367,1 mill. kg.

Forbruket av fjørfe har økt mye, og i 2018 er engrosforbruket beregnet til å være mer enn ni ganger så høyt som i 1979. I løpet av 2014 ble det mye debatt rundt antibiotikaresistens i kylling. Dette skapte usikkerhet blant forbrukerne og nedgang i salget, særlig i 2015. Engrosforbruket av fjørfe kjøtt har senere økt og de foreløpige tallene for 2019 viser at det nå igjen har kommet over nivået det hadde i 2013. For de andre kjøttslagene har det ikke vært like store endringer.

I årets rapport er det gjennomført en revisjon av metoden for beregning av kjøttbiprodukter. Tidligere ble volumet av kjøttbiprodukter beregnet som en prosentandel av slaktevekt. NIBIO fikk i 2010 tall for kjøttbiprodukter fra Nortura, og i år har vi fått tilsvarende tall fra Animalia for 2019. Tallene fra Nortura og Animalia viser at kjøttbiproduktene i realiteten er lavere enn de tallene som NIBIO tidligere har beregnet. Som en konsekvens av de nye tallene, har NIBIO besluttet å hensynta tallene fra Nortura og Animalia. I korthet innebærer dette at tallene for kjøttbiprodukter er uendret frem til 2002 (ihht. gammel metode). I perioden fra 2002 til 2010 er det foretatt en «glatting» av totalvolumet av kjøttbiprodukter (gammel metode og tall fra Nortura). Mellom 2010 og 2019 har NIBIO «glattet» tallserien fra Nortura og Animalia.

Tabell 2.34 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV KJØTT FRA HUSDYR, OPPGITT SOM SLAKTEVEKT¹, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Produksjon til salg og hjemmeforbruk	118,9	150,6	182,1	206,6	267,1	316,5	354,1	353,0	348,2
Eksport	0,6	4,3	0,9	8,5	21,5	4,8	6,4	6,6	0,9
Import ¹	3,5	4,6	20,2	5,7	8,0	14,0	19,6	20,4	15,6
Herav									
– spekk	..	..	1,5	1,0	1,2	0,6	0,9	0,7	0,8
– transittimport ²	..	..	4,0	3,5	0,3	–0,6	0,9	1,9	0,0
Lagerendring ³	–1,1	–0,6	0,9	0,5	4,0	0,9	–3,7	0,5	2,1
Forbruk i alt⁴	120,7	150,3	202,3	204,3	257,6	326,6	363,6	367,3	365,0
Herav									
– storfe	40,5	49,4	77,3	72,2	89,0	89,3	97,2	98,2	97,3
– kalv	7,8	6,5	2,3	1,4	1,5	1,7	2,0	1,8	1,7
– sau og lam	15,1	18,3	22,4	24,9	23,6	24,8	26,6	24,4	24,0
– geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3
– hest	2,2	1,0	0,9	0,8	0,6	0,4	0,1	0,0	0,0
– svin ⁵	50,3	66,9	86,2	82,6	102,8	122,5	135,7	133,1	131,2
– fjørfe	2,5	5,5	10,9	19,3	37,5	85,3	99,9	107,4	108,4
– tamrein, hjort ⁶ og kaniner	1,9	1,6	2,0	2,9	2,4	2,2	1,7	2,1	2,0
Kjøtt fra husdyr, kg pr. innbygger	34,0	39,1	49,7	48,3	57,7	67,6	68,4	68,7	67,8
Kjøtt fra husdyr	120,7	150,3	202,3	204,3	257,6	326,6	363,6	367,3	365,0
Kjøtt fra vilt	2,0	2,1	4,3	5,8	8,1	8,0	6,8	6,8	7,0
Hvalkjøtt	2,3	2,5	1,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Forbruk av kjøtt i alt⁷			207,6	210,2	265,8	334,5	370,3	374,1	372,0

1. F.o.m. 1979: Inkl. import av spekk.

2. Import via norsk transittlager til oljeinstallasjoner, skip i utenriksfart og flyselskap (verdensmarkedspris).

3. - betyr økning og + nedgang i lager.

4. Grensehandel ikke inkludert. Se kapittel 2.5.8

5. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.

6. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.

7. Ekskl. kjøttbiprodukter og grensehandel.

Det totale engrosforbruket av kjøtt, inklusive vilt, hvalkjøtt og spiselige biprodukter, men eksklusive grensehandel, har steget betydelig fra 1959 (tabell 2.35). I gjennomsnitt har det totale engrosforbruket per innbygger (ekskl. grensehandel) økt med noe over 550 gram per innbygger per år i perioden fra 1959 til 2018. De senere årene økte engrosforbruket i perioden 2011–2013, mens det beregnede kjøttforbruket gikk litt ned i 2014. Både i 2015 og 2016 økte det beregnede engrosforbruket, mens det falt litt igjen i 2017 og 2018. De foreløpige tallene for 2019 viser en liten økning. Anslagene for 2020 (ekskl. grensehandel) viser et svakt fallende engrosforbruk, både totalt og per innbygger.

Tabell 2.35 ENGROSFORBRUK AV KJØTT I ALT, INKLUSIVE SPISELIGE KJØTTBIPRODUKTER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Kjøtt fra husdyr	120,7	150,3	202,3	204,3	257,6	326,6	363,6	367,3	365,0
Kjøtt fra vilt	2,0	2,1	4,3	5,8	8,1	8,0	6,8	6,8	7,0
Hvalkjøtt	2,3	2,5	1,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Kjøttbiprodukter ¹	8,4	9,9	13,3	13,1	14,7	13,8	11,8	12,6	12,3
Sum forbruk kjøtt i alt²	133,4	164,8	220,9	223,2	280,4	348,3	382,1	386,7	384,3
Kjøtt og kjøttbiprodukter^{1,2} kg per innbygger:	37,6	42,8	54,2	52,8	62,9	72,1	71,9	72,3	71,3
Anslag grensehandel, kg per innbygger	-	-	0,7	1,2	2,0	4,3	4,2	4,0	2,0
Totalt engrosforbruk av kjøtt og kjøttbiprodukter inkl. grensehandel, kg per innbygger			54,9	54,0	64,9	76,4	76,1	76,3	73,3

1. Tallserien for kjøttbiprodukter ble korrigert i 2020 for årene f.o.m. 2002 som følge av ny metode.

2. Grensehandel presenteres også sammen med andre varegrupper i avsnitt 2.5.8. Ny serie f.o.m. 2004.

Grensehandel påvirker markedet for norskproduserte kjøttvarer. Anslag for grensehandelen av kjøtt er nærmere beskrevet i avsnitt 2.5.8 i rapporten.

Tallene for engrosforbruket (i tabell 2.34 og 2.35) angir volumer for førstehåndsomsetning av kjøtt. Det innebærer at tallene inkluderer vekt av bl.a. bein (slaktevekt), samtidig som tallene ikke hensyntar svinn gjennom verdikjeden. Etter økende fokus på kjøttforbruket har NIBIO på oppdrag fra Animalia gjennomført beregninger som viser hvor mye kjøtt som faktisk spises, her omtalt som «reelt kjøttforbruk».

Tabell 2.36 angir det reelle kjøttforbruket, fordelt på; storfe, småfe, svin, fjørfe, øvrig kjøtt og kjøttbiprodukter for utvalgte år for perioden 1990-2019. I tillegg har vi beregnet et anslag for det reelle kjøttforbruket av grensehandel. Av tabellen kan man se en betydelig økning i forbruket fra 1990 til 2009. Forbruket i 2019 er det laveste i løpet av de 10 siste årene, budsjettanslag for 2020 er foreløpig ikke beregnet.

Tabell 2.36 REELT KJØTTFORBRUK, kg per innbygger (inkl. kjøttbiprodukter og grensehandel)

	1990	1999	2009	2017	2018	2019*
Storfe	12,8	14,4	13,5	13,8	13,3	13,3
Småfe	3,8	3,5	3,5	3,4	3,4	3,1
Svin	15,3	17,3	19,1	19,3	19,1	18,6
Fjørfe	2,4	4,3	8,9	9,9	9,5	10,2
Øvrig kjøtt ¹	1,6	1,7	1,5	1,1	1,1	1,2
Kjøttbiprodukter	2,4	2,6	2,1	1,7	1,7	1,8
Reelt kjøttforbruk per innbygger²	38,2	43,8	48,7	49,2	48,1	48,2
Anslag grensehandel	1,0	1,7	3,6	3,6	3,6	3,4
Reelt kjøttforbruk per innbygger	39,2	45,5	52,3	52,8	51,7	51,6

1. Omfatter hest, vilt, tamrein, hjort og kanin.

2. Tall er eksklusive anslag av grensehandel.

2.5.2.6 Egg

Produksjon av egg samt lagerendringer er basert på oppgaver fra Prognoseutvalget for egg og fjørfekjøtt, mens handelsstatistikken er basert på tall fra SSBs handelsstatistikk. For beregning av bearbejdede egg er det benyttet en faktor på 4,6 for tørket eggepulver, mens det er beregnet en faktor på 1,19 for øvrig egg, herunder egg uten skall. Engrosforbruket av egg fremkommer i tabell 2.37. I 2019 er engrosforbruket beregnet til 72,8 mill. kg, noe som tilsvarer 13,6 kg per innbygger. Forbruket av egg har økt noe de siste 10-15 årene.

Tabell 2.37 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV EGG, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Produksjon	31,7	38,0	44,9	51,9	47,6	58,9	71,1	73,8	74,2
Eksport	1,4	0,4	1,6	3,7	2,4	2,0	2,2	2,0	1,9
Import	0,1	1,4	0,7	0,2	1,7	0,7	0,8	1,1	1,0
Lagerendring ¹	..	..	-0,1	0,4	-1,5	0,0	-0,1	0,1	0,0
Sum forbruk egg	29,9	38,3	43,9	48,8	48,3	57,7	69,9	72,8	73,2
kg pr. innbygger	8,4	9,9	10,8	11,6	10,8	11,9	13,2	13,6	13,6

1. «-» betyr at lager av egg går ned og at forbruket øker.

2.5.3 Spisefett

2.5.3.1 Margarin

Etter at Margarinindustriens Bransjeforening ble nedlagt i 2005, har NIBIO innhentet omsetningsdata fra markedsaktørene Mills, Idun, Fjordland og Pals, samt handelsstatistikk fra SSB. Etter samråd med en av markedsaktørene i 2018 ble det gjort korreksjoner i margarintallene tilbake til 2009 og det er gitt informasjon om omsetning av flytende margarin. Samletabell 2.49 er basert på en antagelse om at 80 prosent av den norske margarinproduksjonen er produsert på importerte råvarer. Det foreligger ikke totaltall for lagerendring de seinere årene. Endringer i beregnet engrosforbruk fra ett år til neste kan derfor skyldes endringer i lagerbeholdningene.

Tabell 2.38 viser beregnet norsk produksjon av margarin (basert på norskproduserte og importerte råvarer), handel av margarin (inkluderer den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin), og engrosforbruket av margarin (ekskl. den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin, som lar seg skille ut). NIBIO har beregnet den samlede margarinproduksjon (eksklusive smørandelen som er identifiserbar og inngår i smørberegningen) til 34,5 mill. kg i 2019 (jf. tabell 2.38). Justeres produksjonen for import og eksport, er engrosforbruket beregnet til 44,7 mill. kg eller 8,4 kg per innbygger. Forbruket av flytende margarin har økt med 0,6 mill. kg i perioden fra 2015 til 2019. Anslag for engrosforbruket i 2020 er bl.a. basert på budsjettall fra markedsaktører/anslag.

Tabell 2.38 PRODUKSJON OG ENGROSFORBRUK AV MARGARIN, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999 ²	2009	2018	2019*	2020**
Produksjon ¹	92,5	83,8	73,8	60,3	53,9	39,3	34,7	34,5	33,8
Herav produksjon flytende margarin							2,7	2,9	2,7
Import	0,0	–	–	0,1	2,0	4,7	11,2	11,1	11,0
Eksport	6,6	8,0	8,5	5,3	2,2	0,3	0,8	0,9	0,9
Grensehandel	..	2,8	2,9	–	..	..			
Lagerendring	0,1	-0,1	–	–	..	..			
Sum forbruk	86,0	72,9	62,4	55,1	53,7	43,6	45,1	44,7	43,9
kg pr. innbygger	24,2	18,9	15,3	13,0	12,1	9,0	8,5	8,4	8,1

Kilde: Margarinindustriens Bransjeforening t.o.m. 1998. F.o.m. 1999 markedsaktører og SSB.

1. Produksjon av margarin baserer seg på norske og importerte råvarer. Produksjonen er ekskl. smør i smørblandet margarin (gjelder den andelen som er identifiserbar).

2. Ikke direkte sammenliknbare tall før/etter 1999.

2.5.3.2 Annet fett

Det er ikke gjennomført beregninger av annet fett siden 1988 som følge av bortgang av statistikkdata. Siste beregning viste imidlertid at forbruket av annet fett utgjør ca. 4,0 kg per innbygger. Dette volumet legges til grunn i samtlige samletabeller og figurer etter 1988. Annet fett innbefatter produkter som bl.a. soyaolje, olivenolje, palmeolje, rapsolje, oljer fra fisk og animalske oljer/blandingsoljer som ikke er nevnt ellers.

Den norske produksjonen av oljer er relativt beskjeden, så en god del av oljene blir derfor importert. Imidlertid skiller ikke handelsstatistikken godt nok til at man kan se hvor mye olje som importeres til matforbruk. I tillegg til å benytte oljer til mat, benyttes oljer bl.a. til dyrefôr, såpeproduksjon og diverse industriproduksjoner. Tabellen nedenfor viser nettoimport av et utvalg av oljer tilhørende kapittel 15 i tolltariffen. Handel av varenummer som eksplisitt har annen anvendelse enn til mat, inngår ikke i tabellen. Imidlertid kan deler av oljen som er angitt ha annen anvendelse enn menneskeføde. Negative tall i tabellen innebærer at man eksporterer mer enn det man importerer.

Tabell 2.39 NETTOIMPORT AV UTVALGTE OLJER, mill. kg

	1990	2000	2010	2018	2019*	2020**
Kokosolje	0	10	1	1	1	2
Maisolje	0	1	0	0	0	0
Oliven	0	4	4	4	4	4
Palmekjerneolje og babassuolje	0	0	0	0	0	0
Palmeolje	10	12	9	1	1	1
Raps-/senneps-/rybsolje	0	5	18	147	148	148
Solsikkeolje	0	1	5	9	10	9
Soya	-2	-25	-54	-57	-71	-64
Øvrige oljer	2	12	19	9	8	9
Sum nettoimport	11	20	1	115	101	109

I dagligvarehandelen ble det omsatt 3,6 mill. liter matoljer i 2000, 7,8 mill. liter i 2010 og 10,4 mill. liter i 2017 ifølge Nielsen «Markedsrapporten 2018». M.a.o. har det vært

en kraftig omsetningsøkning av matoljer i dagligvarehandelen siden år 2000. Ifølge Flesland Markedsinformasjoner er volumet av matoljer omsatt i storhusholdningsmarkedet på om lag 6,7 mill. kg i 2019, noe som er en økning på 47 prosent siden 2014.

2.5.3.3 Spisefett i alt

Tabell 2.40 viser utviklingen i det samlede forbruk av spisefett. Ifølge beregningene har det totale spisefettforbruket blitt redusert gjennom hele perioden, og utgjør i 2019 16,0 kg per innbygger.

Tabell 2.40 ENGROSFORBRUK AV SPISEFETT I ALT, OG FORDELING PÅ DE ENKELTE TYPER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Smør	11,2	21,3	22,0	14,3	14,7	14,0	19,7	19,7	19,6
Margarin	86,0	72,9	62,4	55,1	53,7	43,6	45,1	44,7	43,9
Annet fett ¹	10,3	15,0	19,9	16,9	17,8	19,3	21,2	21,4	21,5
Sum spisefett	107,5	109,2	104,3	86,3	86,2	76,9	86,0	85,8	85,0
kg pr. innbygger	30,3	28,2	25,6	20,4	19,3	15,9	16,2	16,0	15,8

Kilde: Norske Meierier, SSB og Margarinindustriens Bransjeforening, markedsaktører.

1. Basert på forutsetning om 4 kilo per innbygger per år.

2.5.4 Fisk og sjømat

Beregning av engrosforbruk av fisk ble før 1995 gjennomført av Fiskeridirektoratet. Tallene var imidlertid heftet med stor usikkerhet. På grunn av usikkerheten ble det utarbeidet en ny metode. Denne metoden er beskrevet i kapittel 3. Nedenfor i tabell 2.41 har NIBIO imidlertid gjengitt volumer ved «elfefiske», «oppdrett» og «fangst» (statistikken fra SSB).

Tabell 2.41 TILGANG AV FISK TIL KONSUM FRA ELVEFISKE, OPPDRETT OG FANGST (I mill. kg rund vekt/slakevekt)

	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Elvefiske	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Oppdrett	7,4	115,0	473,8	961,5	1 308,5	1 354,9	1 445,2
- Laks	4,4	111,3	425,2	862,3	1 236,4	1 282,0	1 357,3
- Ørret	3,0	3,6	48,7	74,3	67,0	68,3	83,1
- Øvrig	0,0	0,0	0,0	24,9	5,1	4,6	4,8
Fangst ¹	2 650,2	1 788,7	2 630,0	2 080,4	1 631,3	1 556,7	1 525,2 ³
Fangst ²					2 587,9	2 665,3	2 478,4
Totalt	2 658,0	1 904,1	3 104,2	3 042,2	2 940,2	2 912,0	2 970,7³

Kilde: SSB

1. I årene 1979, 1989 og 1999 omfatter tallet «total fangst levert av norske skip», mens f.o.m. 2009-2018 omfatter tallene andelen av fangst som er registrert som «Konsum» fra norske fartøy.
2. Omfatter fangsttallene fra SSB «fangst etter art og nasjonalitet på fiskefartøyet», men ikke inndeling etter anvendelse (konsum, olje/mel og fôr).
3. Anslår at ca. 62 % av den totale fangsten (fotnote 2) gikk til konsum. Dette volumet anvendes i «totalt».

Ifølge SSB ble det tatt opp 330 tonn med laks, sjørørret og sjørøye i norske elver i 2019 noe som innebærer en økning på 6,9 prosent fra 2018. Oppdrettsnæringen/akvakultur står for et betydelig volum. Ifølge SSB ble det solgt 1.445.193 tonn med fisk i 2019 (inkl. NIBIO anslag på 794 tonn torsk og øvrige

fiskearter), noe som innebærer en økning på 6,7 prosent fra 2018. Når det kommer til fangst/fiskeri, dvs. total fangst levert av norske fartøy, har volumet gått ned med 7,0 prosent (fra 2.655.305 tonn i 2018 til 2.478.359 tonn i 2019, rund vekt). Den samlede «tilgangen» av fisk til konsum (sum av elvefiske, oppdrett og anslag fangst til konsum) er anslått til 2 971 mill. kg i 2019, noe som tilsvarer en økning på 2,0 prosent fra 2018.

Norge er en stor nettoeksportør av fisk og sjømatprodukter. Ifølge SSB ble det eksportert 2 413,2 mill. kg fisk og sjømat i 2019, mens importen var 206,8 mill. kg. (fisk og sjømat er her definert som alle varer som er registrert under kapittel 03, 16.03, 16.04 og 16.05 i tolltariffen, uavhengig av anvendelse og grad av bearbeiding).

2.5.5 Kaffe

All kaffe regnes om til ubrent kaffe (også kalt råkaffe). For brent kaffe anvendes en faktor på 1,19, mens for kaffekonsentrat benyttes en faktor på 2,6. Tabell 2.42 viser nettoimport av ubrent kaffe fra 1989 frem til 2019 basert på utenrikshandelsstatistikk fra SSB, samt anslag for 2020 som er et beregnet gjennomsnitt for de tre foregående årene. Ubrent kaffe utgjør hoveddelen (33,8 mill. kg) av kaffen som ble importert i 2019 (47,1 mill. kg). Fra 2018 til 2019 økte engrosforbruket av kaffe med 0,4 kg per innbygger.

Tabell 2.42 ENGROSFORBRUK AV UBRENT KAFFE, mill. kg

	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Ubrent kaffe	39,4	41,7	34,4	31,3	33,8	33,2
Brent kaffe ¹	1,9	1,8	4,1	8,3	7,8	8,1
Kaffekonsentrater ¹	1,9	4,0	5,3	5,0	5,5	5,1
Sum forbruk ubrent kaffe	43,2	47,6	43,9	44,6	47,1	46,4
kg pr. innbygger	10,2	10,7	9,1	8,4	8,8	8,6
kg pr. innbygger (ubrent kaffe) ²	10,1	9,9	9,4	8,4	8,8	..

1. For brent kaffe har NIBIO benyttet en omregningsfaktor på 1,19 og på kaffekonsentrat har vi anvendt en omregningsfaktor på 2,6.

2. Beregnet av Norsk kaffeinformasjon. F.o.m. 2017 anvendes omregningsfaktor på 1,19 for brent kaffe i tråd med internasjonal standard. Tall t.o.m. 2016 omfatter omregningsfaktor på 1,15 for brent kaffe.

2.5.6 Te

Tabell 2.43 viser at engrosforbruket av te er 1,2 mill. kg i 2019, noe som innebærer en liten nedgang fra 2018. Sort og grønn te utgjør hovedvekten av det norske engrosforbruket av te. Anslaget for 2020 er et gjennomsnitt av nettoimporten for de tre foregående årene.

Tabell 2.43 ENGROSFORBRUK AV TE, mill. kg

	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Sort og grønn te	0,9	1,0	1,1	0,9	0,9	0,9
Teekstrakter	0,1	0,1	0,4	0,4	0,3	0,3
Sum forbruk	1,0	1,1	1,5	1,3	1,2	1,2
kg pr. innbygger	0,22	0,25	0,31	0,24	0,22	0,23

2.5.7 Krydder

Engrosforbruket av krydder er beregnet som nettoimport av krydder iht. tolltariffens kapittel 9 (ekskl. kaffe og te). Engrosforbruket av krydder var 1,5 mill. kg i 1990, 2,2 mill. kg i 1999, 2,1 mill. kg i 2009 og i 2019 hadde det økt til 3,2 mill. kg, noe som tilsvarer ett engrosforbruk på 0,6 kg per innbygger.

2.5.8 Grensehandel

Med grensehandel menes det som forbrukere handler med seg hjem etter en tur i utlandet. I tidligere rapporter er det kun grensehandel av kjøtt som har vært angitt. På grunn av økende grensehandel som følge av prisforskjeller, ulikheter i vareutvalget i Norge og utlandet osv., blir det årlig gjennomført grensehandel av ett ikke helt ubetydelig omfang. Denne delen har tidligere ikke vært hensyntatt i tallene som har vært publisert i denne rapporten (med unntak av kjøtt). Oppmerksomheten på grensehandel og dens betydning på det totale matvareforbruket har vært økende. I år har NIBIO gjort et større arbeid med å implementere et anslag for grensehandelen i rapporten.

Tidligere år har det vært gjort anslag over grensehandel med kjøtt, som har blitt omtalt i kapittelet om kjøtt. Anslagene for kjøtt var basert på undersøkelser som startet på begynnelsen av 1980-tallet. Tallet for grensehandelen har ifølge GfK Norge variert en del fra år til år, og den siste undersøkelse fra 2008 viste at andelen kjøtt kjøpt i utlandet av det totale forbruket lå på 6,2 prosent, noe som tilsvarte 19 mill. kg. F.o.m. 2009 er tidligere beregninger for grensehandel av kjøtt erstattet med den nye metoden som beskrives nedenfor.

Ifølge SSB sin grensehandelsstatistikk utgjorde grensehandelen av alle typer varer (ikke bare mat) om lag 16 mrd. kr i 2019. Grensehandelsstatistikken til SSB er en utvalgsundersøkelse (tall publiseres årlig og kvartalsvis) som baseres på et tilfeldig trukket utvalg. Statistikken angir antall dagsturer, handlebeløp, destinasjon og bostedsregion. I 2004 (første året der SSB har publisert anslag for grensehandelsstatistikk), var grensehandelen på 8,8 mrd. kr.

I januar 2020 publiserte SSB rapporten «nordmenns grensehandel» (notat 2020/1 skrevet av Guro Henriksen og Jarle Kvile), som er en pilotundersøkelse gjennomført for september mnd. i 2019, som i tillegg til å omfatte antall turer og handlebeløp, også ser på handlebeløp fordelt på varekategorier. En tilsvarende undersøkelse ble gjort i 2010 som var basert på kvartalsvise undersøkelser gjennomført for året 2010. Merk at grensehandelsundersøkelsen og pilotundersøkelsene omfatter beløp og ikke vekt på produkter.

Tabell 2.44 ANDEL KJØPTE VARER ETTER VAREKATEGORI (I PROSENT AV BELØP OG BELØP I MILL. KR) FRA DE TO PILOTUNDERSØKELSENE

Varekategori	2010 (%)	2019 (%)	2019 (beløp)
Alkohol	16,0	18,2	368,6
Tobakk og snus	13,6	15,9	322,5
Brus og mineralvann	5,6	10,6	214,6
Sjokolade og godteri	49,1	6,7	136,5
Mat og dagligvarehandel		33,7	684,0
Andre ¹	15,7	15,0	303,6
Sum beløp i mill. kr.			2 029,8

1. Omfatter klær, sko, kosmetikk, apotekvarer, drivstoff, bolig interiør, bildeler, elektronikk o.l. Tallet omfatter imidlertid ikke kafé og restaurantbesøk eller andre tjenester som utgjorde hhv. 119,2 mill. kr og 75,5 mill. kr.

Basert på rapporten i 2019 (inkl. tallene fra 2010 rapporten), samt prisutvikling har NIBIO beregnet grove anslag for volumer på de mest sentrale varegruppene for perioden 1999-2020. Disse beregningene er av naturlige årsaker heftet med stor usikkerhet, og vil i fremtidige rapporter kunne bli gjenstand for korreksjoner. Hensikten med å inkludere disse tallene er å identifisere mest mulig av det totale engrosforbruket, på tross av at det er heftet med usikkerhet. Dersom man ikke inkluderer grensehandel, vil man systematisk undervurderer engrosforbruket. Anslaget over grensehandel er inkludert i samletabeller og selvforsyningsgraden med tilbakevirkende kraft f.o.m. 1999.

Kort om forutsetningene i anslagene som bygger på pilotundersøkelsen i 2010 og 2019: 10,6 prosent av det som ble handlet, målt i verdi var innen gruppen brus og mineralvann i 2019. Tilsvarende for 2010 var 5,6 prosent. Årene mellom har blitt «glattet», mens årene før 2010 er satt lik 2010. Det anslås at 50 prosent av varene som kjøpes innen denne kategorien (verdi og volum) inneholder sukker og at sukkeret utgjør 10 vektprosent av innholdet.

6,7 prosent av det som ble handlet (målt i verdi) tilhører gruppen sjokolade og sukkervarer i 2019. Det anslås at beløpet fordeler seg likt på sukkervarer (50 prosent) og kakaoprodukter (50 prosent). Det anslås at verdiandelen av denne gruppen har vært lik i hele perioden fra 1999-2019 (6,7 prosent i og med at denne gruppen ikke var skilt ut i 2010 rapporten).

Gruppen mat- og dagligvarer utgjorde 33,7 prosent av all grensehandel i 2019 (*mat og dagligvarer* er da ekskl. brus/mineralvann, sjokolade/sukkervarer vin, øl, tobakk m.m.). I denne gruppen anslår NIBIO at kjøtt utgjør 30 prosent, meieri utgjør 15 prosent og korn/melprodukter utgjør 10 prosent. De resterende 45 prosentene holdes utenfor anslaget, men vil potensielt omfatte kaffe, te, krydder, fisk, frukt, grønnsaker, egg, bearbeidede matprodukter (supper/sauser/pizza) og diverse «non food» produkter som f.eks. såpe, blader etc. I 2010 utgjorde gruppen *mat- og dagligvarer* 49,1 prosent, men da inkluderte denne gruppen også sjokolade og sukkervarer.

I og med at undersøkelsen til SSB omfatter verdi og ikke volumer, har NIBIO for 2019 anslått en gjennomsnittlig kilopris for varene innen de ulike kategoriene, der prisen på kjøtt er anslått til 75 kr per kg, meieri er anslått til 50 kr per kg, korn- og melvarer er anslått til 30 kr per kg, sjokolade og sukkervarer er anslått til 100 kr per kg, mens brus er anslått til 15 kr per liter. Videre har NIBIO korrigert disse kiloprisene bakover i tid til 1999, basert på konsumprisindeks fra scb (*Konsumentprisindex (KPI) årsmedeltal etter varu-/tjänstegrupp (COICOP)*).

Basert på forutsetningene som er beskrevet ovenfor viser NIBIO sine anslag at grensehandel utgjorde 72,3 mill. kg i 2019, noe som tilsvarer 13,5 kg per person, fordelt på kjøtt, meieri, korn/mel, sukkervarer, sjokolade og sukker fra brus.

Tabellen 2.45 viser anslaget av grensehandelen for utvalgte år i perioden 1999 t.o.m. 2019, samt anslag for 2020. På grunn av koronasituasjonen som oppstod i 2020, har NIBIO anslått at grensehandelen i 2020 kun vil utgjøre 50 prosent av det som er beregnet av SSB for 2019. Av tabellen kan man se at grensehandelen utgjør anslagsvis mellom 12,6 og 14,4 kg per år, men at det er forventet et betydelig fall i 2020 som følge av koronasituasjonen.

Tabell 2.45 ANSLÅTT GRENSEHANDEL i mill. kg og kg per innbygger per år

	1999	2005	2010	2015	2018	2019*	2020**
<u>Grensehandel i mill. kg</u>							
Kjøtt	9,0	15,0	20,6	23,0	22,5	21,6	10,8
Meieri	17,8	17,4	16,4	17,3	16,7	16,2	8,1
Korn/mel	17,7	18,2	16,8	18,9	19,1	18,0	9,0
Sukkervarer	4,9	5,0	4,9	5,6	5,6	5,4	2,7
Sjokolade	4,9	5,0	4,9	5,6	5,6	5,4	2,7
Sukker fra brus	1,9	2,2	2,4	4,0	4,6	5,7	2,8
<u>Grensehandel i kg per innbygger</u>							
Kjøtt	2,0	3,2	4,2	4,4	4,2	4,0	2,0
Meieri	4,0	3,8	3,3	3,3	3,2	3,0	1,5
Korn/mel	4,0	3,9	3,4	3,7	3,6	3,4	1,7
Sukkervarer	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,0	0,5
Sjokolade	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,0	0,5
Sukker fra brus	0,4	0,5	0,5	0,8	0,9	1,1	0,5

Når det gjelder omregning fra kilo til energi, benytter NIBIO de samme energivektene som det øvrig engrosforbruket bygger på, korrigert for volum for de enkelte varegruppene og innen enkeltvaregrupper. Fordi varesammensetningen varierer fra år til år og består av ulike varer, vil energivekten som benyttes for de ulike årene variere. I perioden fra 1999 t.o.m. 2019 viser anslagene at energiinnholdet av grensehandelvarene per 100 gram spiselig vare ligger mellom 883 og 927 KJ.

2.5.9 Uspesifisert handel

Under varegruppene som er omtalt tidligere i rapporten (herunder mel, korn, grønnsaker, meieri, kjøtt osv.) har man hensyntatt det som importeres og eksporteres av de respektive matvarene. Imidlertid er det enkelte varer/varegrupper som barnemat, supper/sauser, fløteerstatninger o.l. som ikke har blitt inkludert tidligere. I år har NIBIO valgt å inkludere de nye varegruppene og vil omtale disse som *uspesifisert handel*. Uspesifisert handel består av 25 ulike varenummer i tolltariffen, som NIBIO har gruppert i 13 nye matvarekategorier. I samarbeid med Universitetet i Oslo har det blitt utarbeidet energivakter for de 13 nye matvarekategoriene. Merk at energiinnholdet innenfor en matvarekategori og mellom matvarekategoriene varierer mye, noe som gjør at energiinnholdet bør betraktes som anslag.

Tabell 2.46 viser at det har vært en økning i nettoimporten (import minus eksport) av uspesifisert handel fra 1999 til 2019 (inkl. anslag for 2020). Økningen skyldes i hovedsak økt import. I begynnelsen av perioden utgjorde majones og remulade en stor del av det som ble eksportert blant gruppen «uspesifisert handel» (spesielt når man regner om volumer til energi).

Tabell 2.46 USPESIFISERT HANDEL (NETTOIMPORT), kg per innbygger

	1999	2005	2010	2015	2018	2019*	2020**
Supper/sauser	1,0	1,7	2,3	3,0	3,2	3,3	3,2
Tilberedte næringsmidler	0,1	0,1	0,1	1,6	2,0	2,3	2,0
Bakegjær	-0,1	1,5	1,8	1,5	1,2	1,2	1,2
Eddik	0,3	0,3	0,2	0,4	0,4	0,6	0,5
Sukkerfri drops/tyggis	0,4	0,6	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4
Is og iskrem	0,3	-0,1	0,2	0,4	0,5	0,3	0,4
Øvrig ¹	-0,3	0,3	0,8	0,8	1,1	1,1	1,0
Sum nettoimport uspesifisert handel, kg per innbygger	1,7	4,5	6,1	8,0	8,9	9,2	8,8

1. Omfatter albuminer, barnemat, fløteerstatninger, majones, remulade, sesamfrø og soyasaus.

2.6 Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper

2.6.1 Innledning

I dette delkapittelet sammenstiller NIBIO data presentert i kapittel 2.5, samt at det gjøres beregninger av næringsinnhold i matvarene. Forbruk på engrosnivå av ulike matvaregrupper 1978-2019 er vist i figur 2.1-2.10, der tallene for 2019 er basert på foreløpige tall. Figurene angir også volumer over anslag av grensehandel for de matvaregruppene der dette er beregnet. Tabellene 2.47–2.56 viser beregnet forbruk på engrosnivå av matvarer, både totalt og per innbygger, spiselig mengde og innhold av energi og energigivende næringsstoffer. Videre viser tabellene sammensetting av animalsk vs. vegetabilsk mat, norskprodusert andel, selvforsyningsgrad, dekningsgrad m.m. Tallene er basert på beregningene i avsnittene foran. Avsnitt 2.6.3 med tabeller er utarbeidet av Avdeling for ernæringsvitenskap, Universitetet i Oslo.

2.6.2 Matvaregruppene

Engrosforbruket av korn som mel (inkl. ris og bakervarer) har økt i perioden fra 1969 og frem til midten av 2000-tallet. Engrosforbruket har deretter gått ned fra 90 kg per innbygger i 2007 til 81 kg i 2019.

Engrosforbruket av poteter totalt har gått fra om lag 100 kg per innbygger på 50-tallet, til om lag 52 kg per innbygger i 2019. I perioden har spesielt andelen matpoteter gått mye ned, mens det har vært en økning for bearbeidede potetprodukter. Potet er en lagringsvare, noe som innebærer at det vil kunne oppstå en del svingninger i beregnet engrosforbruk fra år til år.

Engrosforbruket av grønnsaker har stort sett økt gjennom hele perioden fra 50-tallet. I 1979 utgjorde engrosforbruket om lag 46 kg per innbygger, mens i 2019 er det beregnet til 80 kg per innbygger.

Engrosforbruket av frukt og bær har økt over lang tid. Tall fra 50-tallet viser et engrosforbruk på om lag 40 kg per innbygger. Fra 1999 til 2009 økte engrosforbruket fra 69 til 90 kg per innbygger, men siden 2015 har det gått ned fra 90 til 85 kg per innbygger.

Frem til 90-tallet lå beregnet engrosforbruk av sukker stort sett i overkant av 40 kg per innbygger per år. På 2000-tallet har beregnet engrosforbruk av sukker gradvis blitt redusert. I 2019 har beregnet engrosforbruk av sukker sunket til om lag 24 kg per innbygger.

Engrosforbruket av kakao og kakaoprodukter som er tatt med f.o.m. 1985, lå mellom 3 og 4 kg per innbygger fra 1985 til 2000. Utover 2000-tallet økte engrosforbruket (6,5 kg per innbygger i 2008). Etter 2008 har engrosforbruket gått nedover og er i 2019 beregnet til 5,7 kg per innbygger.

Engrosforbruket av kjøtt (inkl. kjøttbiprodukter) økte frem til begynnelsen av 80-tallet. I 1981 falt forbruket ganske mye, før det igjen økte. I 1990 var forbruket på høyde med forbruket i 1980. Utover 1990- og 2000-årene har forbruket fortsatt å øke. I 2013 var engrosforbruket av kjøtt på sitt høyeste nivå, 74 kg per innbygger. Deretter har engrosforbruket gått noe ned til 72 kg per innbygger i 2019. Av engrosforbruket av kjøtt utgjør kjøttbiprodukter 2,4 kg (njustert tilbake t.o.m. 2002).

Engrosforbruket av egg har vært relativt stabilt og ligget på mellom 10 til 12 kg per innbygger per år på 70- t.o.m. 2000-tallet, men har økt noe i senere år. I 2019 er engrosforbruket beregnet til 13,6 kg per innbygger.

Det totale engrosforbruket av melk (dvs. hel-, lett- og skummet melk) har gått ned i hele perioden, med unntak av enkelte år. Forbruket av melk gikk ned fra 127 til 79 kg per innbygger fra 1999 til 2019.

Siden 1999 er yoghurt skilt ut fra melk, og engrosforbruket av yoghurt har økt fra 6,7 kg i 1999 til 10,0 kg per innbygger i 2019.

Engrosforbruket av fløte og rømme holdt seg temmelig stabilt i hele perioden 1969-2002, med et forbruk på om lag 6,5 og 7,0 kg per innbygger. I perioden fra 2003 til 2014 var engrosforbruket på mellom 7,0 - 8,0 kg per innbygger. De siste fire årene har engrosforbruket gått noe ned, og i 2019 er det beregnet til 6,9 kg per innbygger.

Engrosforbruket av konserverte melkeprodukter har økt fra om lag 3,2 kg i 1953/1955 til 34,4 kg i 2008. Etter 2008 har engrosforbruket gått ned til 23,4 kg per innbygger i 2019.

Engrosforbruket av ost har økt fra om lag 9 kg til 18,2 kg per innbygger i perioden 1969 til 2019. Veksten har i all hovedsak kommet blant hvite oster, og i perioden fra 2014 til 2019 har engrosforbruket ligget på om lag 18 kg per innbygger.

Smørforbruket gikk ned fra 5,5 kg per innbygger i 1969 til 3,4 kg per innbygger i 1989. Forbruket i perioden fra 1999 til 2019 har ligget mellom 2,7 og 3,7 kg per innbygger. I 2019 er engrosforbruket av smør beregnet til 3,7 kg per innbygger. For de siste fem år har engrosforbruket av smør i snitt ligget på 3,5 kg per innbygger med variasjon fra 3,3 til 3,7 kg per innbygger.

Det samlede engrosforbruket av margarin er mer enn halvert siden 1950-tallet, fra 24 kg per innbygger i begynnelsen av 1950-årene til 8,4 kg per innbygger i 2019. Størstedelen av nedgangen fant sted før 1980.

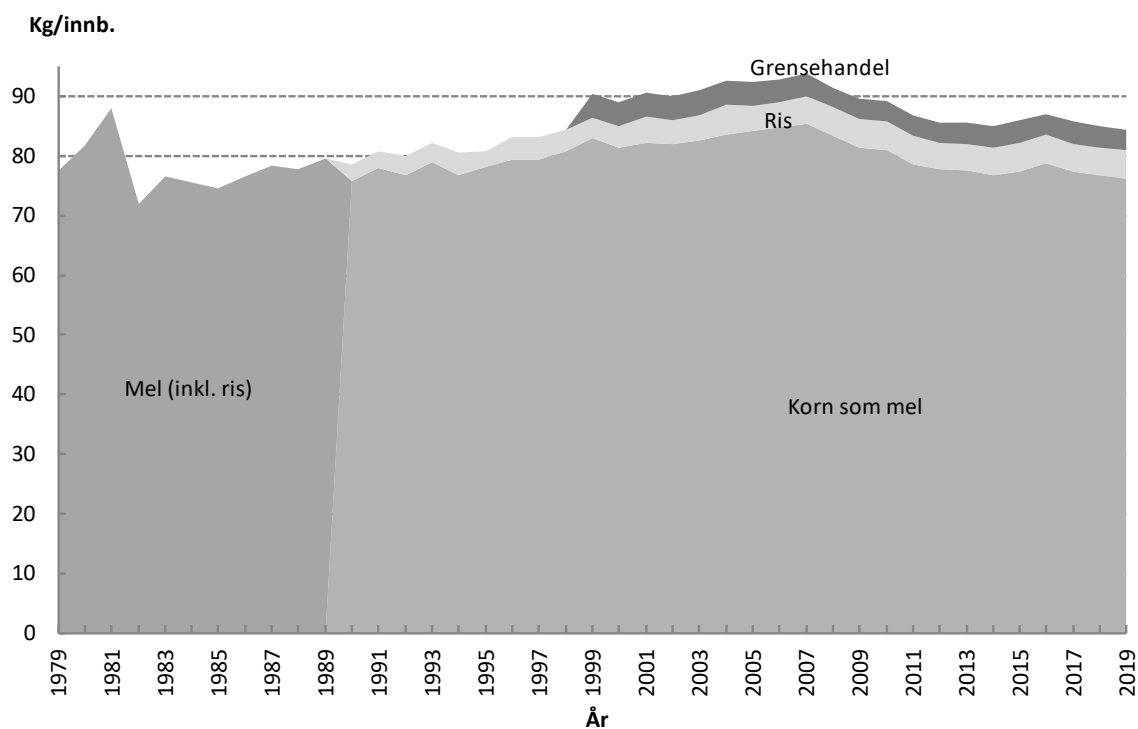
Statistikken for annet fett er usikker etter 1988. Fra og med 1988 er engrosforbruk av annet fett anslått til 4 kg per innbygger per år.

Beregnet anslag for grensehandel av kjøtt, meierivarer korn/mel, sukkervarer, sjokolade og sukker fra brus er inkludert i årets rapport, og kommer i tillegg til engrosforbruket av de øvrige varegruppene. Anslagene er gjort f.o.m. 1999.

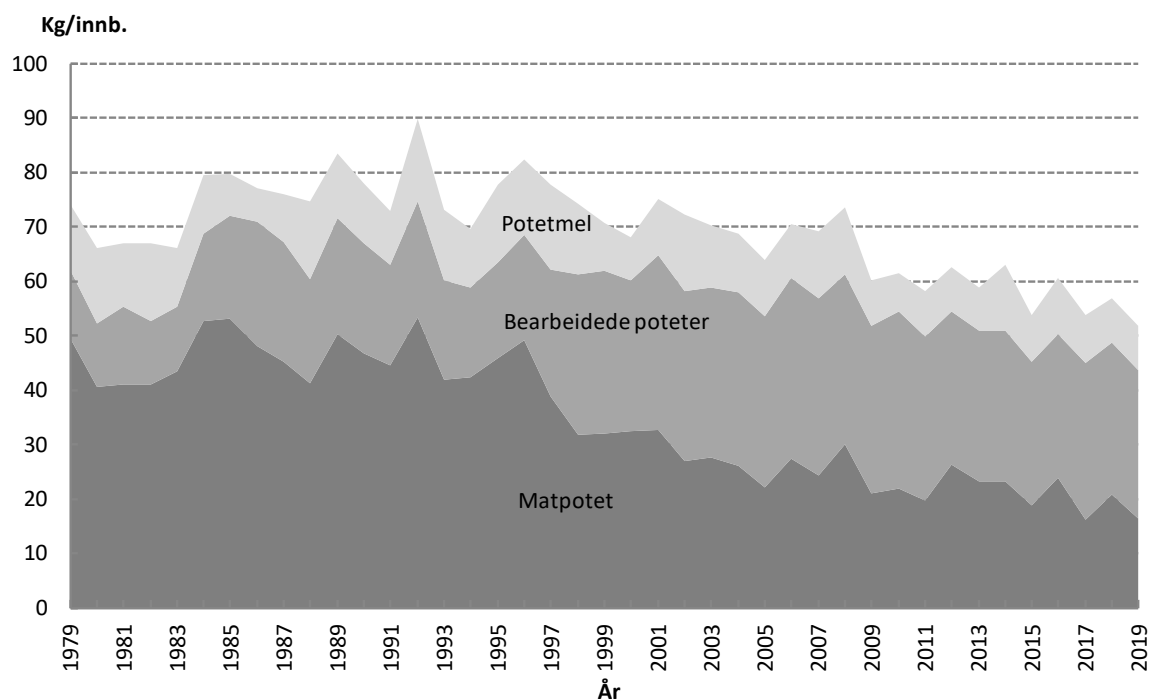
Anslagene for grensehandel av sukker/sukkervarer, dvs. forbruk av sukkervarer og sukker i sukkerholdig brus, utgjorde 1,5 kilo per innbygger i 1999 og 2,1 kilo per innbygger i 2019. For gruppen kakao/sjokolade viser det beregnede anslaget et årlig forbruk av sjokolade/kakao på om lag 1,0-1,1 kg per innbygger per år.

Grensehandelen av meierivarer omfatter melk, fløte, ost, rømme, yoghurt og øvrige meieriprodukter. I 1999 utgjorde anslaget 4,0 kg per innbygger, men har gått ned til 3,0 kilo i 2019. Grensehandel av kjøtt har også vært beregnet tidligere år, men i år er det foretatt en metodeendring for beregningen av kjøtt, gjeldende f.o.m. 2002. Basert på gammel beregningsmetode var grensehandel av kjøtt 0,7 kilo i 1979 og 3,1 kilo i 2002. Etter ny metode økte grensehandelen fra 3,1 kilo i 2002 frem til 4,6 kilo i 2014, før den har gått noe ned de siste årene, og i 2019 er grensehandelen av kjøtt beregnet til 4,0 kilo per innbygger.

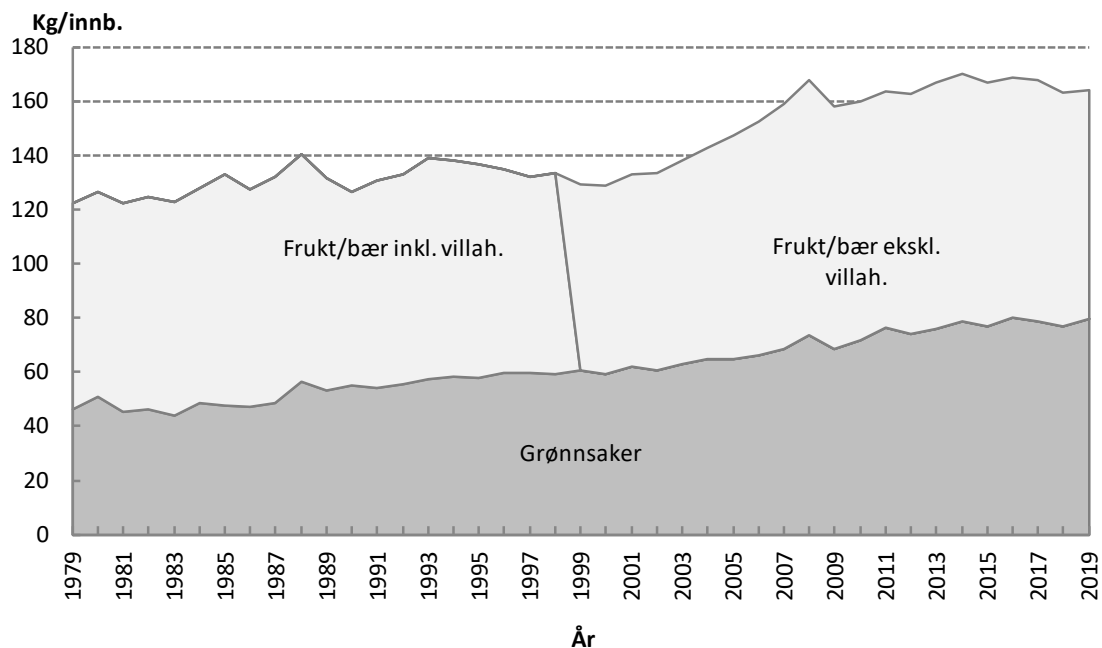
Figur 2.1 Engrosforbruk av matmel inkl. ris, kg pr. innbygger (inkl. anslag av grensehandel av korn/mel f.o.m. 1999)

Figur 2.2 Engrosforbruk av poteter, kg pr. innbygger

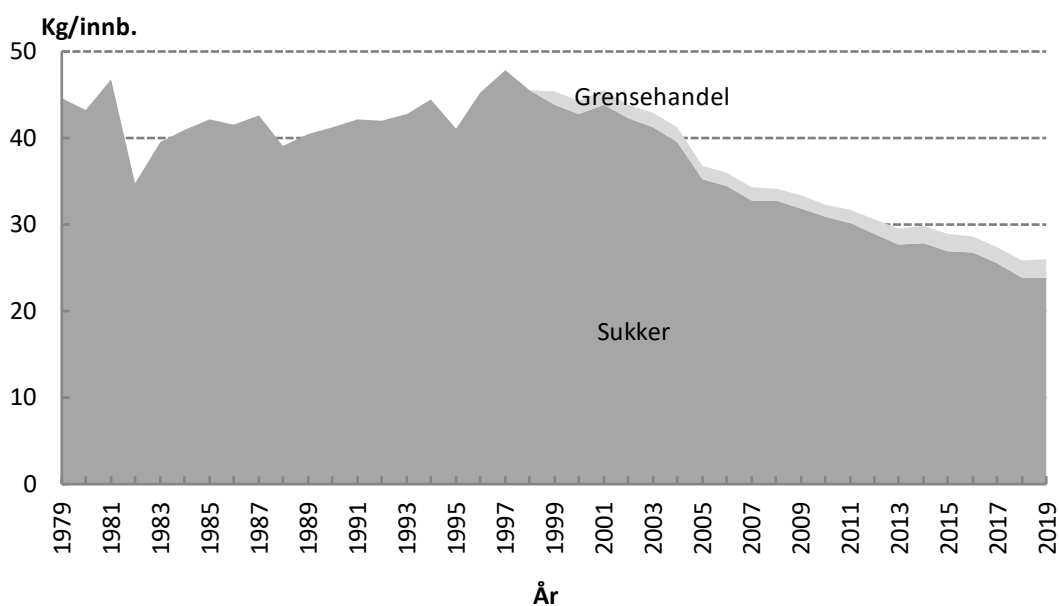

Figur 2.3 Engrosforbruk av grønnsaker, frukt/bær, kg pr. innbygger

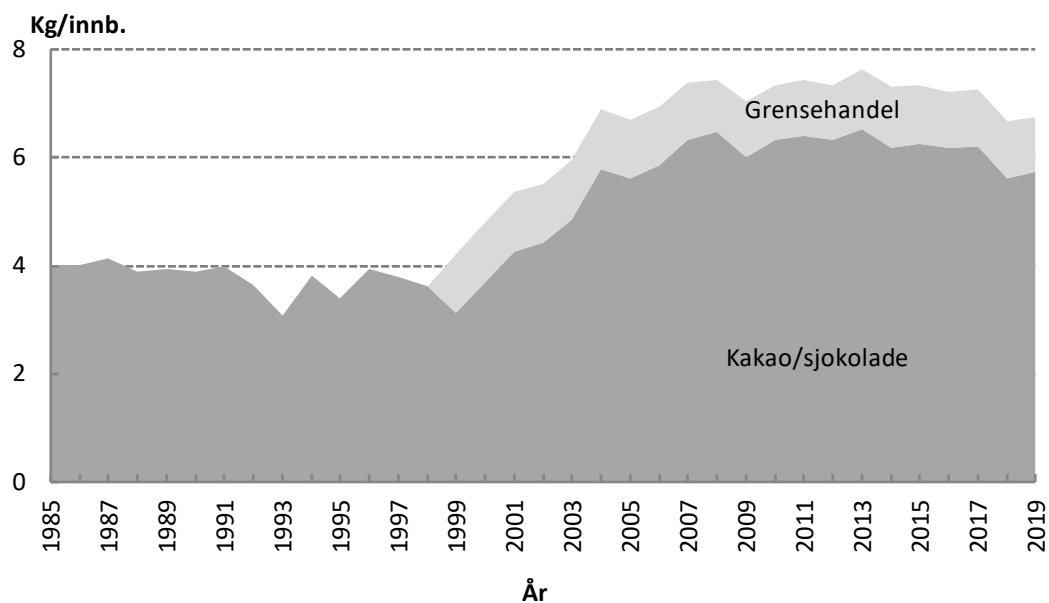

F.o.m. 1999 er beregningen eksklusive tillegg for frukt og bær produsert i villahager.

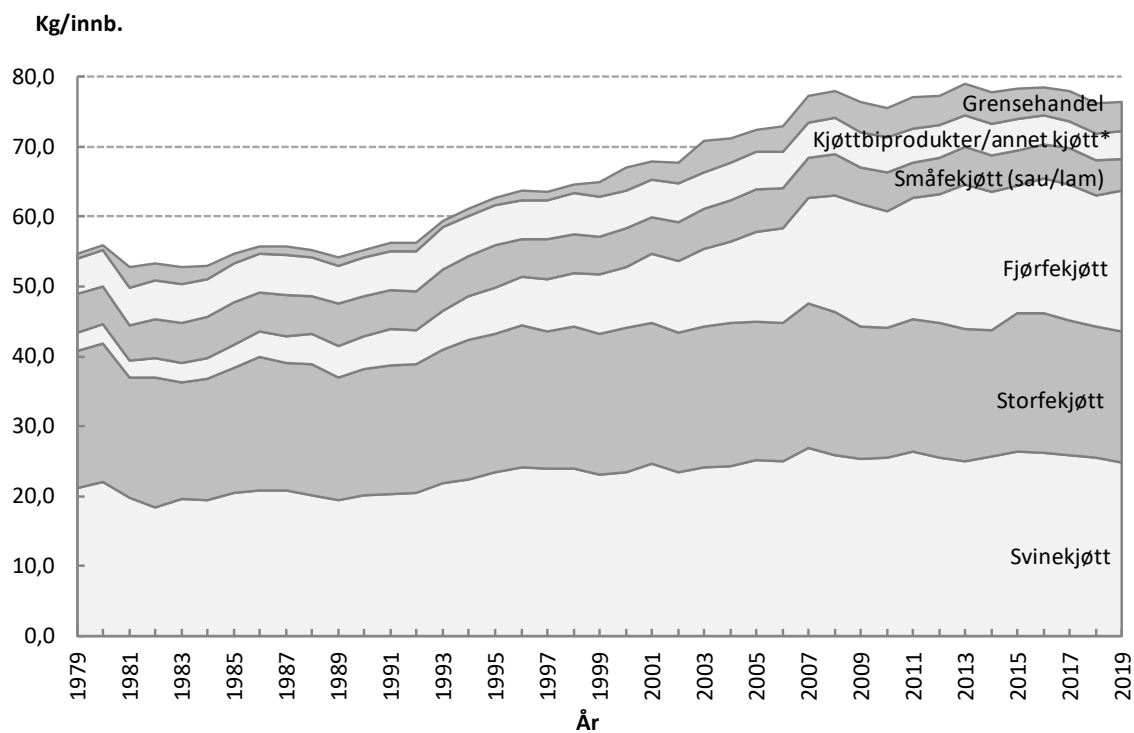
Figur 2.4 Engrosforbruk av sukker, sukkervarer og honning, omregnet til sukker, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel av sukkervarer og sukker i brus f.o.m. 1999)

Figur 2.5 Engrosforbruk av kakao og sjokolade, kg per innbygger (inkl. anslag grensehandel f.o.m. 1999)

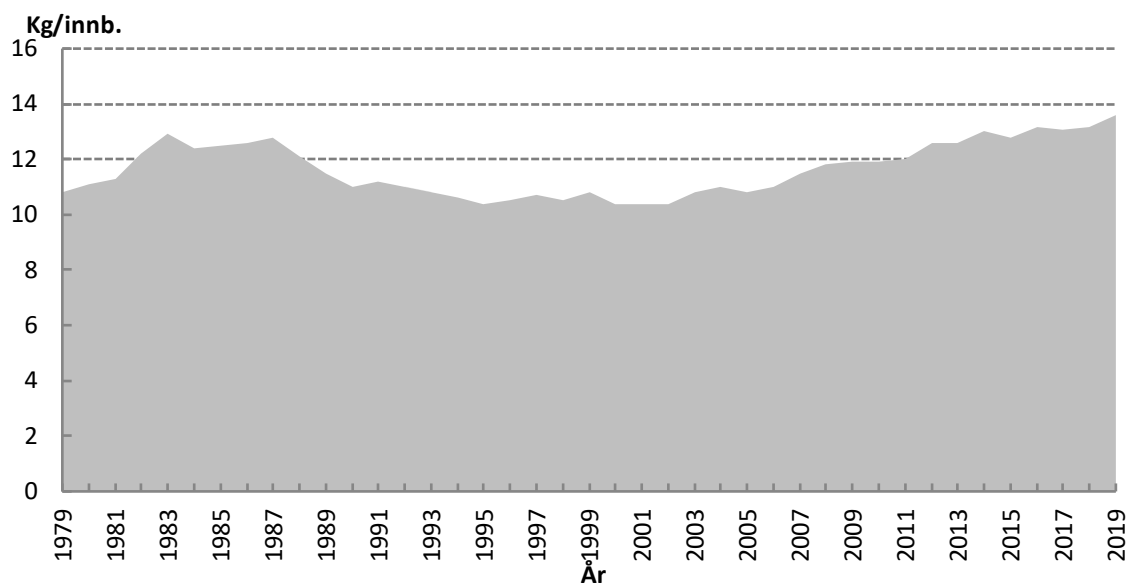

Figur 2.6 Engrosforbruk av kjøtt, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel)

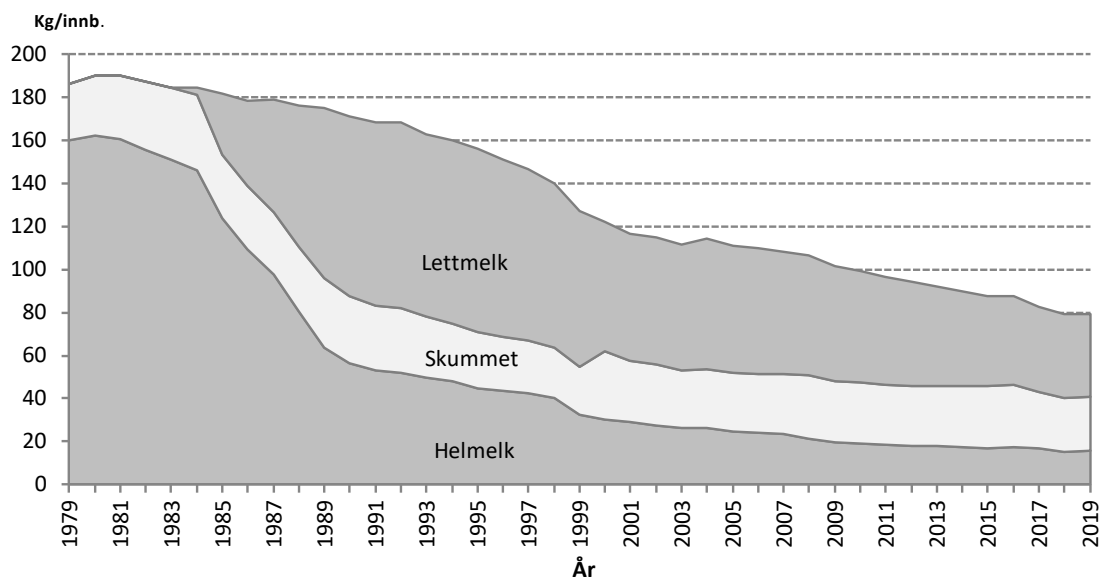

* Gruppen omfatter "kjøttbiprodukter" (lever etc fra div dyr), samt kjøtt fra "hest", "vilt" og "reinsdyr, hjort og kanin".

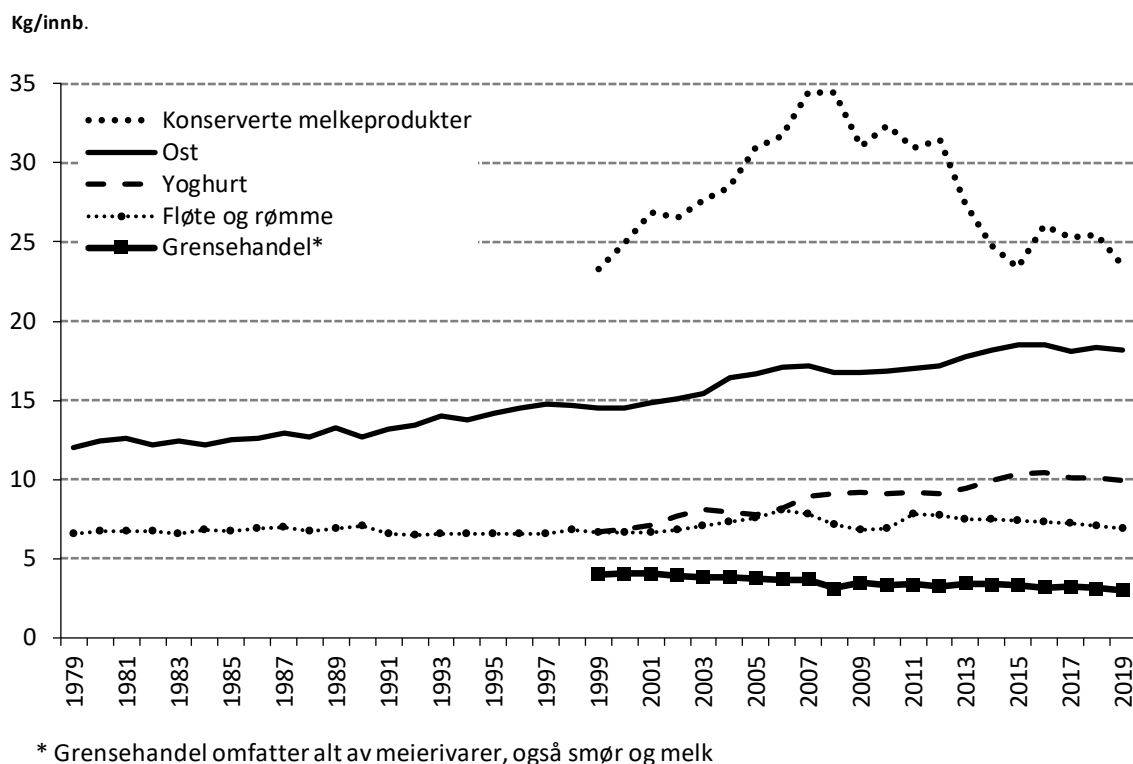
Figur 2.7 Engrosforbruk av egg, kg pr. innbygger

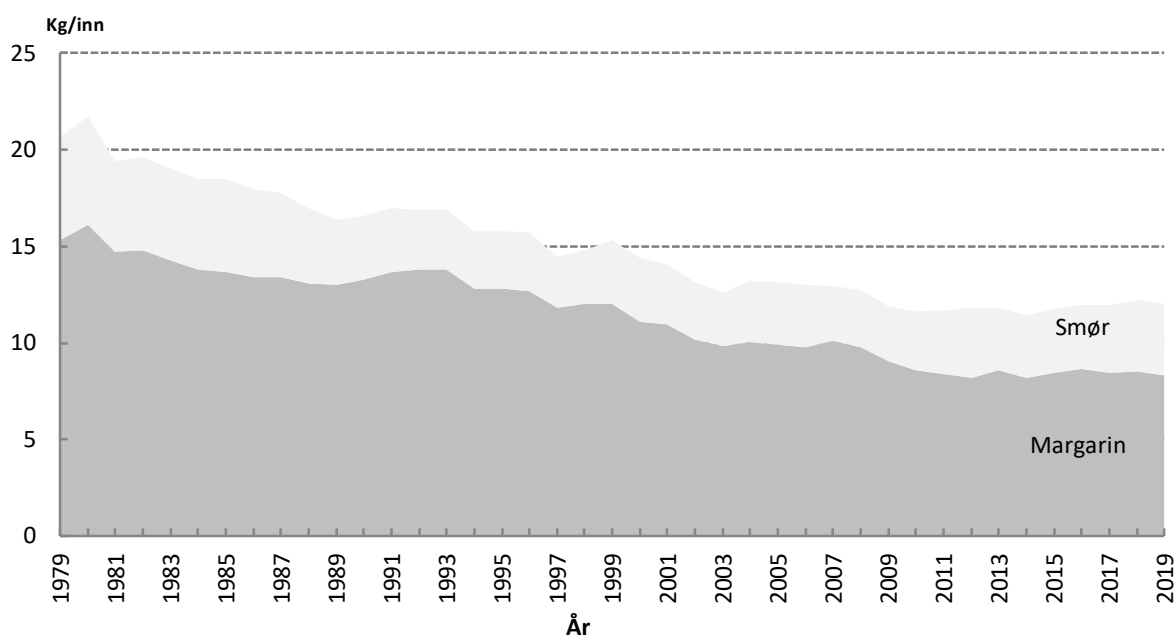
Figur 2.8 Engrosforbruk av melk, kg pr. innbygger

Figur 2.9 Engrosforbruk av fløte/rømme, yoghurt, ost, konserverte melkeprodukter og anslag grensehandel av meierivarer, kg pr. innbygger

Figur 2.10 Engrosforbruk av smør og margarin, kg pr. innbygger

Tabell 2.47 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, mill. kg

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Korn, som mel	330	268	306	323	370	393	408	407	408
Ris, gryn og mel	5	7	10	13	16	23	25	26	25
Poteter, friske ¹	314	305	255	220	143	102	110	88	104
Potetprodukter ¹	..	27	46	81	134	149	149	145	138
Potetmel ¹	50	39	33	51	39	40	43	44	43
Sukker/sukkervarer ⁷	136	163	182	171	195	154	127	128	130
Erter/nøtter/kakao ²	14	24	29	20	27	39	41	44	43
Kakaoprodukter ²	..	..	..	17	14	29	30	31	31
Grønnsaker ³	120	156	189	225	270	331	409	426	417
Frukt og bær ³	140	259	309	332	307	433	458	452	458
Kjøtt ⁴	113	157	208	210	266	335	370	374	372
Kjøttbiprodukter	8	11	13	13	15	14	12	13	12
Egg	25	37	44	49	48	58	70	73	73
Fisk ⁶	..	..	..	..	..	103	105	105	105
Helmelk ⁵	660	667	652	269	145	94	82	83	81
Lettmelk ⁵				335	324	259	207	206	206
Skummet melk ⁵	34	55	107	136	99	139	132	134	127
Yoghurt ⁵	..	..	..	..	30	44	53	53	51
Melkeprodukter ⁵	11	45	59	78	104	150	135	125	124
Fløte, rømme ⁵	17	26	27	29	30	33	38	37	38
Ost ⁵	27	35	49	56	65	81	97	97	98
Smør ⁵	13	21	22	14	15	14	20	20	20
Margarin ⁵	82	73	62	55	54	44	45	45	44
<i>Herav lettmargin⁵</i>			1	8	11	12	13	13	13
Annet fett	13	17	20	17	18	19	21	21	22
Uspesifisert handel ⁸	..	..	..	..	8	29	47	49	47
Grensehandel ⁹	..	..	..	..	56	67	74	72	36

Alle serier er revidert tilbake til 1999.

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

- Poteter friske er matpoteter, potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1989. Hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter.
- Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m. 1989. F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sjokolade. Dette volumet inngår imidlertid ikke her, men i gruppen «Grensehandel».
- Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977 og 1986.
- Anslag for grensehandel av kjøtt inngår i gruppen «Grensehandel».
- Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med høyst 0,7 % fett (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre melke kategorier. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert ut ifra hva markedsaktørene har oppgitt under definisjonen, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin samt matfett.
- Tall for fisk er angitt som produktvekt og er usikre, samt at de er beregnet med en annen metode enn øvrige matvarer.
- F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sukker og sukkervarer. Dette volumet inngår i gruppen «Grensehandel».
- Omfatter sammensatte varer ref. kap. 2.5.9, f.o.m. 1999.
- F.o.m. 1999 er det gjort anslag av grensehandel. Anslaget er usikkert, og holdes derfor utenom de øvrige tallene. Anslaget omfatter matvaregruppene kjøtt, meieri, sukker (sukkervarer og sukker i brus) og kakao (sjokolade).

Tabell 2.48 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, kg per innbygger

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Korn, som mel	97,2	69,1	75,1	76,4	82,9	81,5	76,8	76,2	75,7
Ris, gryn og mel	1,5	1,8	2,5	3,1	3,6	4,8	4,6	4,8	4,7
Poteter, friske ¹	92,5	78,7	62,6	50,3	32,0	21,1	20,7	16,4	19,3
Potetprodukter ¹	..	7,0	11,3	21,3	30,0	30,8	28,1	27,2	25,6
Potetmel ¹	14,6	9,9	8,1	12,0	8,8	8,4	8,0	8,2	8,0
Sukker/sukkervarer ⁷	40,1	42,0	44,7	40,5	43,8	31,9	23,9	23,9	24,2
Erter/nøtter/kakao ²	4,1	6,2	7,1	4,7	6,1	8,1	7,8	8,2	7,9
Kakaoprodukter ²	..	..	..	3,9	3,1	6,0	5,6	5,7	5,8
Grønnsaker ³	35,4	40,2	46,4	53,1	60,6	68,5	77,0	79,7	77,4
Frukt og bær ³	41,2	66,8	76,0	78,6	68,7	89,6	86,2	84,6	85,0
Kjøtt ⁴	33,3	40,5	51,1	49,7	59,6	69,3	69,7	69,9	69,1
Kjøttbiprodukter	2,4	2,8	3,2	3,1	3,3	2,9	2,2	2,4	2,3
Egg	7,4	9,5	10,8	11,6	10,8	11,9	13,2	13,6	13,6
Fisk ⁶	..	..	..	..	..	21,2	19,8	19,7	19,5
Helmelk ⁵	194,5	172,0	160,1	63,6	32,4	19,6	15,4	15,5	15,1
Lettmelk ⁵	..	..	..	79,2	72,6	53,6	39,1	38,4	38,3
Skummet melk ⁵	10,0	14,2	26,3	32,2	22,2	28,7	24,9	25,1	23,7
Yoghurt ⁶	..	..	..	..	6,7	9,2	10,1	10,0	9,5
Melkeprodukter ⁵	3,2	11,6	14,5	18,5	23,3	31,0	25,5	23,4	23,1
Fløte, rømme ⁵	5,0	6,7	6,6	6,9	6,7	6,8	7,1	6,9	7,0
Ost ⁵	8,0	9,0	12,0	13,2	14,5	16,8	18,3	18,2	18,1
Smør ⁵	3,8	5,4	5,4	3,4	3,3	2,9	3,7	3,7	3,6
Margarin ⁵	24,2	18,8	15,3	13,0	12,1	9,0	8,5	8,4	8,1
<i>Herav lettmargin⁵</i>			0,2	1,9	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4
Annet fett	3,8	4,4	4,9	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Uspesifisert handel ⁸	..	..	..	..	1,7	6,0	8,9	9,2	8,8
Grensehandel ⁹	..	..	..	..	12,6	13,9	14,0	13,5	6,7
Middelfolkemengde	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5312	5348	5387

Alle serier er revidert i 2008 tilbake til 1999.

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

- Poteter friske er matpoteter, potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1989. Hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter.
- Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m. 1989. F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sjokolade. Dette volumet inngår imidlertid ikke her, men i gruppen «Grensehandel».
- Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977, 1986 og 1999.
- Anslag for grensehandel av kjøtt inngår i gruppen «Grensehandel».
- Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre melke kategorier og lagt under konserverte melkeprodukter. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter. d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert av markedsaktørene, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin, samt matfett.
- Tall for fisk er angitt som produktvekt og er usikre, samt at de er beregnet med en annen metode enn øvrige matvarer.
- Sukker omfatter sukker, honning og sukkervarer (omregnet til sukker). F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sukker og sukkervarer. Dette volumet inngår kun i gruppen «Grensehandel».
- Omfatter sammensatte varer ref. kap. 2.5.9, f.o.m. 1999.
- F.o.m. 1999 er det gjort anslag av grensehandel. Anslaget er usikkert, og holdes derfor utenom de øvrige tallene. Anslaget omfatter matvaregruppene kjøtt, meieri, sukkervarer, sukker i brus og kakao (sjokolade).

2.6.3 Energi og energigivende næringsstoffer

Matmengdene på engrosnivå er omregnet til spiselig mengde (tabell 2.49) og næringsberegnet av UiO (tabell 2.50-2.51).

Tabell 2.49 MATMENGDE PÅ ENGROSNIVÅ. SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019*
Kornvarer, som mel ²	205	224	214	231	250	238	225	229	225	223	222
Poteter ³	173	157	153	143	132	138	112	145	122	130	119
Grønnsaker	96	129	134	150	157	177	198	199	199	192	199
Erter, bønner tørre				6	5	5	6	6	7	5	6
Frukt og bær	172	178	169	184	186	198	203	197	200	194	190
Kjøtt ⁴	119	126	120	143	151	154	159	164	162	153	153
Fisk som filet ⁵				39	41	37	38	38	35	38	38
Egg	23	27	26	24	26	29	31	32	32	32	33
Helmelk ⁶	480	461	182	120	86	54	47	47	46	42	42
Lettmelk	-	-	229	165	163	147	114	113	109	107	105
Lettmelk med høyst 0,7 % fett ⁷				35	29	39	53	55	49	47	47
Skummet melk	73	109	135	122	47	42	26	24	23	21	21
Yoghurt						23	28	29	28	28	27
Konserverte melkeprodukter				68	73	91	64	71	69	70	64
Fløte, 38 % fett	18	20	21	19	22	20	21	20	20	19	19
Ost	28	34	35	40	47	45	51	51	50	50	50
Smør ⁸	13	16	7	7	5	5	6	6	6	7	7
Margarin ⁹	48	44	37	32	28	24	27	26	25	25	25
- lettmargin	-	-	6	8	5	5	4	4	4	4	3
Matolje, annet fett	17	13	11	11	11	12	13	12	13	12	12
Sukker ¹⁰	89	118	113	115	98	85	74	73	70	65	66
Diverse ¹¹	14	16	24	25	27	33	34	33	35	32	32

* Foreløpige tall.

1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene. Næringsberegningene gjennomføres for de nyeste foreløpige tallene i matforsyningsstatistikken og for endelige tall for året før.
2. Inkluderer ris og kli og fra 2006 maisprodukter.
3. Inkluderer potet brukt til potetprodukter og fra 2006 poteter brukt til produksjon av potetmel.
4. Inkluderer blod og innmat. Halvparten av nedgangen i 2014 skyldes at andel spiselig mengde svinehode er endret fra 100 til 49 %. Fra 2016 er spiselig andel endret fra 75,0 til 77,5 % for storfe og fra 85,0 til 88,4 % for svin. Mengden kjøttbiprodukter som inngår i næringsberegningen er fra 2018 redusert basert på ny metode (se kap. 2.5.2.5).
5. Mengden fisk som inngår i næringsberegningen er fra 2018 basert på ny metode for måling av forbruket av fisk og sjømat (se kap. 3).
6. Inkluderer til og med 2002 helmelk brukt i konserverte melkeprodukter, og fra 2006 melkeprodukter beregnet som råvare melk og fløte.
7. Inkluderer til og med 2002 skummet melk brukt i konserverte melkeprodukter.
8. Inkluderer ikke smør i smørblandet margarin.
9. Inkluderer smør i smørblandet margarin. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.
10. Inkluderer sirup, honning og sukkervarer, omregnet til sukker.
11. Inkluderer nøtter, kakao, potetmel og fra 1986 sjokolade som råvarer. Fra 2006 eksklusive potetmel.

Tabell 2.50 gir oversikt over kostens innhold av energi og energigivende næringsstoffer i perioden 1975-2019 på engrosnivå.

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 2000-årene gikk kostens fettinnhold ned fra 40 til 34-35 prosent av energien (energiprosent). I perioden 2010-2019 har kostens fettinnhold økt fra 35 til 38 energiprosent. Siden 2015 har kostens fettinnhold ligget mellom 37 og 38 energiprosent.

Kostens innhold av mettede fettsyrer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1980 til 1990, men har siden økt igjen. Siden 2015 har kostens innhold av mettede fettsyrer holdt seg rundt 44–45 gram per person per dag, og ligget mellom 14 og 15 energiprosent. I perioden 2017–2019 var innholdet av mettede fettsyrer rundt 15 energiprosent.

Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har siden 1980-årene holdt seg på 5 til 6 energiprosent. Kostens innhold av transfettsyrer har gått betydelig ned over tid, og har holdt seg under 1 energiprosent siden 2005.

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til 15 energiprosent. I perioden 2010–2019 har proteininnholdet holdt seg på 15 energiprosent.

Karbohydratinnholdet i kosten utgjorde rundt 50-52 energiprosent i 1980- og 1990-årene. I perioden 2010–2019 har kostens karbohydratinnhold gått ned fra 48 til 45 energiprosent. I tillegg har kostfiber bidratt med ca. 2 energiprosent i denne perioden.

Kostens innhold av tilsatt sukker økte i perioden 1980–2000, men har siden gått ned fra 17 til 11 energiprosent. Kostens innhold av tilsatt sukker var 11 energiprosent i 2018 og 2019.

Innholdet av kostfiber økte fra 24 til 28 gram per person per dag i perioden 2000–2016, og har siden gått ned til 26 gram i 2019.

**Tabell 2.50 INNHOLD AV ENERGI OG ENERGIGIVENDE NÆRINGSSTOFFER
I MATMENGDEN PÅ ENGROSNIVÅ. MENGDE PER PERSON PER DAG¹**

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019*
Energi, MJ	12,2	13,3	12,2	12,0	11,9	11,7	11,5	11,6	11,4	11,2	11,1
Protein, g	87	94	94	95	100	100	99	101	100	98	98
Fett, g ²	129	135	111	110	112	112	115	115	115	115	114
-mettede fettsyrer, g ³	54	57	45	47	49	48	45	45	45	45	44
-enumettede f.s., g	46	48	40	36							
-flerumettede f.s., g	20	21	18	19							
-cis enumett. f.s., g					37	39	43	43	44	43	43
-cis flerumett. f.s., g					17	16	17	17	17	17	17
-transumett. f.s., g					2	2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Karbohydrat, g	345	390	375	369	345	330	315	320	305	297	297
-tilsatt sukker, g	91	120	118	120	105	95	84	83	80	74	75
Kostfiber, g	21	23	22	24	25	26	26	28	27	27	26
Energifordeling:											
Protein, %	12	12	13	13	14	15	15	15	15	15	15
Fett, %	40	38	35	34	35	35	37	37	38	38	38
-mettede f.s., %	16	16	14	15	15	15	14	14	15	15	15
-enumettede f.s., %	14	13	12	11							
-flerumettede f.s., %	6	6	6	6							
-cis enumett. f.s., %					11	12	14	14	14	14	14
-cis flerumett. f.s., %					5	5	6	6	6	6	6
-transumett. f.s., %					0,7	0,6	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4
Karbohydrat, %	48	50	52	52	49	48	47	47	46	45	45
-tilsatt sukker, %	13	15	17	17	15	14	12	12	12	11	11
Kostfiber, %					2	2	2	2	2	2	2

*Foreløpige tall.

1. Se Tillegg 1 avsnitt 2.5 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.
2. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.
3. Fra 2014 er sammensetningen av "annet fett" endret i beregningen. Oljer med høy andel mettede fettsyrer (som var vanligere å bruke før) er i stor grad erstattet med oljer med lavere andel mettede fettsyrer.

De største fettkildene i kosten er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett (tabell 2.51). Andelen fett som kommer fra melk og meieriprodukter er redusert siden 1975, og det har vært en vridning i fettkildene fra melk og smør til ost og fløte i denne perioden. Siden 1975 har andelen fett som kommer fra kjøtt økt og andelen fett fra margarin gått betydelig ned. I perioden 2010 til 2019 har andelen fett fra henholdsvis melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett forandret seg lite.

Tabell 2.51 KILDER TIL FETT. MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. MENGDE FETT, GRAM PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018	2019*
Melk og meieriprodukter	42	46	33	31	32	31	31	31	32	32
- melk, yoghurt	18	18	11	8	5	4	4	5	5	5
- fløte, rømme	6	7	7	7	8	8	8	8	8	7
- ost	8	9	9	11	12	12	12	12	12	12
- smør	10	13	6	6	4	5	5	5	6	6
- konserverte melkeprodukter					3	2	2	2	2	2
Margarin ²	39	36	28	22	17	19	19	18	18	18
- lettmargin	-	-	3	3	2	2	2	2	2	1
Matolje, annet fett	12	13	11	11	11	13	12	12	12	12
Kjøtt	21	22	20	27	26	27	28	27	26	26
Fisk					2	2	2	2	2	2
Andre matvarer	15	18	20	19	25	23	23	25	25	24
- kornvarer	-	-	-	5	5	4	5	4	5	4
- egg	-	-	-	2	3	3	3	3	3	4
- mandel, nøtter	-	-	-	5	9	9	9	9	9	9
- kakao, kakaoprodukter	-	-	-	3	6	6	5	5	5	5
- annet	-	-	-	4	2	1	1	2	2	2
Fett totalt	129	135	111	110	112	115	115	115	115	114

*Foreløpige tall.

1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.

2. Inkluderer smørblandet margarin.

Anslag grensehandel (se kap. 2.5.8) og uspesifisert handel (se kap. 2.5.9) inngår ikke i energi- og næringsberegningene som er vist i tabell 2.50-2.51. Det er beregnet hvordan NIBIOs grove anslag for grensehandel (kap. 2.5.8) av varegruppene kjøtt, meieri, korn/mel, sukkervarer, kakao (sjokolade) og sukker i brus kan påvirke næringsinnholdet i engrosforbruket av matvarer i 2019. Ifølge beregningene ville energiinnholdet øke med 0,4 MJ/dag, mengden protein med 3,6 gram, fett med 3 gram, hvorav omtrent halvparten er mettet fett, og karbohydrat med 13 gram, hvorav mengden sukker ville øke med 5,5 gram per dag. Regnet som andel av energiinnholdet ville tillegg for grensehandel av disse varene kun føre til små endringer. Kostens innhold av fett og mettede fettsyrer ville minke med henholdsvis 0,3 og 0,1 energiprosent, og innholdet av protein, karbohydrat og tilsatt sukker ville øke med henholdsvis 0,1, 0,3 og 0,4 energiprosent.

2.7 Norskprodusert andel av matvareforbruket – selvforsyningsgrad – selvforsyningsevne

Selvforsyningsgraden angir hvor stor andel av engrosforbruket av matvarer (regnet på energibasis) som kommer fra norsk produksjon. Selvforsyningsgraden er således basert på fordeling av forbruket på norske og importerte produkter i det enkelte år. Denne fordelingen vil være påvirket av priser, kvalitetskrav, internasjonale handelsavtaler mv. Selvforsyningsgraden gir ikke et fullstendig bilde av mulighetene for å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon, for eksempel både eksporteres og importeres det betydelige mengder mat som f.eks. ost. Eksporten av ost kommer ikke til uttrykk i selvforsyningsgraden, mens importen kommer til uttrykk. Eksport av fiskeolje som kunne vært brukt til margarinproduksjon og import av soyabønner/-planteoljer til margarinproduksjon, blir behandlet på samme måte. Det samme gjelder eksport og import av fisk. Når evnen til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon (selvforsyningsevnen) skal vurderes, bør det derfor tas hensyn til matvareeksporten (dekningsgrad).

Heller ikke dekningsgraden med matvareeksporten gir et fullstendig bilde av selvforsyningsevnen. Dette skyldes at forbruket i krisesituasjoner vil kunne legges om til større andel planteprodukter. Energitalpet er stort når planteprodukter som kunne nyttes direkte til mat, blir brukt til fôr. Det må også tas hensyn til at en del av kraftfôret som nyttes i husdyrproduksjonen er importert, og at det både i fiskeriene og i jordbruket også nyttes andre importerte innsatsfaktorer. I tillegg vil man kunne redusere krav til kvalitet til det som går til matproduksjon (for eksempel mat som i dag går til fôr, kan man benytte som menneskeføde). Effektene av å endre matvareforbruket i retning av planteprodukter er store og vil i kortvarige kriser (varighet 2–3 år) til dels kunne overstige virkningen av bortfall av importerte innsatsfaktorer. Nettoeffekten vil derfor være positiv og gjøre at egendekningen i en krisesituasjon vil være høyere enn også dekningsgraden med matvareeksporten inkludert.

Tallene for beregning av volum og energiinnhold for fisk er korrigert i årets rapport tilbake til 1999. Videre har NIBIO i år inkludert anslag for grensehandel av kjøtt, meieri, korn/mel og sukker/sjokolade (2.5.8) samt inkludert nettoimport av uspesifisert handel (uspesifisert handel omfatter bl.a. supper, sauser, barnemat m.m. (2.5.9). Dette påvirker bl.a. selvforsyningsgraden.

Tabell 2.52 viser energiinnholdet i engrosforbruket av matvarer. Foreløpige tall for 2019 viser at den samlede mengden energi er på samme nivå som i 2018.

Tabell 2.52 FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. TJ (terajoule)

	1953- 1955	1970	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Korn, som mel					5372	5700	5 916	5 908	5 913
Ris gryn og mel					239	348	368	385	377
Poteter friske	1050	890	750	650	420	299	324	259	305
Potetprodukter		80	140	240	393	437	439	428	406
Potetmel		110	100	150	119	150	125	129	127
Sukker/sukkervarer	2200	2630	2950	2780	3175	2506	2 060	2 079	2 115
Erter, nøtter, kakao ¹	210	360	480	610	375	535	533	568	552
Kakao					303	629	647	665	674
Grønnsaker	110	140	180	210	250	306	378	394	386
Frukt og bær	340	510	610	650	604	852	902	891	902
Kjøtt	1070	1370	1810	1830	2126	2570	2 837	2 830	2 806
Kjøttbiprodukter	50	70	80	80	88	82	70	75	74
Egg	150	180	210	230	231	276	334	348	350
Fisk ²	350	560	460	520	369	405	419	425	424
Helmelk	1900	1910	1870	770	415	271	235	237	233
Lettmelk				660	638	509	409	405	407
Skummet melk	50	90	170	220	158	220	211	214	203
Yoghurt					142	209	253	252	242
Melkeprodukter	80	210	280	370	492	708	640	593	588
Fløte, rømme	230	390	400	430	447	495	567	554	567
Ost	440	510	710	810	937	1173	1 410	1 408	1 416
Smør	430	660	690	430	458	436	614	616	611
Margarin	2520	2150	1840	1630	1587	1286	1 331	1 319	1 294
Annet fett	480	640	750	640	671	726	799	804	810
Uspesifisert handel ³	..	..	..	..	-14	200	314	322	312
Grensehandel ³	..	..	..	..	496	599	688	671	338
Forbruk i alt, 1000 TJ	16,5	17,3	18,9	18,6	20,5	21,8	22,8	22,8	22,4
Folkemengde 1000 stk.	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5312	5348	5387

* Foreløpige tall. ** Anslag/prognose TJ= terajoule 10¹²

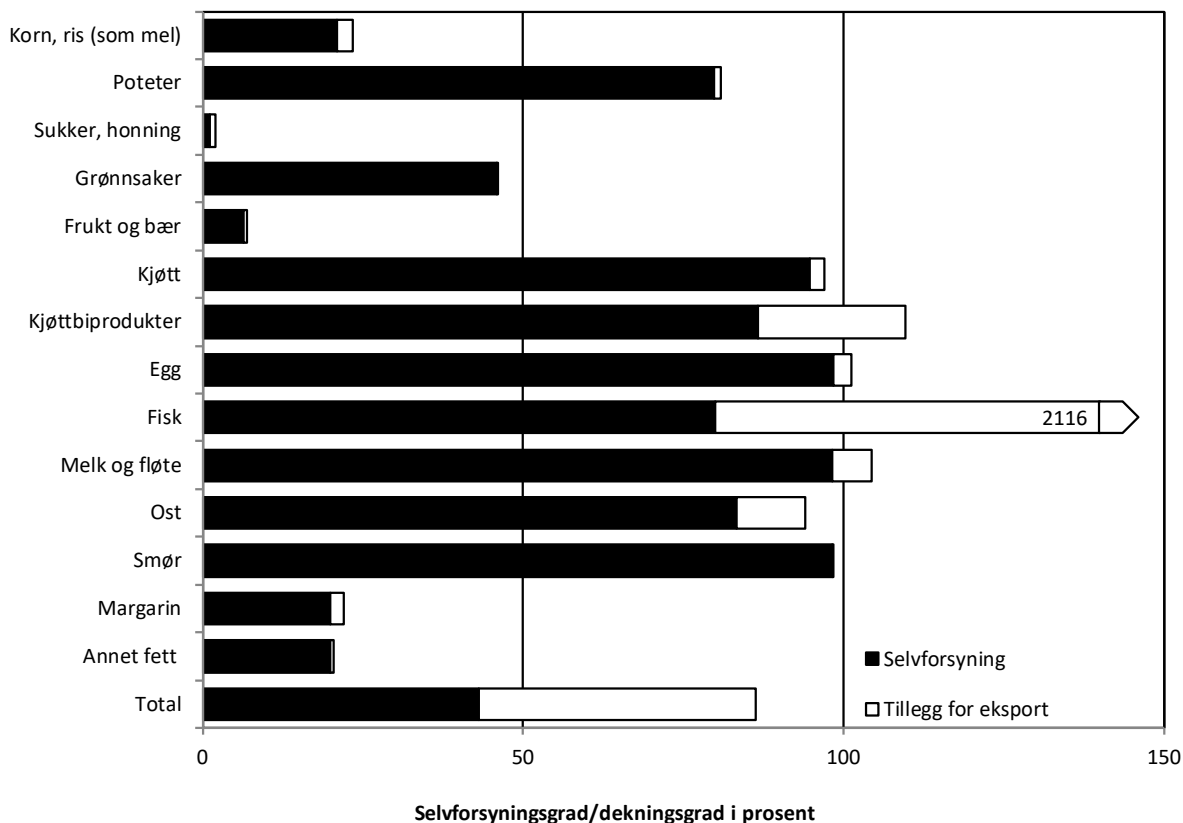
1. Kakao ble skilt ut som egen gruppe i 1999.

2. Fisk med korrigerte energivækt f.o.m. 1999.

3. Tatt inn i tabellen f.o.m. 1999 (negativ verdi for uspesifisert handel i 1999 skyldes at energiinnholdet i det som ble eksportert var høyere enn det som ble importert). Energivæktene er dynamiske, dvs. varierer fra år til år avhengig av varesammensetningen i gruppen.

Figur 2.11 viser den norskproduserte andel av matvareforbruket. Figuren angir både selvforsyningsgrad – de sorte søylene - og dekningsgrad – summen av de hvite og sorte søylene.

Figur 2.11. Selvforsyningsgrad (sorte søyler) og dekningsgrad (sum av sorte og hvite søyler) i 2019

Metoden som viser selvforsyningsgrad bygger på følgende prinsipp «forbruk minus import, dividert på forbruk», mens metoden som viser dekningsgrad bygger på følgende prinsipp «Forbruk pluss eksport minus import dividert på forbruk». Av figuren kan man se at fisk kommer i en særstilling. Dette pga. eksporten fra denne næringen (imidlertid er det knyttet stor usikkerhet til energiinnholdet av spiselig mengde fisk).

I årets rapport har NIBIO hensyntatt grensehandel, samt inkludert nettoimport av uspesifisert handel, som tidligere ikke ble hensyntatt ved beregning av selvforsyningsgraden. Disse endringene har blitt inkludert i beregningene f.o.m. 1999. Videre har NIBIO endret metode for beregning av kjøttbiprodukter samt for fisk.

Beregning av selvforsyningsgraden for 2018 er etter de nye endringene beregnet til 42,7 prosent i 2018, og 42,8 prosent i 2019. Med gammel metode, dvs. at man a) ikke hensyntar grensehandel, b) ikke inkluderer uspesifisert handel og c) anvender gammel beregning av fisk, d) benytter gammel metode for beregning av kjøttbiprodukter, var selvforsyningsgraden 45,1 prosent i 2018, mens den er 45,3 prosent i 2019. Det vil si at ny metode innebærer en reduksjon av selvforsyningsgraden med om lag 2,5 prosentpoeng.

Den totale dekningsgraden av matvarer i 2019 er beregnet til 86,3 prosent etter den nye metoden, og etter den gamle metoden er dekningsgraden 86,4 prosent i 2019.

Tabell 2.53 viser norskprodusert andel av matvareforbruket «selvforsyningsgraden». Selvforsyningsgraden har vært forholdsvis stabil i hele perioden med unntak av enkelte år. Større endringer i selvforsyningsgraden skyldes hovedsakelig variasjoner i mengden av norskprodusert matkorn på grunn av avlingsvariasjoner og kvalitet. I 2012 var selvforsyningsgraden «kun» på 41,4 prosent, noe som i stor grad skyldes lav andel av norskprodusert matkorn og lav norsk andel av norskproduserte poteter.

Tabell 2.53 NORSKPRODUSERT ANDEL AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS (selvforsyningsgrad), PROSENT

	1953-1955 ¹	1970	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
Korn, som mel inkl. ris ¹	11	3	13	22	33	34	20	21	26
Poteter friske	100	100	93	99	81	79	55	72	60
Potetprodukter		100	67	93	75	85	82	81	84
Potetmel		81	75	84	100	99	85	85	84
Sukker, sukkervarer	1	2	2	3	0	1	1	1	1
Erter, nøtter, kakao	6	0	0	0	0	0	0	0	0
Grønnsaker	93	87	72	73	57	48	45	46	47
Frukt og bær	42	35	29	27	6	5	6	6	6
Kjøtt	99	95	92	97	97	96	95	95	96
Kjøttbiprodukter	100	82	86	96	98	90	87	87	88
Egg	100	98	100	100	97	99	98	98	98
Fisk ²	94	92	94	88	80	80	80	80	80
Helmelk	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Lettmelk				100	100	100	100	100	100
Skummet melk	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Yoghurt					99	98	87	88	87
Konserverte melkeprodukter	100	89	86	100	100	99	99	99	99
Fløte, rømme (38 % fett)	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ost	100	99	97	97	95	89	84	83	84
Smør	100	78	92	100	99	97	98	98	98
Margarin	61	53	44	40	20	20	20	20	20
Annet fett	0	19	60	20	20	20	20	20	20
Norskprodusert/ Selvforsyningsgrad ³	49	48	49	50	45	46	43	43	45
Produsert i norsk jordbruk ³	38	39	41	44	44	45	41	41	44
I norsk jordbruk på norsk fôr ³	34	30	35	36	..	41	34	34	..
Dekningsgrad (inkl. fisk) ³					77	85	86	86	89

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Tallene før og etter 1970 er ikke helt sammenliknbare pga. kraftfôrrasjonering. Tallet f.o.m. 1999 er korrigert som følge av at import av bearbejdede kornprodukter ikke kom med tidligere.
2. Anslag.
3. Brudd i serien i 1999 når anslag for grensehandel og uspesifisert handel inkluderes. Bruddet innebærer en reduksjon på om lag 2 prosentpoeng for de respektive nøkkeltallene.

Av tabell 2.54 framgår det at energiandelen fra vegetabiliske matvarer var 62 prosent på 50-tallet. På 70-tallet var andelen nede i 59 prosent. På slutten av 90-tallet hadde andelen økt til 66 prosent. I løpet av de 10-15 siste årene har andelen imidlertid gått noe ned og i 2019 utgjør den vegetabiliske andelen av engrosforbruket 62,0 prosent.

Tabell 2.54 PROSENTVIS SAMMENSETNING AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2018	2019*	2020**
<u>Vegetabiliske matvarer</u>									
Korn, som mel inkl. ris	30	23	25	27	27,4	27,7	27,5	27,6	28,0
Poteter	6	5	4	4	4,5	3,9	3,9	3,6	3,7
Sukker, sukkervarer	13	15	16	15	15,5	11,5	9,0	9,1	9,4
Erter, nøtter ¹	1	2	3	3	1,7	2,3	2,3	2,5	2,5
Kakao ¹					1,5	2,9	2,8	2,9	3,0
Grønnsaker	1	1	1	1	1,2	1,4	1,7	1,7	1,7
Frukt og bær	2	3	3	4	3,0	3,9	4,0	3,9	4,0
Margarin, vegetabilsk	6	6	6	5	7,0	5,3	5,2	5,2	5,2
Annet fett, vegetabilsk	3	3	1	3	3,0	3,0	3,2	3,2	3,3
Grensehandel ²	..	..	..	..	1,2	1,8	2,2	2,2	1,4
Sum veg. Matvarer	62	60	59	63	65,9	63,7	61,8	62,0	62,3
<u>Animalske matvarer</u>									
Kjøtt	7	8	9	9	10,4	11,8	12,4	12,4	12,5
Kjøttbiprodukter	1	1	1	1	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
Egg	1	1	1	2	1,1	1,3	1,5	1,5	1,6
Fisk	2	2	2	2	1,8	1,7	1,8	1,9	1,9
Helmelk	11	11	10	4	2,0	1,2	1,0	1,0	1,0
Lettmelk, ekstra lettmelk				4	3,1	2,3	1,8	1,8	1,8
Skummet melk	-	1	1	1	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9
Yoghurt					0,7	1,0	1,1	1,1	1,1
Melkeprodukter	1	1	1	1	2,4	3,2	2,8	2,6	2,6
Fløte/rømme (38 % fett)	1	2	2	2	2,2	2,3	2,5	2,4	2,5
Ost	3	3	4	5	4,6	5,4	6,2	6,2	6,3
Smør	3	4	4	2	2,2	2,0	2,7	2,7	2,7
Margarin animalsk	9	7	5	4	0,8	0,6	0,6	0,6	0,6
Annet fett animalsk	-	1	2	1	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Grensehandel ²					1,2	1,8	2,2	2,2	1,4
Sum animalske matvarer	38	41	41	37	34,1	36,3	38,2	38,0	37,7
Matvarer i alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Kakao skilt ut f.o.m. 1999.

2. Omfatter grensehandel, samt uspesifisert handel (anslag på 50 % er animalsk og 50 % er vegetabilsk).

Tabell 2.56 angir «nøkkeltall» etter gammel metode, der nøkkeltall 1-4 er inkl. fisk, mens nøkkeltall 5-8 er ekskl. fisk. Nøkkeltall omfatter «Engrosforbruk» og «Norsk totalproduksjon» (som er oppgitt i 1000 TJ), og «Dekningsgrad», «Selvforsyningsgrad» og «Produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr» (som er oppgitt i prosent). Merk at «gammel metode» ikke tar hensyn til grensehandel (2.5.8), ikke tar

hensyn til uspesifisert handel (2.5.9). Videre baserer nøkkeltallene seg på fisketall etter gammel metode (se kapittel 3), samt at kjøttbiprodukter beregnes etter gammel metode.

Tabell 2.55 vil erstatte tabell 2.56 f.o.m. i år. Nøkkeltallene er de samme, men tallene i tabell 2.55 inkluderer grensehandel, uspesifisert handel, samt at den baserer seg på ny metode for beregning av fisk og kjøttbiprodukter.

Tabell 2.55 FORBRUKET AV NORSKPRODUSERTE MATVARER I FORHOLD TIL TOTALT MATVAREFORBRUK*

	1999	2009	2017	2018	2019*	2020**
1. Engrosforbruk I (i 1000 TJ)	20,5	21,8	23,0	22,8	22,8	22,4
2. Norsk totalproduksjon I (i 1000 TJ)	15,7	18,5	20,6	19,7	19,6	20,0
3. Dekningsgrad I (i prosent)	76,7	84,9	89,6	86,3	86,3	89,0
4. Selvforsyningsgrad I (i prosent)	45,0	46,5	47,7	42,7	42,8	45,1
5. Engrosforbruk II (i 1000 TJ)	20,1	21,5	22,6	22,4	22,4	22,0
6. Norskprodusert II (i 1000 TJ)	10,2	10,6	11,5	10,3	10,3	10,6
7. Dekningsgrad II (i prosent)	50,9	49,5	50,8	45,8	46,2	48,1
8. Selvforsyningsgrad II (i prosent)	44,3	45,9	47,1	42,0	42,1	44,4
9. Produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr (i prosent)		41	41	34	34	..

*Punkt 1-4 inkl. fisk, punkt 5-8 ekskl. fisk.

Tabell 2.56 FORBRUKET AV NORSKPRODUSERTE MATVARER I FORHOLD TIL TOTALT MATVAREFORBRUK*

	1999	2009	2017	2018	2019*
1. Engrosforbruk I (i 1000 TJ)	20,0	21,2	22,1	21,9	21,8
2. Norsk totalproduksjon I (i 1000 TJ)	15,7	18,9	20,0	19,0	18,9
3. Dekningsgrad I (i prosent)	78,5	89,4	90,6	86,9	86,4
4. Selvforsyningsgrad I (i prosent)	46,5	48,6	50,3	45,1	45,3
5. Engrosforbruk II (i 1000 TJ)	19,6	20,7	21,7	21,5	21,4
6. Norskprodusert II (i 1000 TJ)	10,2	10,7	11,6	10,3	10,4
7. Dekningsgrad II (i prosent)	52,1	51,5	53,4	48,2	48,6
8. Selvforsyningsgrad II (i prosent)	45,9	48,0	49,8	44,5	44,6
9. Produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr (i prosent)	..	43,0	43,0	36,0	36,0

*Punkt 1-4 inkl. fisk, punkt 5-8 ekskl. fisk.

3.1 Data om fisk og sjømat

3.1.1 Bakgrunn

Fra 1995 til 2019 ble data fra GfK sin panelundersøkelse anvendt som grunnlag for beregning av fiskeforbruket. GfK sin undersøkelse identifiserte innkjøpt/anskaffet fisk og sjømat i private husholdninger. I tillegg ble omsatt fisk og sjømat i storhusholdningsmarkedet (data fra Flesland Markedsinformasjoner) lagt til GfK-tallene for å anslå det totale forbruket. I tillegg ble SSB sin utenrikshandelsstatistikk benyttet for å kunne beregne selvforsyningsgrad og dekningsgrad.

I 2020 sluttet GfK å levere tall. NIBIO har derfor besluttet å endre kilde/metode i årets rapport. Tall beregnet etter gammel metode er publisert i kapittel 3.3. Den nye metoden innebærer at data fra Flesland Markedsinformasjoner erstatter GfK-tallene. Videre leverer Flesland Markedsinformasjoner ferdigberegnete tabeller for både produktvekt, rund vekt og filet (tidligere år har NIBIO beregnet filetvekt og rund vekt ut ifra produktvektstall). Omregningsfaktorer fra produktvekt til rund- og filetvekt er ifølge Flesland Markedsinformasjoner de samme som NIBIO benyttet på GfK-tallene. Den nye metoden omfatter tall f.o.m. 2003, og det er den nye metoden som fra nå av legges til grunn i samletabeller og NIBIOs energiberegninger f.o.m. 2003.

3.2 Grossistomsatt fisk og sjømat (ny metode)

Tallene fra Flesland Markedsinformasjoner baserer seg på registrert salg fra grossist til norske aktører (butikker, fiskebutikker, storhusholdning m.m.). Tallene inkluderer ikke direktesalg fra produsent til forbruker eller øvrig hjemmeforbruk (f.eks. fisket selv). I og med at tallene for fisk og sjømat blir presentert for første gang etter ny metode, presenteres tallene for alle årene som denne metoden gjelder for i år. Imidlertid er det vanskelig å få plass til alle tallene for alle årene i samme tabell. NIBIO har derfor valgt å dele tabellen i to. Tabell 3.1a angir tall for perioden 2003-2011 og tabell 3.1b angir tall for perioden 2012-2019. Tallene viser grossistomsatt mengde av fisk og sjømat (i produktvekt, filet og hel urenset/rundfisk), fordelt på dagligvarehandel og storhusholdning etter ny metode/kilde i millioner kilo, samt kilo per innbygger.

Tabell 3.1a GROSSISTOMSATT FISK OG SJØMAT, MENGDE OMSATT TIL DAGLIGVAREHANDEL OG STORHUSHOLDNING, SOM PRODUKTVEKT, FILET OG HEL URENSET FISK (I MILL. KG OG KG PER INNBYGGER) 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Mill. kg									
<u>Produktvekt, sum</u>	97,7	98,5	99,1	101,1	102,9	101,4	102,5	102,3	103,3
- dagligvarehandel	81,7	82,2	82,8	84,4	84,0	82,4	83,9	83,6	83,5
- storhusholdning	15,9	16,3	16,3	16,7	18,9	19,2	18,6	18,7	19,9
<u>Filet, sum</u>	61,0	62,3	63,4	65,3	67,0	66,3	67,5	67,7	69,1
- dagligvarehandel	49,9	50,9	51,8	53,2	53,3	52,2	53,9	54,0	54,4
- storhusholdning	11,1	11,4	11,7	12,0	13,8	14,1	13,6	13,7	14,7
<u>Hel urenset, sum</u>	150,3	153,6	156,3	161,0	164,7	162,2	164,6	165,1	168,3
- dagligvarehandel	121,8	124,0	126,0	130,0	129,2	126,0	129,6	130,0	130,8
- storhusholdning	28,5	29,6	30,3	31,0	35,5	36,1	35,0	35,1	37,5
kg per innbygger									
Produktvekt, sum	21,4	21,4	21,4	21,7	21,9	21,3	21,2	20,9	20,9
Filet, sum	13,4	13,6	13,7	14,0	14,2	13,9	14,0	13,8	13,9
Hel urenset, sum	32,9	33,5	33,8	34,5	35,0	34,0	34,1	33,8	34,0

Tabell 3.1b GROSSISTOMSATT FISK OG SJØMAT. MENGDE OMSATT TIL DAGLIGVAREHANDEL OG STORHUSHOLDNING, SOM PRODUKTVEKT, FILET OG HEL URENSET FISK (I MILL. KG OG KG PER INNBYGGER) 2012-2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
<u>Produktvekt, sum</u>	108,2	112,5	111,0	112,1	109,4	105,2	105,1	105,3
- dagligvarehandel	87,3	90,5	88,8	89,3	86,1	81,8	80,6	80,2
- storhusholdning	21,0	21,9	22,2	22,8	23,2	23,4	24,5	25,1
<u>Filet, sum</u>	73,6	77,4	76,9	78,5	76,6	72,9	73,2	73,7
- dagligvarehandel	58,1	61,2	60,5	61,7	59,4	55,7	55,1	55,0
- storhusholdning	15,5	16,2	16,4	16,8	17,2	17,2	18,1	18,7
<u>Hel urenset, sum</u>	177,6	186,0	186,2	188,7	183,9	175,4	174,9	175,5
- dagligvarehandel	138,4	145,3	144,9	146,9	141,5	132,7	130,7	130,1
- storhusholdning	39,2	40,7	41,3	41,9	42,3	42,7	44,2	45,4
kg per innbygger								
Produktvekt, sum	21,6	22,1	21,6	21,6	20,9	19,9	19,8	19,7
Filet, sum	14,7	15,2	15,0	15,1	14,6	13,8	13,8	13,8
Hel urenset, sum	35,4	36,6	36,2	36,4	35,1	33,2	32,9	32,8

Tabellene 3.1a/3.1b, viser at grossistomsetning av fisk og sjømat har gått ned fra 21,4 kg per innbygger i 2003 til 19,7 kg per innbygger i 2019, målt som produktvekt i kg per innbygger tilsvarer dette 8,0 prosent nedgang. Omregnet til filet, har grossistomsetningen økt fra 13,4 kg per innbygger til 13,8 kg per innbygger, noe som tilsvarer 3,0 prosent økning fra 2003 til 2019. Omregnet til hel urensset/rund vekt har nedgangen vært på 0,3 prosent (32,9 kg per innbygger i 2003 til 32,8 kg per innbygger i 2019). Forbruket av fisk og sjømat er nå lavere enn i 2015, men har forandret seg lite siste år.

Ser man på sammensetningen av grossistomsatt fisk og sjømat, er det laks og torsk som dominerer. Til sammen utgjør de to fiskeslagene 34 prosent av den totale omsetningen i 2019. Den tredje største gruppen i 2019 er «farseprodukter», og består av uidentifiserte arter fisk, inkl. diverse fiskepålegg. Tabell 3.2 angir grossistomsatt fisk i produktvekt etter art/type for de største gruppene i 2019, for utvalgte år (2003, 2009, 2017, 2018 og 2019).

Tabell 3.2 GROSSISTOMSATT FISK FORDELT PÅ ART FOR UTVALGTE ÅR I 1000 KG (PRODUKTVEKT)

	2003	2009	2017	2018	2019*
Laks	10 295	13 010	18 490	18 747	19 176
Torsk	14 096	16 045	17 139	17 278	17 146
Farseprodukter inkl. pålegg	22 250	21 496	16 746	16 530	16 076
Reker	10 664	10 097	9 326	8 938	8 760
Makrell	5 800	6 430	6 703	6 568	6 376
Andre bearbejdede produkter	4 198	3 937	5 666	5 230	5 646
Sei	6 236	5 453	5 780	5 635	5 594
Ørret	3 693	4 967	3 393	4 022	4 127
Sild	3 631	3 324	3 107	2 995	2 857
Øvrige grupper ¹	16 806	17 766	18 868	19 119	19 530
Sum alle fiskeslag	97 668	102 523	105 219	105 062	105 288

1. Omfatter 39 ulike arter/grupper av fisk.

3.3 Samlet anskaffelse av fisk og sjømat i privathusholdninger og storhusholdninger (gammel metode)

Tabell 3.3 viser total anskaffet mengde fisk og sjømat i private husholdninger (GfK-tall) og grossistomsatt mengde fisk og sjømat til storhusholdning (Flesland-tall) for perioden 2003 til 2019, angitt som produktvekt, samt omregnet fra produktvekt til hel urensset fisk (rund vekt) og filet, etter gammel metode.

***Tabell 3.3 TOTAL ANSKAFFET MENGDE FISK OG SJØMAT I
PRIVATHUSHOLDNINGER OG I STORHUSHOLDNINGER, OPPGITT SOM
PRODUKTVEKT, OG OMREGNET TIL FILET OG HEL URENSET FISK***

	1995	1999	2003	2009	2017	2018	2019*
Mill. kg							
<u>Produktvekt, sum</u>	88,4	100,9	103,2	110,7	101,5	102,8	99,2
Herav							
- privathushold.	75,9	84,3	87,3	92,1	78,2	78,3	74,1
- storhusholdning	12,5	16,6	15,9	18,6	23,4	24,5	25,1
<u>Filet, sum</u>	55,2	64,0	63,6	69,1	66,8	65,3	62,9
Herav							
- privathushold.	47,3	53,5	53,8	57,5	51,4	49,7	47,0
- storhusholdning	7,9	10,5	9,8	11,6	15,4	15,5	15,9
<u>Hel urenset, sum</u>	144,0	168,1	154,4	166,9	157,5	154,8	150,1
Herav							
- privathushold.	123,0	140,4	130,6	138,9	121,2	117,9	112,2
- storhusholdning	20,9	27,7	23,8	28,0	36,3	36,9	37,9
kg per innbygger							
Produktvekt, sum	20,7	22,6	22,6	22,9	19,2	19,3	18,5
Filet, sum	12,9	14,4	13,9	14,3	12,7	12,3	11,8
Hel urenset, sum	33,7	37,7	33,8	34,6	29,8	29,1	28,1

4 PRODUKSJON AV MORSMELK

I 2018 og 2019 ble den tredje nasjonale undersøkelsen av kostholdet til barn på 6 og 12 måneder (Spedkost 3) og 24 måneder (Småbarnskost 3) gjennomført. Andelen ammede i første leveår var i all hovedsak på samme nivå i Spedkost 3 (2018-19) som i Spedkost 2 (2006-7). Sammenlignet med Spedkost 2 var andelen fullammede i Spedkost 3 lavere fra 4 måneders alder. Andel ammede i andre leveår var høyere i Småbarnskost 3 (2019) enn i Småbarnskost 2 (2007).

Det er beregnet at mødrene i Norge til sammen produserer ca. 10,1 millioner liter morsmelk per år (tabell 4.1). Mødre som ammer barnet hele første leveår vil gjennomsnittlig produsere om lag 225 liter morsmelk, og mødre som ammer til barnet er 2 år vil gjennomsnittlig produsere om lag 300 liter morsmelk. Beregningene er basert på en del forutsetninger og forenklinger, det er for eksempel ikke tatt hensyn til om barnet fullammes eller ikke. Den beregnede produksjon antyder kun størrelsesområdet.

Tabell 4.1 PRODUKSJON AV MORSMELK I NORGE

Alder i måneder	Andel barn som ammes (%)	Antall barn som ammes hver måned	Morsmelk Liter/dag/barn	Morsmelk Liter/måned/barn	Morsmelk Liter
1	93	51 262	0,7	21	1 076 494
2	89	49 057	0,7	21	1 030 193
3	85	46 852	0,8	24	1 124 448
4	82	45 198	0,7	21	949 166
5	79	43 545	0,7	21	914 441
6	78	42 994	0,7	21	902 866
7	72	39 686	0,6	18	714 335
8	68	37 482	0,6	18	674 669
9	63	34 726	0,6	18	625 061
10	58	31 970	0,5	15	479 544
11	51	28 111	0,5	15	421 668
12	48	26 458	0,4	12	317 491
13	34	18 741	0,3	9	168 667
14	29	15 985	0,3	9	143 863
15	24	13 229	0,3	9	119 059
16	21	11 575	0,2	6	69 451
17	20	11 024	0,2	6	66 144
18	16	8 819	0,2	6	52 915
19	14	7 717	0,2	6	46 301
20	12	6 614	0,2	6	39 686
21	11	6 063	0,2	6	36 379
22	10	5 512	0,2	6	33 072
23	9	4 961	0,2	6	29 765
24	8	4 410	0,2	6	26 458
SUM					10 062 156

Beregningene er basert på landsdekkende data for ammeforekomst i 2018-19 i første leveår (Spedkost 3) og i andre leveår (Småbarnskost 3). Det er benyttet tall fra SSB (www.ssb.no/fodte) på antall levendefødte i 2018; 55 120 barn. Antall barn som ammes hver måned er beregnet ut fra data om andel ammede. Estimer for volum morsmelk ved forskjellige aldre framgår av tabellen. Estimaten er usikre, særlig etter at fast føde er introdusert, vanligvis ved 4-6 måneders alder.

Sammenligning av estimatet av morsmelkproduksjon (ammedata fra 2018-19) med tidligere estimat (ammedata fra 2013 i første leveår og fra 2007 i andre leveår) viser en liten endring fra ca. 10,0 millioner liter per år til ca. 10,1 millioner liter per år.

Beregningen av morsmelkproduksjonen i Norge baserer seg på en metode utarbeidet av Oshaug og Botten. Oshaug A, Botten G. Human Milk in Food Supply Statistics. Food Policy 1994;19(5):479-82.

TILLEGG 1

BEGREPER I MATFORSYNINGSSSTATISTIKKEN

1 Innledning

Viktige definisjoner som er benyttet i Statens ernæringsråds matforsyningsrapporter ble i 1962 samlet i rapporten «Begreper i produksjons- og forbruksstatistikken vedrørende matvarer fra jordbruket». Siden den gang er det skjedd endringer i definisjonen av noen av disse begrepene, men for de fleste er det ingen endringer. Begrepene og definisjonene som benyttes av Helsedirektoratet er ikke nødvendigvis norsk eller internasjonal standard. Definisjonen av selvforsyningsgrad er f.eks. forskjellig fra den som brukes i andre land.

2 Definisjoner av begreper

2.1 Opplysninger som angår matvaregruppene

JOULE (MJ, TJ)	Internasjonal måleenhet for energi. 1 J = 0,239 cal (kalori); 1 cal = 4,184 J 1 kJ = 0,239 kcal; 1 kJ = 10^3 J 1 MJ = 10^6 J; 1 GJ = 10^9 J; 1 TJ = 10^{12} J
KORN	Alle typer korn brukt til mat, regnet som mel.
POTETER	Total mengde friske poteter til mat.
BEARBEIDEDE POTETER ELLER POTETPRODUKTER	Poteter til framstilling av pommes frites, potetmospulver, flakes, potetchips osv. Regnet som hele, friske poteter.
POTETMEL	Potetmel, regnet som hele poteter.
HOVEDKULTURENE AV GRØNNSAKER	Hvitkål, blomkål, gulrot, løk, purre, agurk og tomat
FRILANDSGRØNNSAKER	Betegnelse på grønnsaker som ikke dyrkes i veksthus.
HAGEBÆR	Jordbær, bringebær, solbær, stikkelsbær, rips og andre bær som dyrkes i kultur.
SKOGSBÆR	«Ville» bær som ikke dyrkes i kultur (blåbær, multer, tyttebær m.fl.).
HELMELK	Melk med et fettinnhold som enten er standardisert til minst 3,5 prosent eller som ikke er standardisert.
LETTMELK	Melk med et fettinnhold mellom 0,5 og 1,8 prosent.

SKUMMET MELK	Melk med et fettinnhold på under 0,5 prosent.
KONSUMMELK	Flytende melkeprodukter som melk og yoghurt som nyttes direkte til forbruk.
KONSERVE MELKEPRODUKTER	Samlebetegnelse på diverse melkeprodukter, der pulver omregnes til melk, mens for øvrige bearbejdede produkter (risgrøt, ostesaus m.m.) anvendes produktvekt.
FLØTE	Fløte og rømme omregnet til 38 prosent fett (tidligere 35 prosent fett).
BRUN OST	Geitost, Gudbrandsdalsost, fløtemysost og liknende oster.
HVIT OST	Hvite oster inkl. muggost og smelteost.
ANNEN OST	Prim, surost, ferskost (all annen ost enn under «Brun ost» og «Hvit ost»).
KJØTT (ENGROS)	Slaktevekt for hele slakt uten hode, labb/klaue og innmat ved engrossalg, direktesalg og hjemme-forbruk. Varmvektstap er fratrasket.
KJØTTBIPRODUKTER	Blod og innmat mv. som går til mat.
STORFE	Ku, kvige og okse.
SPISEFETT	Alle typer fett og oljer som brukes til mat.
SMØR	Smør, inkludert smør/melkefett brukt i produksjon av iskrem og i margarin.
ANNET FETT	Inkluderer annet fett enn margarin og smør, bl.a. spiseolje, olje og fett til majones, remulade, majonessalater, hermetikk, sjokolade og frityrsteking.
MARIN OLJE OG FETT	Olje og fett som utvinnes av fisk og hval.
VEGETABILSK OLJE	Olje og fett fra planter.

2.2 Opplysninger som angår matvareøkonomiske begrep

AVLINGSÅR	Løper vanligvis fra 1. juli ett år til 30. juni neste år. For en del tidligproduksjoner regnes avlingsåret fra 1. april til 31. mars.
BRUTTOPRODUKSJON	Den totale varemengde som er produsert. Plante produkter: Areal x avling pr. da innhøstet ifølge offisiell statistikk (SSB).

	Husdyrprodukter: Salgsproduksjon + hjemme- forbruk + svinn hos produsent og ved transport til omsetningsledd.
DEKNINGSGRAD	Total norsk produksjon i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer, eller norsk forbruk pluss eksport minus import i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer.
DIREKTESALG	Salg direkte fra produsent (bonde, fisker) til forbruker og detaljist (inkl. selvplukk, salg ved vei etc.)
EKSPORT	Mengde eksportert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ	Den mengde mat som tilføres markedet fra produ- sent (bonde, fisker) til første ledd på mottaker- side, det være seg grossist, detaljist eller ved direkte salg. Produsentenes eget forbruk, privatpersoners matauk (f.eks. bærplukking og fiske) og import er inkludert. Det som eksporteres trekkes fra. Innhøstings-, lager- og transportsvinn hos produsent er fratrasket. Lagersvinn hos importør, grossist eller detaljist er ikke trukket fra.
GRENSEHANDEL	Brukes i denne rapporten om de mengder mat- varer som norske forbrukere kjøper i utlandet, fortrinnsvis Sverige, Danmark og Finland, og tar med seg til Norge.
HJEMMEFORBRUK	Produsenthusholdningenes matforbruk av egen produksjon.
IMPORT	Mengde importert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
LAGERENDRING	Lager hos omsetningsledd pr. 31. desember minus lager 1. januar samme år.
NETTOIMPORT	Import minus eksport ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
NETTOPRODUKSJON	Bruttoproduksjon minus svinn hos produsent og ved transport fra produsent til første omsetnings- ledd.
NORMALÅRSAVLING	Beregnet avlingsnivå. Trendberegning på grunnlag av de siste 14 års registrerte avlinger ifølge SSB.

SALGSPRODUKSJON	Den delen av produksjon som leveres til registrerte omsetningsledd samt salg direkte til detaljist eller forbruker. Kan også defineres som nettoproduksjon minus hjemmeforbruk.
SELVFORSYNINGSGRAD	Norsk produksjon minus eksport dividert på norsk forbruk, eller norsk forbruk minus import dividert på norsk forbruk.
SVINN	Her benyttet om tap av mat hos produsent og ved transport til første omsetningsledd. Gjelder også åndingstap og kassasjoner.

2.3 Oversikt over trinn på veien fra produksjon til konsum

De fleste matvarer passerer flere omsetningstrinn fra de blir produsert til de blir konsumert. Figur 1 (kap. 1) gir en forenklet oversikt over matvarenes vei fra produksjon, import til konsum og viser hvordan hovedkildene til data om norsk kosthold er plassert i denne sammenhengen. Sammenhengen mellom noen av de mest sentrale begrepene ved produksjon og forbruk av matvarer kan også vises ved følgende skjema:

Bruttoproduksjon

- Svinn på produksjonssted og i transport til engros
= Nettoproduksjon

Nettoproduksjon

- Dyrefôr
- Forbruk av såfrø, settepoteter o.l.
- Uttak som innsatsfaktor i industri o.l. som ikke blir brukt som mat
= Anvendelse til mat

Registrert salg

+ Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
+ Direkte salg fra produsent
= Anvendelse til mat

Registrert salg

+ Direkte salg fra produsent
+ Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
+/- Import/Eksport
+/- Lagerendringer
= Forbruk engrosnivå (Rapport om matforsyning)

Forbruk engrosnivå

- Svinn i engrosledd
- Svinn i detaljistledd
= Forbruk detaljistnivå eller mat som anskaffes av husholdninger (f.eks. SSBs forbruksundersøkelser)

Forbruk detaljistnivå

- Svinn hos forbruker
= Virkelig konsum (kostholdsundersøkelser)

2.4 De viktigste revisjoner i datagrunnlag og beregningsprinsipper

2.4.1 Innledning

Her følger en oversikt over de viktigste revisjoner som er gjort i datagrunnlag og prinsipper for beregning av engrosforbruk av de ulike matvaregrupper for de siste 30 årene. Eldre revisjoner er publisert i tidligere versjoner av denne rapporten.

2.4.2 Korn (som mel)

Innføringen av den nye markedsordningen for korn 1. juli 1995 medførte enkelte endringer i statistikken for kornvarer. F.o.m. 1995 er statistikken noe mindre detaljert enn tidligere. Videre er fordelingen på melsorter og norskprodusert andel ikke helt sammenliknbar med tidligere år. Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) ble tatt inn i gruppen korn f.o.m. 1999. Før 1999 inngikk enkelte maisprodukter i potetberegningen.

2.4.3 Poteter

Beregningen er justert flere ganger og er fortsatt beheftet med noe usikkerhet (jf. kap. 2.5.1.2). Landbrukstelingen 1989 viste et mindre areal til potetdyrking enn en tidligere har regnet med. Dette medførte at beregnet engrosforbruk av matpoteter ble ca. 10 kg lavere per person/år enn tidligere beregninger. Matpoteter som gave er tatt ut av beregningen f.o.m. 1995. F.o.m. 1998 framregnes nivået for omsetning av matpoteter på grunnlag av oppgaver fra Landbruksdirektoratet.

2.4.4 Grønnsaker

Beregningen er justert flere ganger som følge av korrigerte areal og salgstall (beskrevet i tidligere versjoner av denne rapporten). Av nyere endringer gikk man i 2009 over til å angi avlingsår (likt produksjonsår) for samtlige kulturer, med revisjoner tilbake til 1999. Dermed skal det være samme data som presenteres i denne rapporten og totalalkylene/budsjettneimnda. Dette vil samtidig kunne føre til noe større svingninger fra år til år når man i tillegg anvender kalenderår på handelsstatistikken. I 2015 ble det gjort endringer i beregning av den norske produksjonen. Endringen innebar at man tok utgangspunkt i produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk. SSBs offisielle statistikk omfatter imidlertid ikke produksjonsvolum for alle typer vekster, noe som innebærer at det innhentes tilleggsopplysninger fra SSB. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som verken inngår i den offisielle statistikken eller i de nye dataene som SSB har gitt informasjon om. Dette omfatter bl.a. bønner, erter, paprika, urter og div. salater. For disse vekstene har NIBIO valgt å anvende omsetningstall fra Landbruksdirektoratet. Revisjonen for norsk produksjon av grønnsaker er korrigert tilbake til og med 2010.

2.4.5 Fukt og bær

Beregningen er justert flere ganger, men er fortsatt beheftet med noe usikkerhet. Av nyere endring/justeringer av metode kan det nevnes at f.o.m. 2002 har NIBIO utelatt beregningen som omfatter forbruk fra villahager samt skogsbær (tallene ble justert tilbake til 1999). Dette gjør relativt store utslag.

2.4.6 Erter, nøtter, kakao

Alle varer som inngår i denne gruppen er importert, imidlertid må disse dataene tolkes noe forsiktig grunnet mistanke om feil registrering i forbindelse med fortolling på enkelte varer i enkelte år (gjelder bl.a. import av dyrefôr, på varenummer der det ikke skal importeres dyrefôr).

2.4.7 Sukker og sukkervarer

Ved sammenligning av tall for engrosforbruk bør en være klar over at salget av sukker har variert en del fra år til år, bl.a. pga. hamstring og grensehandel. F.o.m. juli 1990 inngår ikke data for lagerendringer. F.o.m. 1989 har mengden sukker til teknisk bruk og fôr måttet anslås, fordi innhenting av data til Industristatistikken har blitt forenklet. Disse tallene ble sist gang innhentet for 1988.

2.4.8 Melk og melkeprodukter

Det har vært foretatt flere justeringer av metode for beregning av meieriprodukter (beskrevet i tidligere versjoner av denne rapporten). I 2008 ble det gjennomført en større korreksjon for beregning av meierivarer (inkl. margarin). Disse endringene fikk tilbakevirkende kraft fra om med 1999. F.o.m. 2010 har rapporteringen av salgsdata fra enkelte markedsaktører vært noe mangelfulle. Ved mangler anslås data, noe som innebærer noe mer «unøyaktighet» i beregningene. Beregninger knyttet til fettinnholdet i en del produkter korrigeres løpende.

2.4.9 Kjøtt

Tidligere endringer og korreksjoner er beskrevet i tidligere publiserte rapporter. Av nyere endringer kan følgende nevnes. Fra og med 2002 er svin beregnet uten hode og labb. Endringen for svin ble gjort for at beregningen skulle komme på linje med beregningen for de andre kjøttslagene. Ny metode for beregning av kjøttbiprodukter som baserer seg på tall fra Nortura/Animalia er implementert i årets rapport.

2.4.10 Egg

Beregningen er justert flere ganger. Siste endring var ved beregningen i 2000, da det ble foretatt en mindre oppretting bakover t.o.m. 1992, som medførte litt lavere engrosforbruk enn tidligere beregnet.

2.4.11 Spisefett

Frem til starten av 2000-tallet ble margarintallene utarbeidet på bakgrunn av tall fra margarinindustriens bransjeforening. Etter nedleggelse av foreningen har tallene blitt bearbeidet på grunnlag av data innhentet av aktører i markedet, samt utfyllende informasjon knyttet til import/eksport (data fra SSB). Ved beregningene i 2018 ble flytende margarin trukket ut og spesifisert. I 2013 rapporten ble nettoimporten av utvalgte oljer publisert (f.o.m. 1990). Anvendelsen av disse oljene er imidlertid ikke spesifisert i tolltariffen, og inngår derfor ikke spesifikt i NIBIOs energiberegninger i denne rapporten. Imidlertid er det gjort ett generelt anslag på annet fett som utgjør 4,0 kg per innbygger per år f.o.m. 1988. Både mengde og sammensetning av «annet fett» er stadig tilknyttet stor usikkerhet.

2.4.12 Fisk og sjømat

Metoden for beregning av fiskeforbruket er endret flere ganger. Beskrivelse av tidligere anvendte metoder er angitt i tidligere publiserte rapporter. Data om forbruket av fisk og sjømat er i årets rapport basert på tall for mengden fisk og sjømat omsatt fra grossist til dagligvarehandel og storhusholdninger for perioden 2003-2019. Dette er en ny datakilde sammenlignet med tidligere år.

Fra og med 1995 gikk man over til å anslå fiskeforbruket, der man tok utgangspunkt i en årlig GfK Norge panelundersøkelse som registrerte fiskeforbruket i private husholdninger (kjøpt og fisket selv/fått i gave). Panelet bestod av 1500 husholdninger, og var representativt for norske husholdninger med hensyn til alder, husholdningens størrelse og handelsfelt. Registreringen omfattet en detaljert

beskrivelse av varen (inkl. varemerke, variant), mengde (produktvekt), pris og innkjøpssted. Tallmaterialet fra GfK Norge har vært bearbeidet av Norges sjømatråd, før det ble videresendt til NIBIO. Dataene NIBIO mottok ble oppgitt som produktvekt, dvs. i den formen forbrukerne anskaffer produktene. Produktvekten ble omregnet av NIBIO til filetvekt og hel urensset vekt (rund vekt) med detaljerte omregningsfaktorer. Tallene fra GfK Norge omfattet imidlertid ikke kjøp av fisk og sjømatprodukter i storhusholdning. For dette volumet benyttet NIBIO aggregert tall for grossist-omsetning (produktvekt) til storhusholdninger fra Flesland Markedsinformasjoner. Etter implementeringen av den nye metoden i 1995, har det vært foretatt en rekke justeringer i beregningsmetoden, som f.eks. korreksjoner i panelvolum, oppfangelsesgrad, anslag på gaver/fisket selv vs. hva som er kjøpt. Det er også foretatt endringer i hvordan paneldeltakerne har kunnet rapportere innkjøpte mengder med tanke på bearbeidingsgrader, endrede fiskearter og nye fiskeprodukter. Det har også vært en rekke korreksjoner knyttet til vekter for omregning fra produktvekt til rund vekt samt filetvekt. I 2018 og 2019 ble det gjennomført revisjoner av vekter (omregning av produktvekt til filet og fra produktvekt til rund vekt), med virkning fra 2003.

I 2020 slutter GfK Norge å levere tall. Dermed vil ny metode innebære at Flesland Markedsinformasjoner leverer alle fisketall. Tallene representerer omsatt mengder fra grossist til detaljist og storhusholdning, og oppgis både i rund vekt, filetvekt og produktvekt.

Flesland Markedsinformasjoner registrerer salg fra grossist til norske aktører (butikker, fiskebutikker, storhusholdning m.m.). Omsetningen er målt i produktvekt, dvs. i den form varen er anskaffet. Flesland Markedsinformasjoner regner om produktvekt til filet og hel urensset fisk (rund vekt) med bruk av omregningsfaktorene som NIBIO benyttet på GfK-dataene. Tallene inkluderer ikke direktesalg fra produsent til forbruker eller øvrig hjemmeforbruk (f.eks. fisket selv). Norges sjømatråd leverer statistikken til NIBIO, som sammenstiller dataene og beregner mengde fisk og sjømat per innbygger per år.

For å beregne norsk *produksjon* av fisk og sjømat, som inngår i beregning av selvforsyningsgrad, beregner NIBIO dette ved å anvende grossistomsatte volumer (fra Flesland Markedsinformasjoner), legge til tall for eksport og trekke fra tall for import (iht. utenrikshandelsstatistikken til SSB). Ved beregning av selvforsyningsgraden forutsettes det imidlertid at 20 prosent av grossistomsetningen er importprodukter, mens det øvrige er basert på norsk produksjon. Det overskytende av importen behandles som om det reeksporteres og dermed inngår ikke dette volumet videre i verdikjeden for mat i Norge.

2.4.13 Handelsstatistikk

I 2008 ble det foretatt revisjon i utvalget av tollnummer med tanke på produkters tilhørighet (for eksempel for blandingsprodukter av grønnsaker og frukt). Revisjonen hadde innvirkninger for alle matvaregruppene. SSB gjennomfører ca. hvert 5. år større revisjoner av tolltariffen som i enkelte tilfeller får betydning for hvor varene klassifiseres i denne rapporten.

2.4.14 Uspesifisert handel

NIBIO gjør oppmerksom på at det i 2020 er opprettet en ny gruppe for matvarer kalt «uspesifisert handel». Denne gruppen omfatter import og eksport av produkter som tidligere ikke har inngått i beregningene av de enkelte matvarene (korn, meieri, kjøtt osv.), eller i samletabeller. Dette er varer som man tidligere ikke kjente anvendelsen av (f.eks. anvendes som dyrefôr vs. menneskeføde/annen anvendelse), og/eller sammensatte varer som man ikke kjenner ingrediensene til (kjøttsuppe, fettemulsjon). Gruppen er inkludert i samletabeller tilbake til 1999, og har innvirkning på både engrosforbruk, selvforsyningsgrad og dekningsgrad.

2.4.15 Grensehandel

Tidligere har NIBIO beregnet omfanget av grensehandel av kjøtt. Denne delen av kjøttberegningen inngikk imidlertid ikke i det totale engrosforbruket (heller ikke i dekningsgrads- og selvforsyningsberegninger). I 2020 har man valgt å inkludere grensehandel av kjøtt i det totale engrosforbruket (også i selvforsyningsgrad- og dekningsgradberegninger). I 2020 har NIBIO utvidet beregningen av grensehandel til også å gjelde meierivarer, korn/mel, sukkervarer, sjokolade, og sukker i brus (også dette inngår nå i det totale engrosforbruket, selvforsyningsgraden og dekningsgraden). Anslagene for grensehandel inngår ikke i tallene for engrosforbruk av de enkelte matvaregruppene. Tallene for grensehandel er usikre og bør tolkes som grove anslag. For detaljer om metoden, se 2.5.8.

2.5 Beregning av energi og næringsstoffer

Beregningene av energi og næringsinnhold gjøres ved bruk av KBS som er kostberegningssystemet ved Universitetet i Oslo (UiO). KBS baserer seg på ulike versjoner av den offisielle norske Matvaretabellen (MVT), se tabell under. Revidering og oppdatering av den norske matvaretabellen kan føre til brudd i serien for næringsberegningene. Som vist i tabellen nedenfor har det vært to vesentlige endringer i hvordan kostens innhold av energi beregnes. Disse endringene innebærer at energimengden fra ett gram fett er endret fra 38 kJ til 37 kJ fra og med 1995. I perioden 1996-2001 var kostfiber ikke lenger inkludert i karbohydrat. Energi fra kostfiber ble igjen inkludert i beregningen av innhold av energi fra 2002; 1 g kostfiber gir 8 kJ.

Beregningsperiode	MVT	Energifaktorer ¹		
		Fett, kJ/g	Karbohydrat, kJ/g	Kostfiber, kJ/g
Til og med 1992	1984	38	17	17 ²
1993-1994	1991	38	17	17 ²
1995-2006	1995	37	17	0
2007-2013	2006	37	17	8
2014-2016	2014	37	17	8
Fra 2017	2018	37	17	8

1. Løken EB, Lund-Larsen K, Solvoll K, Hjartåker A. Historien om den norske matvaretabellen.

http://www.matportalen.no/verktoy/matvaretabellen/artikler_knyttet_til_matvaretabellen

2. Inkludert i karbohydrat.

Matmengdene for varegruppene potet, grønnsaker, frukt, nøtter med skall og kjøtt blir omregnet til spiselig mengde før næringsberegningen. For hver type frukt/ grønnsak/ kjøtt bruker UiO ulike faktorer for spiselig andel. Gjennomsnittlig spiselig andel for frukt er om lag 75–80 prosent, men variasjonen er stor pga. ulik tykkelse på skall og eventuell stein. For de mest spiste kjøttslagene okse og svin, ligger spiselig andel på rundt 80–90 prosent. For de fleste andre matvaregrupper, som korn, meieriprodukter og margarin, regner man hele matvaremengden for spiselig. For fisk brukes

matvaremengden for fiskefilet, der alt regnes som spiselig mengde.

Animalia leverte høsten 2018 nye tall for spiselig andel av storfe og svin, som er henholdsvis 77,5 og 88,4 prosent. De nye tallene for spiselig andel er brukt i næringsberegningene fra og med 2016. De gamle prosentandelene var 75,0 for storfe og 85,0 for svin.

I næringsberegningene fra og med 2014 er sammensetningen av «annet fett» justert kraftig vesentlig i et forsøk på å gjenspeile dagens marked. Andelen oljer med mye mettet fett (palmeolje og kokosolje) er redusert fra 40 til 10 %, mens oljer med mye umettet fett (som rapsolje) er økt tilsvarende. Både mengde og sammensetning av «annet fett» er stadig tilknyttet stor usikkerhet.

I næringsberegningen for fisk brukes fra og med 2018 filetvekt fra tabellen som viser omsatt fisk og sjømat til grossist og storhusholdning (tabell 3.1b). Detaljer for de ulike fiskeslagene er hentet fra datafilen som utgjør grunnlaget for tabell 3.2 (grossistomsatt fisk fordelt på art), men UiO benytter filetvekt i sine beregninger. Det er kun en liten andel (7 %) som vurderes som ukjent og blir kodet som uspesifikk fisk. I praksis blir den uspesifikke fisken kodet som torsk.

Næringsberegningene gjennomføres for de nyeste foreløpige tallene i matforsyningsstatistikken og for endelige tall for året før. Det forekommer at NIBIO reviderer mengdene for enkelte matvarer i matforsyningsstatistikken bakover i tid, noe som fører til at UiOs næringsberegning for tidligere år er basert på et litt annet datagrunnlag.

Matforsyningsstatistikken dekker den totale omsetningen i hele landet og tar ikke hensyn til hvor maten blir spist. Svinn i matvarekjeden på veien mellom engrosnivå og forbruksundersøkelsene og kostholdsundersøkelsene, vil gi lavere matmengder i disse undersøkelsene enn i matforsyningsstatistikken.

